

Kehitysvammainen ja erityistä tukea tarvitseva henkilö aktiivisena toimijana sosiaalisessa mediassa

Annu Aaltonen
Heidi Kinnunen

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2022

Sosiaalialan erityisasiantuntija YAMK

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan erityisasiantuntija YAMK

AALTONEN, ANNU & KINNUNEN, HEIDI:

Kehitysvammaisen ja erityistä tukea tarvitseva henkilö aktiivisena toimijana sosiaalisessa mediassa

Opinnäytetyö 95 sivua, joista liitteitä 22 sivua
Marraskuu 2022

Opinnäytetyön tavoitteena oli koota yhteen tietoa liittyen kehitysvammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sosiaalisen median käytöstä ja yhteisöllisyydestä sosiaalisessa mediassa. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa, miten kehitysvammaiset henkilöt ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt käyttävät sosiaalista mediaa ja miten heidän yhteisöllisyytensä sosiaalisessa mediassa voitaisiin mahdollisesti lisätä.

Opinnäytetyö toteutettiin toimintatutkimuksena sekä kirjallisuuskatsauksena kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median käytöstä ja yhteisöllisyydestä. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina oli hanke, joka toteutti sosiaalisen median työpajoja kehitysvammaisten päivätoimintayksiköissä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus, havainnointi, toteutettiin päivätoimintayksikössä kohdennetulle ryhmälle.

Saadut tulokset olivat vahvasti peilattavissa aiemmin toteutettuihin tutkimuksiin ja tuloksissa nousi esille se, että kokeakseen yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa, kehitysvammaisen henkilö tarvitsi tähän tukea ja apua. Esiin nousi laiteohjauksen tärkeys, sovelluksien käytön haasteet sekä läheisten tai ohjaajien tuki sosiaalisen median käytössä.

Kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden ja sosiaalisen median nivoutuvuutta oli tutkittu suhteellisen vähän, joten jatkotutkimusehdotuksia aiheeseen liittyen löytyy tulevaisuudessa varmasti runsaasti. Lisäksi sosiaalisen median ja kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskunnallisen aseman jatkuva muuttuminen luo uusia näkökulmia jatkotutkimuksille. Jotta kehitysvammaisen henkilö voi kokea yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa, vaatii se rakenteiden muutosta yhteiskunnallisella tasolla sekä yksilötasoista ohjausta ja tukea. Sosiaalinen media ei ole täysin esteetön eikä sen suhteen ole huomioitu erityisryhmien tarpeita.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, sosiaalinen media, yhteisöllisyys, toimintatutkimus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

AALTONEN, ANNU & KINNUNEN, HEIDI:
A Person with Intellectual Disabilities and a Person in Need of Special Support
as an Active Participant in Social Media

Master's thesis 95 pages, appendices 22 pages
November 2022

The purpose of this thesis was to gather information related to the use of social media by persons with intellectual disabilities and persons in need of special support and communality in social media. The aim was to explore how people with intellectual disabilities and people in need of special support use social media and how their sense of community on social media could possibly be increased. The partner of the thesis was a project that implemented social media workshops in day care units for people with intellectual disabilities.

This study was carried out as action research, which was accompanied by a literature review on the use of social media and communality by persons with intellectual disabilities. The data were collected by observing the social media workshops and the data were analyzed using qualitative content analysis. The results were in line with the previous studies, and the results highlighted the fact that to experience a sense of communality on social media, a person with intellectual disabilities needed support and help. Further research is required because the subject is quite new and little researched.

Key words: intellectual disability, social media, communality, action research

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	8
	2.1 Sosiaalisuus -ihmisen perustarve.....	8
	2.2 Yhteisöllisyys.....	11
	2.3 Kehitysvammaisen osaksi yhteiskuntaa.....	13
	2.4 Sosiaalinen media.....	18
	2.5 Yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa	21
	2.6 Kehitysvammaisuus ja yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa	25
3	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE	28
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	29
	4.1 Kirjallisuuskatsaus.....	30
	4.2 Toimintatutkimus	34
5	KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN SOSIAALISEN MEDIAN JA INTERNETIN KÄYTTÖ	39
	5.1 Sosiaaliset suhteet	40
	5.2 Sosiaalisen median saavutettavuus	41
	5.3 Sosiaalisen median yhteisöllisyys	42
6	KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN SOSIAALISEN MEDIAN KÄYTÖN KEHITTÄMINEN TUKEMAAN YHTEISÖLLISYYTTÄ	44
	6.1 Toiminnallinen prosessi.....	44
	6.2 Laiteohjaus.....	50
	6.3 Sovellusten käytön ohjaus	51
	6.4 Ohjaajan/omaisen/ystävän tuki	53
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	55
8	POHDINTA	59
	8.1 Pätevyys	60
	8.2 Luotettavuus	61
	8.3 Eettisyys.....	62
	8.4 Jatkotutkimusehdotukset.....	64
	LÄHTEET	67
	LIITTEET	74
	Liite 1. Tietokantahaut.....	74
	Liite 2. Valitut tutkimukset kirjallisuuskatsaukseen.....	77
	Liite 3. Sisällön analyysin taulukko	92
	Liite 4. Saatekirje asiakkaille	94
	Liite 5. Suostumuslomake asiakkaille	95

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee sosiaalisen median käyttöä kehitysvammaisten henkilöiden sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden näkökulmasta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa, miten kehitysvammaiset henkilöt ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt käyttävät sosiaalista mediaa. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten sosiaalisen median käyttö mahdollisesti lisää kehitysvammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden yhteisöllisyyttä sekä, miten heitä voitaisiin tukea, jotta heidän osallisuutensa ja yhteisöllisyytensä mahdollisesti lisääntyisi sosiaalisen median sovelluksissa. Aiheeseen liittyen löytyy vähän aiempaa tutkimustietoa. Opinnäytetyömme keskeisessä osassa oleva toimintaympäristö, sosiaalinen media, on suhteellisen tuore yhteiskunnallinen ilmiö, joten voinee tämä vaikuttaa tulosten vähäisyyteen.

Opinnäytetyömme koostuu toteuttamastamme toimintatutkimuksesta sekä kirjallisuuskatsauksesta. Kirjallisuuskatsauksesta kerätty aineisto on osa opinnäytetyötämme. Tarkastelemme siis kehitysvammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sosiaalisen median käyttöä sekä toimintatutkimuksen että kirjallisen aineiston pohjalta ja peilaamme näistä saatuja tuloksia toisiinsa.

Opinnäytetyön aihe kiinnostaa meitä ammatillisesti, koska molemmat olemme tehneet työtä kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kanssa. Kuitenkin päällimmäiseksi kiinnostuksen herättäjäksi nousi yhdistelmä sosiaalinen media ja kehitysvammaisuus sekä erityisen tuen tarve ja sen tutkiminen, miten nämä nivoutuvat toisiinsa. Sosiaalisella medially on kuitenkin tänä päivänä niin suuri vaikutus ihmisiin ja se on ottanut paikkansa yhteiskunnassa ja rutinoitunut osaksi ihmisten arkea.

Digitaalisilla alustoilla voidaan tukea kehitysvammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sosiaalista kanssakäymistä ja osallisuutta, mutta tästä on tällä hetkellä vain vähän tutkimustietoa. Tutkimuksissa on todettu, että kehitysvammaiset henkilöt käyttävät digitaalisia alustoja muun muassa elämintaitojen kehittämisen parissa, mutta sosiaalisen osallisuuden tutkiminen vaatisi enemmän tutkimuksellista tietoa. (Martin, Strnadová, Loblinzk, Danker & Cumming 2021, 840-851.)

Useampia tutkimuksia löytyi kehitysvammaisten henkilöiden ja ei-kehitysvammaisten henkilöiden internetin käytön eroavaisuuksista ja sen haasteista. Alfredsson Ågren, Kjellberg ja Hemmingsson (2020a) tutkivat, onko kehitysvammaisilla henkilöillä samanlaiset mahdollisuudet internetin käyttöön ja mitä haasteita tämän suhteen voi olla. Kehitysvammaisten henkilöiden ja muidenkin suurimmaksi haasteeksi tutkimuksissa nousi kielellisen ja kirjallisen taidon haasteet sekä laitteiden käyttö. Samankaltaisuuksia oli siinä, että nykyään myös kehitysvammaisilla henkilöillä on käytössään jokin älylaite, kuten tietokone, puhelin tai tabletti. Sosiaalisen median käytössä oli suurta eroa kehitysvammaisten henkilöiden ja ei-kehitysvammaisten henkilöiden välillä. Pääsyy usein oli se, että kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalinen piiri on niin paljon kapeampi kuin verrokkiryhmän. (Alfredsson Ågren ym. 2020a.) Löytämässämme tutkimuksissa on nousut esille, että erilaisten digityöpajojen tarpeellisuus ja halu osallistua tällaisille on toivottavaa kehitysvammaisten henkilöiden parissa (Heitplatz 2020, 201-212).

Sosiaalinen media on keskeinen toimintaympäristö opinnäytetyötämme ajatellen ja valikoimme sosiaalisen median toimintaympäristöksi, koska se on suhteellisen tuore ilmiö erilaisine sosiaalisen median sovelluksineen. Lisäksi kohderyhmänämme on kehitysvammaiset henkilöt ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt ja meitä kiinnostaa tarkastella, miten juuri kyseinen kohderyhmä toimii sosiaalisessa mediassa. Kirjallisuuskatsausta tehdessä mielenkiinto aiheeseen vain lisääntyi ja tällaiselle tutkimukselle on varmasti tarvetta.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus, havainnointi, toteutettiin yhteistyössä erään kehitysvammaisten päivätoimintayksikön kanssa, jossa toteutetaan sosiaalisen median työpajoja kolmannen sektorin hankkeen kautta. Päivätoimintayksikkö järjestää päivätoimintaa, jonka toimintaa määrittelee muun muassa kehitysvammaisten erityishuoltolaki (23.6.1977/519) sekä vammaispalvelulaki (3.4.1987/380). Päivätoimintayksikössä toiminnan pääpaino on kuntouttavassa toiminnassa, jossa pyritään ylläpitämään tai parantamaan asiakkaan toimintakykyä. Jokaisen henkilön kohdalla päivätoimintayksikön tarjoama toiminta on yksilöllisesti mietitty ja suunniteltu. (Malm, Matero, Repo & Talvela 2006, 383.) Kolmannen sektorin voidaan määritellä tekevän tärkeää työtä löytääkseen uusia keinoja yhteiskunnan hyvinvoinnin lisäämiseksi, kokeilemalla näitä keinoja ja tuomalla ne koskemaan kaikkia (Salmi 2014, 2092.)

Opinnäytetyössämme emme puhu sen tarkemmin päivätoimintayksiköstä tai hankkeesta heidän toiveestaan ja näin säilyttääksemme osallistujien anonymiteetin. Jatkossa käyttäessämme opinnäytetyössämme määritystä kehitysvammainen henkilö, kattaa tämä niin kehitysvammaiset henkilöt kuin erityistä tukea tarvitsevat henkilöt.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Teoreettiset lähtökohdat rakentuvat sellaisista teorian alueista, jotka ovat merkityksellisiä tutkimuksen kannalta (Heikkilä 2014, 26). Käsitteiden määrittely on opinnäytetyössä keskeistä ja käsitteitä voidaankin pitää opinnäytetyöntekijöiden työvälineinä, joiden parissa työskennellään. (Soininen 1995, 58).

2.1 Sosiaalisuus -ihmisen perustarve

Jokaisella ihmisellä on omassa arjessa omat tarpeensa. Jotkin tarpeet ovat pakollisia täyttää, jotta ihminen kykenee selviytymään arjesta ja toiset tarpeet ovat täytettävissä mahdollisuuksien mukaan ja näitä toteutetaan usein silloin, kun pakolliset tarpeet on täytetty. Tätä kuvaa muun muassa Maslow'n tarvehierarkia, joka on psykologinen teoria. Teorian takana on Abraham Maslow, joka julkaisi vuonna 1943 tarvehierarkian tutkimuksessaan A Theory of Human Motivation. (Vuorinen & Tuunala 1997, 149-150.)

Maslow määrittelee tarvehierarkiassaan tarpeet viiteen eri tasoon (kuvio 1). Pyramidimallissa alimmalla tasolla eli ensiksi tyydytettäviä tarpeita ovat fysiologiset tarpeet, kuten ravinto ja lepo. Tämän jälkeen tulee taso, joka pitää sisällään turvallisuuden liittyvät tarpeet, kuten suojassa olo vaaroilta ja sodalta. Tähän tasoon kuuluu myös taloudellinen turva. Pyramidin keskimmaisella tasolla on sosiaaliset tarpeet, kuten ystävät, perhe ja yhteenkuuluvuuden tunne. Toiseksi ylin taso tarvehierarkiassa on arvostuksen tarpeet, kuten itseluottamus ja ylimpänä täytettävänä tarpeena on itsensä toteuttamisen tarpeet. (Lämsä & Päivike 2010, 81-82.) Kun tarkastellaan teorian ydintä, se perustuu siihen, että ihmisillä on perustarpeet, jotka tulisi tyydyttää, jonka jälkeen ihminen voinee tavoitella muita tarpeita. Maslow'n tarvehierarkiassa alimmalle tasolle sijoittuu tarpeet, jotka ovat niin sanottuja perustarpeita. Kun alimpien tasojen tarpeet on täytetty, voi ihminen tavoitella ylempien tasojen tarpeita. (Vuorinen & Tuunala 1997, 149-150.)

KUVIO 1. Maslowin tarvehierarkia (Lämsä & Päivike 2010).

Maslow'n teoriaa tarkasteltaessa, voidaan todeta, että jossain määrin jokaisella ihmisellä on tarve olla sosiaalinen ja tätä kautta vuorovaikutuksessa muiden yksilöiden kanssa. Nämä samat tarpeet ovat myös opinnäytetyömme kohderyhmällä, kehitysvammaisilla henkilöillä.

Jotta sosiaaliset tarpeet tulisi täytettyä, tulee ihmisen olla sosiaalisesti vuorovaikutuksessa ympärillään olevien ihmisten kanssa. Vuorovaikutus voidaankin määritellä laajasti ja se nähdään usein ihmisen toimintona. (Helkama 2015, 226.) Ihmisten tarvetta olla sosiaalisia on tutkittu eri näkökulmista jo pitkällä historiassa. Teknologian kehittyessä useat tutkijat, kuten Tönnies (1988) sekä Weber (1978) tutkivat sitä, miten modernisaatio on vaikuttanut yhteiskunnassa ihmisten kanssakäymiseen ja siihen, että sosiaalinen yhteys ei ole kehityksen myötä välttämättä väliä. Kun yhteiskunnalliset rakenteet ovat muuttuneet ajansaotossa, on tämä vaatinut myös muutosta ihmisten sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Kangaspunta 2011, 38-39.)

Weber (1978) on määritellyt sosiaalisen siteen syntyvän, kun kaksi osapuolta toimivat vastavuoroisesti keskenään. Weberin mukaan ei ole riittävää sosiaalisuuden syntymiselle se, että osapuolet omaavat yhteiset ominaisuudet tai ovat samassa tilanteessa. Sosiaalinen side ja tätä kautta sosiaalisuus syntyy silloin, kun yksilöt orientoituvat toisiinsa vastavuoroisina toimijoina. Ihminen voikin olla sosiaalisesti sitoutunut eri yhteisöihin eri tasoilla. Sosiaalisuuden taso riippuu siitä, miten mielekästä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta luovaa tunnetta yhteisöön kuuluminen tuo. (Kangaspunta 2011, 40, 57.)

Jotta ihminen kykenee olemaan sosiaalinen, tulee hänen omat taidot sosiaaliin kanssakäymiseen. Sosiaaliset taidot edesauttavat luomaan ihmissuhteita, jotka perustuvat viihtymiseen, turvaan sekä tunnetason aistimukseen. (Keltikangas-Järvinen 2010, 21.) Sosiaaliin taitoihin lukeutuu vuorovaikutuksessa olemisen toisen kanssa puheen kautta, mutta myös eleet, sanaton viestintä ja tunneviestintä voidaan katsoa olevan sosiaalisia taitoja ja tätä kautta sosiaalisuutta ylläpitävää toimintaa (Dunderfelt 2003, 21).

Tuoreimmat tutkimukset liittyen vuorovaikutukseen, pohjaa siihen, että vuorovaikutuksen pohja on universaali eli riippumaton kulttuurista tai kielestä. Ihmiset pysyvät siis kulttuurisesta, kehityksellisestä tai kielellisestä taustastaan riippumatta olemana vuorovaikutuksessa keskenään jollain tapaa ymmärrettävästi. Jotta ihminen kykenee olemaan vuorovaikutuksessa toisen kanssa, nousee tärkeäksi mielen teoria, joka tarkoittaa kykyä kuvitella toisille itsenäinen mieli ja nähdä nämä intentionaalisina yksilöinä eli itsestä "ulkopuolisina" yksilöinä. (Helkama 2015, 228-229.)

Vuorovaikutuksessa olemiseen liittyy vahvasti sosiaalinen kanssakäyminen ja tähän liittyen voidaan tarkastella useampaa teoreettista lähtökohtaa. Homans (1958) on määritellyt vuonna 1958 sosiaalisen vaihdon teorian, joka pohjautuu siihen, että ihminen on itsekäs yksilö, joka tavoittelee maksimoimansa omat hyödyt ja minimoimaan haitat sosiaalisissa tilanteissa. Tämän teorian pohjalta vuorovaikutus näyttyy niin sanotun kaupankäynnin näkökulmasta. Parsons (1951) nosti esiin vuonna 1951 teorian, jonka mukaan yksilö taas tavoittelee omaa etuaan, samalla kuitenkin noudattaen itselleen asettamia normeja sekä arvoja.

Toisaalta sosiaalinen kanssakäyminen voidaan kolmannen teoreetion, Garfinke-
lin (1963) mukaan määritellä olevan etnometodologiasta, jolloin painottuu yksilön
omat toimintatavat ja ajatukset sosiaalisesta kanssakäymisestä. Vuorovaikutuk-
sessa olemista voidaan siis tarkastella monesta eri näkökulmasta. (Helkama
2015, 230.)

Vuorovaikutuksessa voi olla myös teknologian välityksellä, jolloin pätee pitkälti
samat säännöt ja periaatteet kuin kasvotusten tapahtuvassa vuorovaikutuksessa.
(Helkama 2015, 231.) Teknologian kehittyessä enenevässä määrin vuorovaiku-
tuksellisia tilanteita tapahtuu internetin ja eri laitteiden kautta. Tämä ei-välitön
vuorovaikutus on saanut aikaan virtuaaliyhteisöjä, jonka myötä enenevässä mää-
rin syntyy post-sosiaalisia ihmissuhteita. Käsitteellä viitataan tiiviiden yhteisöjen
katoamiseen ja tätä kautta yhteiskunnallisten organisaatioiden ja instituutioiden
muodonmuutokseen, jossa korostuu enenevässä määrin vuorovaikutustilanteiden
tapahtuminen jatkuvasti muuttuvissa yhteisöissä. (Wittel 2001, 64.) Tämä tekno-
logian välityksellä vuorovaikutuksessa olemisen on sidoksissa opinnäytetyömme
yhteisöllisyys -käsitteeseen. Kokeakseen yhteisöllisyyttä sosiaalisessa medi-
assa, tulee henkilön olla tietyllä tapaa vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

2.2 Yhteisöllisyys

Tarkasteltaessa yhteisöllisyyttä käsitteenä, voidaan todeta sen olevan moniulot-
teinen ja ajoittain jopa haastava määritellä. Yhteisön käsitettä on pyritty ymmär-
tämään ja määrittelemään monesti. Sosiologi George Hillery (1955) on jo 1950-
luvulla tunnistanut 94 eri tapaa määritellä termin yhteisöllisyys. Ajan kuluessa yh-
teisöllisyyteen on liittynyt muutoksenvirtaa ja se on muovautunut aina ajanjakson
mukaiseksi. Tämän ajan yhteisöllisyyteen on esimerkiksi vaikuttanut teknologian
yleistyminen. (Heinonen 2008, 13.)

Yhteisö ja yhteisöllisyys ovat käsitteinä vanhoja ja jo Aristoteleen filosofiassa on
tuotu esille yksilöiden pyrkimys yhteisöllisyyteen. Ihmisten välinen sosiaalinen yh-
teisyys on vuosien saatossa saanut monia uusia muotoja. Alkujaan ihmiset liittyi-
vät toisiinsa sukuina, myöhemmin kylinä ja sitten kaupunkeina. Keskiajalla suku-
yhteisöt saivat rinnalleen statusyhteisöt, kuten ammatti- ja kauppayhteisöt sekä
erilaiset killat. Moderni yhteiskunta toi mukanaan erilaiset yhteisyyden muodot.

Sopimuksellisuus oli niiden pohjana, jonka myötä yksilöllisyys sai uuden merkityksen. Aiemmin ihmisen osan määritteli yhteisö, nyt korostuu yksilön rooli ja asema. (Kangaspunta 2011, 15.)

Yhteisöllisyyteen liittyy vahvasti yhteisö. Yhteisöllä tarkoitetaan ryhmää, joka koostuu yksilöistä, jotka jakavat keskenään samat tarpeet ja kokemukset. Yhteisö antaa tilaa vaikuttaa sekä antaa yhteisön jäsenille tukea. (Sweet, LeBlanc, Stough & Sweany 2020, 1-11.) Lehtosen (1990) mukaan empiirisessä tutkimuksessa yhteisö tavallisimmin esitetään pienryhmänä, joka on ainutlaatuinen. Se on enemmän yksityistapaus ja marginaalinen kuin yleinen ja keskeinen ilmiö. Yhteiskuntapoliittisesta näkökulmasta tarkasteltaessa yhteisössä ei ole kyse pienyhteisön toiminnasta vaan yhteisö nähdään laajempänä osana elämisen suunnittelua ja yhteiskuntapolitiikkaa. Teoriahistoriallisessa näkökulmassa yhteisö ja yhteisöllisyys viittaa yhteiskuntatieteissä tutkittuihin keskeisiin ryhmänmuodostuksen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen tapoihin. (Lehtonen 1990, 12-14.)

Saastamoisen (2009) mukaan yhteisö käsite on tehnyt voimakkaan paluun yhteiskunnalliseen keskusteluun 2000-luvun alussa. Tänä päivänä voimissaan on ajatus kilpailusta ja yksin pärjäämisestä. Individualismin ja globalisaation tuomat haasteet ovat saaneet yksilön etsimään tukea yhteisöstä. Yhteisö-sana saa aikaan positiivisia miellelyhtymiä, sen käyttöä suositaan, koska yhteisöllisyyden kokemus on perustavanlaatuisesti inhimillisyyteen liittyvä asia. Yhteisöön liittyy yhteisyyden tunnetta, yhteistyötä ja altruistista välittämistä toisista, jotka kaikki sisältävät positiivisia merkityksiä. (Saastamoinen 2009, 34-36.)

Ajan saatossa yhteisöllisyys on muuttanut muotoaan niin historiallisesta, teknologisesta, sosiologisesta kuin kulttuurisesta näkökulmasta katsottuna. Muutokselle voidaan nimetä kuitenkin perusvaiheita ja käännekohtia, joita ovat muun muassa suku- ja statusyhteisöt, kaupungistuminen, joukkoviestintä ja eri median kanavien kautta syntyvät yhteisöllisyyden tunteet. Myös eri aatteellisuudet, kuten uskonnot ja ideologiset mielenkiinnot toivat pohjaa yhteisöllisyyden muutoksille. 1990-luvulla esiin noussut kulutuskulttuuri sekä median ja teknologian kehitys olivat merkittäviä askelia yhteisöllisyyden muutokselle historian saatossa, johon

suurena syynä oli internetin avautuminen koko yhteiskunnalle. Tätä kautta enenevässä määrin ja jatkuvasti kehittyvä sosiaalinen media luo moninaisempia keinoja ja tapoja olla osa yhteisöä ja kokea yhteisöllisyyttä. (Kangaspunta 2011, 31.)

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ihmiset ovat yhteiskunnassa eläneet ja tulevat tulevaisuudessa elämään yhteisöllisyyden kannalta hyvin moninaisessa ja -muotoisessa yhteisöllisyyden muotojen ja verkostojen maailmassa. Nykypäivänä ihminen voi kuulua useaan eri yhteisöön ja kokea tätä kautta yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyyttä voi kokea niin perheen, asuinalueen, työpaikan, harrastuksen, uskonnon tai virtuaalisen pelimaailman parissa. (Kangaspunta 2011, 31.)

Yhteisöllisyyttä on kautta aikain määritelty eri tavoin eikä sille pystytä antamaan yksiselitteistä määrittelyä. Yhteisöllisyys muuttaa muotoaan ajan saatossa ympäröivän maailman mukana, jonka lisäksi tutkimukselliset näkökulmat vaikuttavat siihen, mitä ilmiöitä ja piirteitä yhteisöllisyydestä milloinkin korostetaan. Yhtenevää määrittelyissä on aikojen saatossa ollut se, että määritteissä viitataan ihmisten väliseen tapaan olla vuorovaikutuksessa keskenään, ihmisten välisiin suhteisiin tai keskinäisiin yhdistäviin tekijöihin, joiden kautta yhteisöllisyys syntyy. (Lehtonen 1990, 15-16.)

2.3 Kehitysvammainen osaksi yhteiskuntaa

Eri kehitysvamman asteita ja muotoja on esiintynyt Suomessa kautta historian, mutta tähän kohderyhmään osoitettu kehitysvammahuolto on ollut Suomessa suhteellisen lyhyen aikaa, vasta noin 100 vuotta. Kehitysvammaisten henkilöiden erityishuolto pyrkii edistämään ja tukemaan kehitysvammaisten henkilöiden päivittäistä selviytymistä ja toimimista yhteiskunnassa. Erityishuollon kautta pyritään turvaamaan kehitysvammaiselle henkilölle hänen tarvitsema hoito, huolenpito sekä opetus ja jokaisella kunnalla on velvollisuus tarjota kehitysvammaiselle henkilölle erityishuollonpalveluita. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1997/519.)

Jos tarkastellaan kehitysvammaisten henkilöiden asemaa Suomen historiassa ennen erityishuoltolakia, huolehtivat kirkot ja yksittäiset henkilöt kehitysvammaisten henkilöiden tukemisesta ja auttamisesta. Suomen historiassa on aika, jolloin

ei tunnettu kehitysvammaisille henkilöille suunnattuja palveluita, joten kehitysvammaisia henkilöitä hoidettiin pitkälti kotona, vaivaistaloissa tai jopa mielisairaalan osastoilla. Historiassa kehitysvammaisen henkilö koettiin häpeänä ja tätä pyrittiin piilottelemaan muulta yhteiskunnalta. (Ylikoski 1994, 22.)

Ensimmäisiä parannusliikkeitä kehitysvammaisten henkilöiden kohteluun tapahtui Suomessa hieman ennen 1900-luvun taitetta, jolloin avattiin Hämeenlinnaan ja Pietarsaareen ensimmäiset kehitysvammaisille henkilöille suunnatut opetus- ja kasvatustilat. Näiden laitosten avaamisen myötä huomattiin Suomessakin kehitysvammaisten henkilöiden suhteellisen suuri määrä ja tätä pyrittiin vastustamaan muun muassa sterilisaation avulla. Ajan myötä syntyi kehitysvammaisille henkilöille suunnattuja laitoksia ja huomattiin, että kehitysvammaisuus on erityisiä toimia vaativa yhteiskunnallinen haaste. Kun mielenterveystyö ja -hoito kehittyi, huomattiin tässä rinnalla myös kehitysvammaisille henkilöille suunnattujen palveluiden tarpeen tärkeys. (Ylikoski 1994, 24; 31.) Vajaamieleislaki, joka tuli voimaa vuonna 1958, on ensiaskeleita kohti kehitysvammaisia henkilöitä koskevia lakeja. 1970-luvulle asti säädöksissä puhuttiin vajaamielisistä, 1970-luvulla käsite vaihtui kehitysvammaiseksi. (Ylikoski 1994, 101.)

Suomessa kehitysvamma -diagnoosi on noin 50 000 ihmisellä ja näistäkin vain osa on saanut diagnoosin ja käyttää kehitysvammaisille henkilöille tarkoitettuja tukia ja palveluita (Kehitysvammaliitto 2022). Kehitysvamma voidaan todeta henkilöllä heti syntymän jälkeen, kuiteinkin yleensä kehitysvamman piirteet ilmenevät ennen täysi-ikäisyyttä. Kehitysvammaisuus voi johtua esimerkiksi sairaudesta, perintötekijästä tai tapaturmasta ja kaikille kehitysvammadiagnoseille ei pystytä osoittamaan selvää syytä. Usein kehitysvammaisuuteen liittyy muitakin liitännäissairauksia kuin vain yksittäinen kehitysvammaisuus. Tällaisia liitännäissairauksia voi olla esimerkiksi epilepsia, aistivammat, neuropsykiatriset häiriöt sekä muut pitkäaikaissairaudet. (Vehmanen & Vesa 2012.)

Nykypäivänä kehitysvammaisten henkilöiden asemaa ohjaa ja määrittelee monet lait, kuten laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.200/812). Edellä mainitussa laissa on erillinen pykälä (8§) siitä, että sosiaalihuoltoa toteuttaessa tulee ottaa huomioon henkilön mielipide sekä ajatukset ja nämä ovat osa

hänen itsemääräämisoikeuttaan. Kehitysvammaiselle henkilölle tulee antaa mahdollisuus olla osana osallistumassa ja vaikuttamassa häntä koskeviin päätöksiin ja suunnitteluihin, kuten päivätoimintaan osallistumisen suunnittelu. Kun asioita suunnitellaan ja päätetään, tulee ottaa ensisijaisesti huomioon henkilön etu. Jos koetaan, että henkilö ei ole itse kykenevä olemaan osallisena häntä koskevien päätösten tekemiseen, tulee hänelle lain mukaan hankia edunvalvoja, joka edustaa henkilöä päätöstenteko hetkellä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.)

Kuten kehitysvammaisuus -käsite myös erityistä tukea tarvitseva -käsite on muuntunut vuosien saatossa nykyiseen muotoonsa. 1980-luvulla käsite määriteltiin lääketieteellisten kriteerien kautta, kun taas nykyään erityistä tukea tarvitseva henkilö ei tarvitse diagnoosia saadakseen erityistä tukea. (Vehmas 2016.)

Kehitysvammaan viitataan silloin, kun henkilöllä on haastetta asioiden oppimisessa tai ymmärtämisessä. Kehitysvammaisuuden aste voi vaihdella lievästä vaikeaan ja lievästi kehitysvammaisen henkilö voi kyetä lähes itsenäiseen arkeen, kun taas vaikeasti kehitysvammaisen henkilö vaatii kaikissa arjen toiminna apua ja tukea ympärivuorokautisesti. (Kehitysvammaliitto 2022.) Käsitteenä kehitysvamma on vakiintunut suomen puhekielessä tarkoittamaan ihmistä, jolla on älyllinen kehitysvamma (Arvio & Aaltonen 2011, 13). Käsite ei siis kata henkilöitä, joilla on esimerkiksi liikunnallinen rajoite tai neuropsykiatrinen diagnoosi ellei henkilö ole monivammaisen.

Jos puhutaan henkilöstä, jolla on liikunnallisia tai toimintakyvyssä rajoitteita, käytetään nimitystä liikuntavamma, jonka yksi ilmenemismuoto on CP-vamma. CP-vammaisella henkilöllä jo ennen syntymää tai lapsuudessa on tapahtunut aivoissa vaurioita, joka on aiheuttanut liikkumisen tai toiminnan vaikeuden. Muita diagnooseja, joihin kehitysvammaisuus voidaan sekoittaa ovat aivovamma sekä vahvat autismikirjon oireet. (Vehmanen & Vesa 2012.)

Jossain määrin kehitysvammaiseen henkilöön rinnastettavissa on erityistä tukea tarvitseva henkilö. Erityistä tukea tarvitseva henkilö määritellään sosiaalihuolto-laissa henkilönä, joka tarvitsee tukea ja palveluita selvitäkseen arjesta. Erityistä

tukea tarvitseville henkilöille on laadittu erilaisia säädöksiä, joiden kautta on tarkoitus turvata myös erityistä tukea tarvitsevassa asemassa olevien henkilöiden asema ja riittävä avun ja tuen saanti (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä voi määritellä kognitiivinen tai psyykkinen sairaus, päihteiden liiallinen käyttö tai useamman tuen tarve. Erityisen tuen tarvitsemiseen ei vaadita virallista diagnoosia vaan kyseisen määrittelyn alle kuuluu myös henkilöt, joiden erityisen tuen tarve pohjautuu diagnosoimattomaan oirekuvaan, joka vaatii kuitenkin erityistä tukea. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

Lääketieteellisten käsitteiden lisäksi kehitysvammaisuus voidaan määritellä kulttuuriin sidotuksi. Jos pohditaan kehitysvammaisuuden lääketieteellistä määrittelyä, on se epämääräinen ja diagnoosin antamiselle ei ole tarkkoja määrittelyjä. Kehitysvammaisuutta määritellessä on tärkeää muistaa se, miten henkilö itse määrittelee itsensä. Usein kehitysvammaisen henkilö määrittelee itsensä samoin kuin ei-kehitysvammaisen henkilö, esimerkiksi sukupuolen, asunnon, kielen tai työn kautta. (Seppälä 2010.)

Nyky-yhteiskunnan pysyvät ja kiinteät yhteisöt muuttavat muotoaan nopeasti vaihtuviksi sekä sattumanvaraisiksi. Yksilöä korostava aika merkitsee sitä, että jokaisen ei tarvitse tahtomattaan olla osa jotain yhteisöä. (Bauman 1996, 185–188.) Teittinen (2010, 198) kuitenkin kertoo sosiaalisten tukiverkkojen merkityksestä kehitysvammaisen aikuisen psyykkiseen hyvinvointiin. Raitakari (2008, 223–224) puolestaan tuo ilmi, että vertaisyhteisöjä tulisi tarkastella kriittisesti, mutta on hyvä huomioida niiden tuoma turvallisuuden ja samanlaisuuden kokemus jäsenilleen.

Suomessa valtakunnallisena tavoitteena oli, että 2020 vuoden lopussa ei yksikään kehitysvammaisen henkilö asu enää laitoksessa (Terveysten ja hyvinvoinninlaitos 2020). Norjassa laitoshoidonpurku puolestaan toteutettiin kerralla ja kehitysvammaiset henkilöt siirtyivät asumaan itsekseen. Heidän kontaktinsa lähiyhteisöön eivät kuitenkaan lisääntyneet. Heidän olemassaolonsa pohjaa yhä ”a world apart” – erillään olevaan maailmaan. Kehitysvammaiset henkilöt viettävät vapaa-aikaa ilman muita ystäviä tai naapureita. Vapaa-aikaa vietetään oman yh-

teisön kesken. (Tossebro 2006, 204.) Asiakkaan aktiivinen mukana olo lisää palvelujen laatua. Silloin kun asiakas voi vaikuttaa omien palveluidensa suunnitteluun, vastaavat ne paremmin hänen yhteisöllisiin ja yksilöllisiin tarpeisiinsa. (Matties 2008, 62, 68.)

Kehitysvammaisella henkilöllä on arjen kontakteissa ystävien ja läheisten lisäksi usein avustaja tai päivätoiminnan kautta tuttu ohjaaja. Asiakkaan ja ohjaajan välistä suhdetta voidaan kuvailla yhteistyömuotoisena suhteena. Yhteistyöllä tarkoitetaan sosiaali- ja terveysalalla työtä, jota tehdään sellaisten ihmisten tai ryhmien kanssa, jotka siitä hyötyvät ja joiden tarpeet voidaan yhteistyön kautta täyttää. Keskeistä yhteistyötä tehdessä, tässä muodossa on, tavoitella yksilöä, aktivoinnin kautta, toimimaan niin itsenäisesti kuin mahdollista. (Payne 1995.) Yhteistyötä tekevä työntekijä voi työskennellessään toteuttaa moninaisia rooleja suhteessa asiakkaaseen tai avustettavaan. Tällaisia rooleja on muun muassa mahdollistaja, opastaja sekä organisaattori. Kaikki roolit pitävät sisällään osia, jotka liittyvät muutoksen aikaansaamiseen tai ylläpitämiseen sekä organisoimiseen sekä avustettavan tai asiakkaan omien voimavarojen löytämiseen ja hyödyntämiseen. (Keränen, Nissinen, Saarnio & Salminen 2001, 54.)

Yhteistyön kautta yhteisöllisyyden lisääntymistä ja muodostumista voidaan edistää eri tavoin. Riittävä panostus voi olla se, että samassa tilanteessa olevat saatetaan yhteen avustajan tai ohjaajan toimesta. Säännölliset tapaamiset ovat yhteisöllisyyden ja sosiaalisten suhteiden kehittymiselle edellytyksenä. Toiminnan suunnittelulla yhdessä voidaan lisätä yhteisöllisyyttä, silloin ohjaajien ja asiakkaiden välinen kuilu ei muodostu liian jyrkäksi. Ohjaaja voi myös edistää yhteisöllisyyttä luomalla rajoja ryhmälle. Ohjaajan tehtäviä voi olla rajata sitä, keitä ryhmään kuuluu, mikä on heidän yhdistävä tekijä ja millaiset pelisäännöt ryhmälle luodaan. (Röpelinen 2008, 137.)

Kehitysvammaisten henkilöiden näkökulmasta sosiaalisuutta voidaan ajatella sitä kautta, että jokin ihmisen ominaisuus muuttuu vammaisuudeksi yhteiskunnan asettamien asenteiden ja esteiden kautta. Kun tarkastellaan sosiaalista näkökulmaa kehitysvammaisen henkilön kautta, voidaan lääketieteellinen näkemys hyväksyä vammasta, mutta samalla tulee korostaa sitä, että vammasta koituva

haitta ei johdu itse vammasta vaan yhteiskunnasta ja ympäristöstä. Tässä korostuu se, miten ja millaista tukea ja apua kehitysvammaisille henkilöille tarjotaan takertumatta vammaan. Voidaan ajatella, että lääketieteellisesti katsottuna syvästikin kehitysvammainen henkilö kykenee tekemään päätöksiä jossain määrin liittyen omaan elämäänsä, jos esimerkiksi avustaja pystyy tulkitsemaan ja tuntemaan tämän mieltymyksiä sekä olemuskieltään eri tilanteissa ja näin ollen sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö määrittelevät pitkälti kehitysvammaisuutta. (Seppälä 2010.)

Opinnäytetyön tutkimuksen kohderyhmänä on kehitysvammaiset henkilöt, jotka osallistuvat päivätoimintaryhmään. Opinnäytetyömme toimintatutkimukseen osallistui heterogeeninen ryhmä aikuisia kehitysvammaisia henkilöitä ja heidän sosiaalisen median osaamisensa ja tuen tarpeensa vaihteli laajalti. Koska toimintatutkimukseen osallistuva ryhmä on toimintakyvyltään moninainen, toimintatutkimuksemme keskittyy yleisesti kehitysvammaisten henkilöiden ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sosiaalisen median käyttöön.

2.4 Sosiaalinen media

Jotta sosiaalisen median käyttö on mahdollista, pitää käytössä olla internetyhteys. Internetin alkujuuret ulottuvat 1960-luvulle ja Yhdysvaltoihin, jossa internetin käyttö otti ensi askeleensa. Internet on ollut alunalkujaan Yhdysvaltain armeijan käytössä ja sieltä se levisi muun muassa yliopistoihin. Vasta 1980-luvulla internet alkoi herättämään mielenkiintoa muussakin yhteiskunnassa esimerkiksi sähköpostitoiminnon suhteen. (Norris 2001, 27.)

Ensimmäisiä sosiaalisen median kehittymisen alkuaskeleita on ollut, kun vuonna 1991 www-sivut tulivat kaikille vapaasti käytettäviksi ja kuka tahansa pystyi luomaan uutta tietoa internetiin. Ensimmäisiä viitteitä nykyajan sosiaaliseen mediaan syntyi, kun alettiin luoda blogeja ja jakamaan siellä tietoa. Sosiaalisen median kehittymistä nykymuotoon, on tukenut keskustelufoorumit, sähköpostit ja chat -palvelut. (Pönkä 2014, 12–13.) Suuren harppauksen sosiaalinen media ja sen yleistyminen koki hieman ennen 2010-lukua, kun eri kanavien käyttäjämäärät alkoivat kasvaa. Ensimmäisiä suosittuja sosiaalisen median palveluita ovat olleet Myspace, Facebook ja työelämään keskittyvä LinkedIn. (Pönkä 2014, 14–15.)

Vuonna 2020 Alfredsson Ågren, Kjellberg ja Hemmingsson (2020b) selvittivät, että internetin käyttö on oleellinen osa jokaisen arkea. Euroopassa 85 %:a alle 18-vuotiaista käyttää internetiä, luku on sama Australiassa ja Ruotsissa luku on hieman suurempi. Ruotsissa lähes 90 %:a 12–25-vuotiaista käyttää päivittäin internetiä eri toimintoihin ja muun muassa sosiaalisten kanssakäymisten ylläpitämiseen. (Alfredsson Ågren ym. 2020b, 89–98.)

Luvuista huolimatta kehitysvammaiset henkilöt ovat jääneet jälkeen internetin käytön suhteen. Vuonna 2016 lähes 90 prosenttia suomalaisiin talouksiin oli liitetty internetyhteys eli vajaalla viidellä miljoonalla suomalaisella oli pääsy kotoa internetin kautta käytettäviin sosiaalisen median pohjiin. Huomioitavaa on se, että paria vuotta aiemmin lähes 1,4 miljoonaa suomalaista koki, ettei heillä ole terveydentilan tai vamman takia pääsyä internetin palvelimiin. (Horowitz & Nieminen 2019, 54-65.) Eli vaikka internetyhteys on suurimmassa osassa suomalaisista kotitalouksista ollut jo hyvän aikaa, tutkimusten mukaan lähes kolmannes jää sen tarjoamien palveluiden ulkopuolelle.

Sosiaalinen media on kokonaisuus, joka sisältää monenlaisia digitaalisia tapoja viestiä, kuten kuvat, videot, tekstit ja näiden kautta sosiaalisen median käyttäjät voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään ja näin ylläpitää tai lisätä yhteisöllisyyden tunnetta. Sosiaalisen median kanavia on esimerkiksi Facebook, Pinterest, Instagram, Youtube ja näistä kaikkien kautta käyttäjät voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään lähettämällä, vastaanottamalla ja jakamalla sisältöä omalla tilillään. (Sweet ym. 2020, 1-11.) Toisen määritelmän mukaan sosiaalinen media on useita ominaisuuksia sisällään pitävä kokonaisuus. Osallistuminen, avoimuus, yhteisö, keskustelu ja yhteydet ovat nämä ominaisuudet ja nämä määritelmät kattavat niin foorumit, virtuaalipelit, blogit kuin verkostot, jotka tukevat sosiaalista verkostoitumista. (White & Forrester-Jones 2020, 381-397.)

Sosiaaliselle medialle ominaisia piirteitä voidaan luetella kolme. Näistä ensimmäinen on se, että viestintä on hajautunutta eikä säädeltyä. Toinen koskee käyttäjäkuntaa ja sitä, että käyttäjät ovat aktiivisia sisällön tuottajia sosiaalisessa mediassa. Viimeinen piirre on se, että viestintä on vuorovaikutusta ja tämä onkin sosiaalisen median perusta. (Matikainen & Huovila 2017, 1003-1004.)

Kuten voidaan huomata, sosiaalinen media voidaan määrittellä usealla eri tavalla ja tuorein määritelmä sosiaaliselle medialle on tehty suomeksi 2000-luvun alussa (Pönkä 2014, 9). Riippuen sosiaalisen median määrittelijästä, voidaan se määrittellä palveluiden ja toimijoiden kautta ja nähdä muun muassa osallisuuden merkitys osana sosiaalista mediaa. Toisaalta sosiaalinen media voidaan kokea vuorovaikutuksen kanavana, jossa toimitaan avoimesti. Sosiaalinen media kehittyy ja muuttuu jatkuvasti, jolloin myös määritelmien tulee muuttua muotoaan. Sosiaalinen media on laaja skaala eri palveluita, interaktiivista toimintaa sekä ohjelmia. (Pönkä 2014, 34-35.) Sosiaalisen median sovellusten on tarkoitus toimia aktiivisuuden kannustavina verkkoympäristöinä, joissa käyttäjät sekä tuottavat sisältöä sekä ovat vuorovaikutuksessa keskenään. (Jaakkola 2016).

”Sosiaalisen median verkosto on yksi- ja kaksisuuntaisten avointen yhteyksien muodostama kokonaisuus, joka rakentuu uniikisti yksilöiden tai aihepiirin perusteella internetissä. Samalla se on myös jäsentensä keskinäisistä aliverkostoista syntyvä sosiaalinen ja toiminnallinen yhteenliittymä.” (Hintikka 2011.)

Sosiaalisessa mediassa on moninaisia eri sovelluksia. Opinnäytetyölle merkitykselliseksi sovelluksiksi osoittautuivat Instagram sekä Tiktok. Kyseiset sosiaalisen median sovellukset eivät valikoituneet sattumanvaraisesti, vaan nämä olivat niitä sovelluksia, joita oli käytetty jo kohderyhmän kanssa. Mannerheimin lastensuojeluliiton (2019) sivuilla kerrotaan, että Instagram ja TikTok ovat mobiilisovelluksia, joissa käyttäjät tekevät ja kuvaavat itse videoita. Videoilla voi esimerkiksi ilman omaa ääntä tunnelmoida musiikkikappaletta tai tanssia tunnetun kappaleen tahtiin. Käyttäjä voi lisätä tekemiinsä videoihin erilaisia efektejä ja tunnuksia. Jokainen käyttäjä voi käydä kommentoimassa muiden tekemiä videoita. Molempien sovellusten ikäraja on 13 vuotta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2019.)

Instagram on avattu lokakuussa 2010. Instagram on käyttäjällensä maksuton sovellus, jossa käyttäjä voi jakaa kuvia sekä videoita. Sovelluksen kautta voi myös tykätä, katsoa ja kommentoida muiden käyttäjien videoita ja kuvia. Instagramissa pystyy tekemään yksityisen tai julkisen tilin; yksityisten tilin sisällön näkee vain hyväksytyt seuraajat. Instagramiin kirjaudutaan rekisteröitymällä voimassa olevan sähköpostin avulla. (Instagram 2022.)

Tiktokin suosio lähti kasvuun vuoden 2018 alussa, joskin Suomessa hieman myöhemmin. Tiktokin missio on kannustaa luovuuteen ja iloon. Tiktok on globaali yhteisö, jossa ihmiset pääsevät tutustumaan ympäröivään yhteiskuntaan sekä luomaan ja jakamaan omaa sisältöä videoiden muodossa. Kuten Instagram, myös Tiktok vaatii rekisteröitymisen voimassa olevalla sähköpostilla. (Tiktok 2022.)

Molemmissa sovelluksissa pystyy tuottamaan sisältöä, vaikka olisi luku- tai kirjoitustaidoton, sillä sovellukset mahdollistavat kuva- ja videomateriaalin luomisen. Kun sovellusten kautta pystyy viestimään toiselle käyttäjälle videoin ja kuvin, tukee tämä myös kehitysvammaisten henkilöiden vuorovaikutusta ja mahdollista yhteisöllisyyden tunnetta, jos kirjoitus- ja lukutaito on puutteellista. Jos vertaa mahdollisuutta yhteisöllisyyteen esimerkiksi Facebookissa, vaatii se käyttäjältä kirjoitus- ja lukutaitoa, jota ei välttämättä kehitysvammaisilta henkilöiltä löydy, jolloin yhteisöllisyyden tunne kyseessä olevassa sovelluksessa ei välttämättä toteudu.

2.5 Yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa

Internet ja sen luoma maailma ovat tulleet osaksi yhteiskuntaa 1990-luvulla ja tällöin internetin myötä syntynyttä ilmiötä kutsuttiin virtuaaliseksi yhteisöllisyydeksi. 1990-luvulla yhteisöllisyys merkitsi internetissä yhteisöjä, joiden jäsenillä olivat samat mielenkiinnon kohteet. Tutkija Howard Rheingold (2000) tutki tuon ajan virtuaaliyhteisöjä ja toi esille sitä, että virtuaaliyhteisöjen kautta pyrittiin korvaamaan yhteiskunnan laiminlyömiä tarpeita kokea läheisyyttä ja välitöntä vuorovaikutusta. (Kangaspunta 2011, 27.)

2000-luvulla internet otti suuri kehitysaskelita ja vakioitui yhteiskuntaan pysyväksi ilmiöksi ja tätä kautta myös yhteisöllisyys sai uusia muotoja. Mäkinen (2009) tuo esille, että sosiaalinen media on jaettu kahtia, erilaisiin yhteisöihin ja niiden yhdistelmiin. (Mäkinen 2009, 82.) Internetin kehityksen aikaan, 2000-luvulla, myös mediateknologia kehittyi hurjasti ja lisääntyneet peliyhteisöt, muut yhteisöt ym. ovat rakentaneet sosiaalista mediaa ajan saatossa yhteisöllisyyttä tukevampaan suuntaan. Matikainen (2008) määrittelee sosiaalisen median kehitysvaihee-

seen, jossa media ja internet nivoutuivat toisiinsa ja näillä alustoilla toimivien yhteiskunnan jäsenten toiminta muuttui sisältöä tuottavaksi toiminnaksi. Sosiaalisessa mediassa yhteisöllisyys syntyy siitä, kun sisältöä tuotetaan ja sitä jaetaan yhteisöllisesti. (Matikainen 2008.)

Yhteisön sisältä voidaan löytää viisi teemaa: ystävyysden rakentaminen, tiedottaminen, sosiaaliset tukiryhmät, identiteetti ja vaikuttaminen. Sekä Hall (2011) että Hashemy (2011) toteuttivat tutkimukset, jossa tarkastelivat autismikirjon -nuorten käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa ja voitiin havaita, että vuorovaikutuksen ylläpitäminen osoittautui sosiaalisessa mediassa helpommaksi kuin kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus ja ystävyysuhteiden ylläpitäminen. (Sweet ym. 2020, 1-11.) Uusiautti ja Määttä (2014) tutkivat yliopisto-opiskelijoiden sosiaalisen median käyttöä, siellä nousi päätulokseksi opiskelijoiden tarve sosiaalisiin kontakteihin ja yhteyksiin sosiaalisessa mediassa.

Yhteisöllisyys voidaan määritellä usealla eri tavalla ja tätä pidetäänkin sosiologisena haasteena. Aikoinaan internetissä käytävää kanssakäymistä ja verkostoitumista on kutsuttu virtuaaliseksi yhteisöllisyydeksi ja yhteisöksi, mutta nykypäivänä kyseinen käsite harvoin pitää paikkansa, koska lisääntyvässä määrin yhteisöllisyyttä pidetään yllä tämän lisäksi myös virtuaalimaailman ulkopuolella. (Hautamäki, Lehtonen, Sihvola, Tuomi, Vaaranen & Veijola 2005, 159.) Kuitenkin voidaan katsoa yhteisöllisyyden muuttuneen sosiaalisen median kautta ja halu kuulua sosiaalisen median eri ryhmiin, on tuonut yhteisöllisyydelle uuden ilmenemismuodon. Kangaspunta (2011) on nostanut esille tutkimuksen liittyen Suomessa ilmenevään yhteisöllisyyteen. Kangaspunta kertoo, että ennen aikanaan yhteisöllisyys näkyi vahvasti kylissä ja asunseuduilla, kun lähipitäjistä haluttiin apua, seuraa ja tukea. Nykyään tämän tyyppinen yhteisöllisyys on olemassa, mutta se muotoutuu omanlaisenaan sosiaalisessa mediassa ja sen alustoilla. (Kangaspunta 2011, 15-16.)

Yhteisöllisyyden voidaan katsoa kasvavan, kun tietyn verkoston keskinäinen vuorovaikutus on luottamuksellista ja yhteisöllä on jonkinlainen yhteinen tehtävä tai tavoite. Hyvällä pohjalla olevan yhteisöllisyyden katsotaan tukevan ihmisen oppimista, hyvinvointia sekä terveyttä. (Leinonen, Järvelä & Häkkinen 2006.) Sosiaalisen median tarjoamien yhteisöllisyyden mahdollistajien lisäksi ihmisten arjessa

on säilynyt yhteisöllisyyden kokeminen niin työpaikalla, perhepiirissä kuin kotikunnassakin. Sosiaalisen median tarjoama yhteisöllisyyden tunne tuo lähes rajattomat mahdollisuudet yhteisöllisyyden kokemiselle ja voidaankin todeta, että 2020-luvulla löytyy ihmisiä, jotka eivät tämän sosiaalisen median tarjoaman laajan yhteisöllisyyden takia halua tällaiseen yhteisöllisyyteen lähteä mukaan. (Leinonen ym. 2006.)

Sosiaalisessa mediassa koettu yhteisöllisyys on muuttanut muotoaan viimeisten vuosikymmenien aikana. Nykypäivänä sosiaalisessa mediassa yhteisöllisyydessä korostuu tietynlaiset ominaispiirteet. Sosiaalisessa mediassa yhteisöllisyys rakentuu nykypäivänä yksilöiden välisistä kontakteista, mutta tulee huomioida se, ettei yksittäisten kontaktien määrä välttämättä lisää yhteisöllisyyden tunnetta merkittävästi. Sosiaalisessa mediassa koetaan yhteisöllisyyden kannalta merkittäväksi seuraajien määräluku ja seuraajien kautta voi syntyä ajansaatossa uusia vuorovaikutuksellisia suhteita, joka lisää yhteisöllisyyttä. Sosiaalisen median yhteisöissä yksilöt voivat olla osa eri yhteisöjä ja tätä kautta yhteisöllisyyden tunne voi lisääntyä. (Hintikka 2011.)

Jones (1997) on vuosikymmeniä sitten listannut neljä kriteeriä, joiden täyttymistä edellytetään, jotta voidaan kuvailla sosiaalisessa mediassa ja verkossa yhteisöllisyyttä tapahtuvan ja yhteisöjä rakentuvan. Ensimmäisenä Jones listaa sen, että yhteisö edellyttää sen jäsenten keskinäistä viestintää, seuraava kriteeri on se, että yhteisössä tulisi olla enemmän viestijöitä kuin kaksi. Toiseksi viimeinen kriteeri Jonesin mukaan on se, että yhteisö kokoontuu ajoittain jossakin julkisessa tilassa ja viimeinen kriteeri olisi se, että yhteisön jäsenet kokevat yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Jones 1997.) Nykypäivänä voidaankin todeta, että läheskään kaikki sosiaalisen median alustat ja yhteisöllisyyttä rakentavat yhteisöt eivät täytä Jonesin kriteereitä (Matikainen 2009, 89).

Sosiaalisen median myötä voidaan puhua syntyneen yksilöllinen yhteisöllisyys - käsite. Käsite on syntynyt digitalisaation ja sosiaalisen median yleistymisen myötä. Tällä tarkoitetaan teknologisesta näkökulmasta sitä, että internet on luonut ja luo itse, sisäisesti, uusia käytäntöjä ja yksilöiden identiteettejä, jonka seurauksena aiemmin syntyneet yhteisöt korvaantuvat uusilla, täysin virtuaalisilla yh-

teisöillä. (Rheingold 2000.) Käsitettä voidaan tarkastella myös sosiologisesta näkökulmasta, jonka mukaan yhteisöjä ja yhteisöllisyyttä kasassa pitävä rakenne on digitalisaation ja globalisoitumisen kautta muuttunut radikaalisti, ja tätä kautta tehnyt enenevässä määrin verkostomaisempaa koko yhteiskunnasta. (Benkler 2006).

Sosiaalisen median tuoma muutos ja mahdollisuudet ovat muokanneet kokonaisuudessaan yhteisöllisyyttä ja ennen niin sanotusti annetut ja paikalliset yhteisölliset ryhmät ovat muuttuneet ajan ja digitalisaation myötä käyttäjien ja toimijoiden luomiksi ja muokkaamiksi. Tämän kehityksen myötä tutkijat (mm. Jenkins 2006; Tapscott & Williams 2007) ovat tarkastelleet sosiaalisen median yhteisöllisyyttä ja sen uusia muotoja myös heikkojen signaalien kautta. Tutkijoiden esiin nostamia käsitteitä ovat esimerkiksi konvergenssikulttuuri, (Jenkins 2006), wikinomia (Tapscott & Williams 2007) sekä we-think (Leadbeater 2008). Käsitteet rinnastetaan vahvasti heikkoina signaaleina tulevaisuuden sosiaalisen median yhteisöllisyyden kokemiseen.

Nämä heikkojen signaalien kautta esiin nousseet käsitteet voidaan määritellä tutkijoiden mukaan vahvasti mediaan liittyen. Esimerkiksi konvergenssikulttuurin Jenkins (2006) määrittelee olevan medianmuoto, jossa vanhat ja uudet muodot liittyvät tai törmäävät toisiinsa. Alati muutoksen alla oleva digitalisoituminen ja verkostoituminen ajaa median etsimään uusia suuntia määritelmän mukaan. (Herkman 2009, 119.) Voidaan myös puhua globaalista heimoyhteiskunnasta, jossa heimoyhteiskunnalle tyypilliseen tapaan ylöspäin katsominen asioiden selvittämiseksi on jäänyt taka-alalle. Globaalissa heimoyhteiskunnassa yksilöt tarkastelevat vaakasuoraan toisiaan ja tätä kautta tarkastelevat asioita. Sosiaalisen median myötä yhteiskunta on auennut kaikille yhteiskunnan jäsenille ja yksilö voi valikoida mitä aatetta tai suuntaa haluaa seurata. Internet ja sosiaalinen media tuo globaalisti yhteiskuntaa esille ja tätä kautta jokainen voi kokea kuuluvansa osaksi suurtakin yhteisöä ja tätä kautta yhteisöllisyyttä, tuntematta edes suurinta osaa yhteisön jäsenistä. (Pullinen 2019, 320-321.)

2.6 Kehitysvammaisuus ja yhteisöllisyys sosiaalisessa mediassa

Sosiaalinen media ja sen eri kanavat voivat olla väylä joillekin kehitysvammaisille henkilöille kokemukseen, jossa tuntevat olevansa osa yhteisöä ja tasavertainen yhteisön jäsen. Henkilöllä voi liikuntarajoitteisuuden tai kommunikoinnin haasteiden takia olla hyvinkin vaikea olla vuorovaikutuksessa ja kokea yhteisöllisyyttä omassa elinympäristössään, jolloin sosiaalinen media voinee olla tärkeässä roolissa yhteisöllisyyden tunteen luomisessa kehitysvammaisen henkilön arjessa. (Ridell 2011, 70.)

Yhdenvertaisuuslaki (2014) pohjaa siihen, että ketään yksilöä mm. sukupuoleen, vammaan, tai terveydentilaan katsomatta ei saisi syrjäyttää yhteiskunnassa olevien palveluiden piiristä, kuten sosiaalisen median alustat, sen takia, että kyseisen palvelun ominaisuudet eivät ole räätälöity kaikille kohderyhmille. Kun tarkastellaan yhdenvertaisuutta digialustoilla, voi liian monimutkainen alusta ja tiedonsaannin vaikeus tehdä alustasta saavuttamattoman esimerkiksi kehitysvammaiselle henkilölle, jolloin yhdenvertaisuus ei toteudu. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.) Glumbić, Brojčin, Đorđević ja Žunić-Pavlović (2021) nostavat esiin tutkimuksessaan kehitysvammaisten henkilöiden matkapuhelimen käytön haasteiden johtuvan juuri sopimattomista suunnitteluominaisuuksista, joita ovat muun muassa epäystävällinen käyttöliittymä ja riittämättömät ohjeet. Kehitysvammaisilla henkilöillä voi joskus olla vaikeuksia ymmärtää näytöllä näkyvien kuvakkeiden tai ohjeiden merkitystä. Vaikeita tilanteita voivat olla ne, joissa heidän odotetaan kirjoittavan vaadittua tekstiä tai muistavan salasanan ja kirjoittavan sen oikein puhelimen lukituksen tai avaamisen yhteydessä. (Glumbić ym. 2021.)

Sosiaalinen media voi vahvistaa ystäväyden puolia, kuten vastavuoroisuutta, empatiaa ja yhteisiä elämäkokemuksia. Verkkovuorovaikutuksen hyödyt voivat kuitenkin olla estyneitä, jos tätä sosiaalisen kontaktin muotoa käytetään vain vaihtoehtona kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. "E-Inklusio" -liikkeen tavoitteena on vähentää tieto- ja viestintätekniikoiden saatavuuden ja käytön eroja yhteiskunnan eri sektoreilla. Erityisesti suunniteltuja verkkosivustoja on perustettu edistämään kehitysvammaisten henkilöiden vuorovaikutusta. Nämä sivustot ovat pysyneet suhteellisen pieninä verrattuna yleisiin sosiaalisten verkostojen verkkosivustoihin. Esimerkiksi Special Friends Onlinessa on noin 6 000 jäsentä, mukaan lukien

vanhemmat ja huoltajat. (White & Forrester-Jones 2020.) TikTok puolestaan ilmoitti ylittäneensä yli miljardin aktiivisen käyttäjän rajan viidessä vuodessa ja Instagramilla käyttäjiä on noin puolitoista miljardia (Markkinointimaestro 2022.)

Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa yhteisöllisyyttä tarkastellessa on tehty tutkimuksia siitä, että sosiaalista kanssakäymistä pidetään yllä internetin välityksellä lähinnä henkilöihin, jotka tunnetaan ja suhteellisen pieni osa sosiaalisen median alustoilla olevista henkilöistä pitää sosiaalisia suhteita yllä henkilöihin, joita ei tunne. Toki sosiaalinen media antaa pohjaa olla vuorovaikutuksessa ja kokea yhteisöllisyyttä henkilöiden kesken, jotka eivät toisiaan ennestään tunne, mutta tämä ei ole vielä tänä päivänä ensisijainen tapa muodostaa sosiaalisia suhteita. (Kangaspunta 2011, 56.) Tämä on hyvä huomioida, kun tarkastellaan kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median käyttöä ja yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa. Kynnys luoda uusia sosiaalisia suhteita ja kokea yhteisöllisyyttä ei-kehitysvammaistenkin henkilöiden kesken sosiaalisessa mediassa ei ole tutkimusten mukaan ideaalia. (Kangaspunta 2011, 56.)

Lisäksi lievästi kehitysvammaisten nuorten perheet ovat usein ylisuojelevia heitä kohtaan. Joka neljäs kehitysvammainen aikuinen, jonka asumisyksikössä on pääsy internetiin, ei koskaan käytä sitä. Oletuksena on, että heidän vanhempansa pelkäävät mahdollista väärinkäyttöä tai vaarallisen sisällön tahatonta laa- taamista. Matkapuhelimen käyttöön liittyy hyvin usein internet-yhteys, on mah- dollista, että matkapuhelimen huomattavasti harvempi käyttö liittyy mainittuihin vanhempien/ohjaajien pelkoihin. (Glumbic ym. 2021.)

Sweet ym. (2020, 1-11) nostavat esiin, että "merkityksien luominen ja yhteyksien muodostaminen erikoistuneiden yhteisöjen välillä" tukee kehitysvammaisten henkilöiden oppimisprosessia. Yhteisön kokonaisteeman sisällä löydettiin viisi ala- teemaa: ystävyyden rakentaminen, tiedottaminen, sosiaaliset tukiryhmät, identi- teetti ja vaikuttaminen. Ystävyyden rakentaminen erityisesti Facebookin kautta oli tutkijoiden keskeinen teema. Tutkimuksen osallistujat ilmoittivat Facebookin ensisijaiseksi sosiaalisen median työkalukseen käytön, turvallisuuden, näkyvyy- den ja perheen ja ystävien käytön vuoksi. Havaittiin, että osallistujat pystyivät ot- tamaan yhteyttä ja viestimään ystäville sosiaalisen median kautta helpommin kuin henkilökohtaisesti. Seppänen ja Väliverronen (2012, 21) ovatkin määritelleet

viestinnän henkilöiden väliseksi sanomien vaihdoksi. Yhteistä todellisuutta tehdään ja jaetaan viestien avulla. Viestinnän lopputuloksena, vaihtamalla ja jakamalla sanomia, syntyy yhteisöllisyyttä.

3 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, miten kehitysvammaiset henkilöt ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt käyttävät sosiaalista mediaa ja miten heidän yhteisöllisyytensä näyttäytyy sosiaalisessa mediassa. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa, miten kehitysvammaiset henkilöt ja erityistä tukea tarvitsevat henkilöt käyttävät sosiaalista mediaa ja miten yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa voitaisiin mahdollisesti lisätä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista on kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median ja internetin käyttö?
2. Miten kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median käyttöä voi kehittää tukemaan heidän yhteisöllisyyttään?

Opinnäytetyön tavoitteena on tarjota tietoa siitä, miten kehitysvammaisia henkilöitä ja erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä voidaan tukea, jotta he voisivat toimia tasavertaisina jäseninä sosiaalisessa mediassa. Tavoitteena on tuoda esiin tietoa siitä, miten kehitysvammaisten henkilöiden yhteisöllisyys näkyy sosiaalisessa mediassa. Lisäksi voidaan ajatella, että myös kaikki kehitysvammaisten henkilöiden kanssa työskentelevät hyötyvät saamistamme tuloksista. Tuloksien perusteella esimerkiksi päivätoimintayksikössä järjestettävää toimintaa voisi kehittää ja ottaa huomioon sosiaalisen median tuomat haasteet ja mahdollisuudet.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Eri tutkimusstrategiat voidaan jakaa kahteen eri luokkaan, laadullisiin ja määrällisiin tutkimuksiin ja toteuttamamme toimintatutkimus ja kirjallisuuskatsaus lukeutuvat laadullisiksi tutkimuksiksi. Laadullista tutkimusta on haastava määritellä täsmällisesti, sillä laadullisen tutkimuksen lähestymis- ja analysointitapoja on monenlaisia. Haastavuudesta huolimatta voidaan kuitenkin jaotella joitain laadulliselle tutkimukselle ominaisia piirteitä. Tällaisia on muun muassa keskittyminen toimintaan, tutkijan paikan reflektointi, analyysivetoisuus ja kvalitatiivisen aineiston suosiminen. Laadullinen tutkimus toteutetaan aina empiirisenä tutkimuksena eli tutkimus perustuu aineistoihin ja niiden analysointiin. (Kallinen & Kinnunen 2021.)

Opinnäytetyömme -prosessi ajoittui vajaan vuoden mittaiselle aikajanelle, jonka aikana aktiivisesti työstimme opinnäytetyön eri osiota (kuvio 2). Opinnäytetyön työstäminen alkoi aiheen valinnalla syksyllä 2021 ja opinnäytetyömme aihe tuli ehdotuksena ulkopuoliselta toimeksiantajalta. Opinnäytetyömme pääyhteistyökumppanina toimi vasta aloittanut hanke. Aiheen valinnan jälkeen koottiin kirjallisuuskatsaus sekä opinnäytetyösuunnitelma. Tarvittavat lupa-asiat tuli hoitaa myös kuntoon. Nämä saatiin valmiiksi keväällä 2022 ja maaliskuussa 2022 pääsimme aloittamaan työpajojen havainnoinnit, joita oli yhteensä neljä kevään aikana.

Kun havainnointiaineisto oli saatu kerättyä, alkoi aineiston analysointi sisälönanalyysiä apuna käyttäen. Tässä kohtaa päädyimme ottamaan jo aiemmin tehdyn kirjallisuuskatsauksen osaksi opinnäytetyötämme. Lopullinen opinnäytetyö koostuu toimintatutkimuksesta sekä kirjallisuuskatsauksesta. Tulosten analysoinnin jälkeen aloimme kesällä 2022 kokoamaan lopullista opinnäytetyötä. Opinnäytetyön saatoimme valmiiksi loka-marraskuussa 2022.

KUVIO 2. Tutkimusprosessin kulku.

4.1 Kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyömme osana käytämme tekemäämme kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsaus on menetelmä, jossa tutkitaan aiempia tutkimuksia ja näiden tutkimusten tuloksia kootaan yhteen sen mukaan, mikä on tutkimusongelma tai mihin kysymykseen halutaan löytää vastaus. Jotta kirjallisuuskatsaus on sellainen, että se täyttää tieteelliset vaatimukset, tulee kirjallisuuskatsauksen laatijan noudattaa tiettyjä menetelmällisiä ohjeita sekä käytänteitä ja tieteellisen tutkimuksen periaatteita. Jos kirjallisuuskatsaus tehdään hyvin ja perusteellisesti, tuottaa se parhaimmassa mahdollisessa tapauksessa mahdollisuuden kehittää jo olemassa olevaa tietoa ja arviomaan sitä, tuottamaan uutta tietoa ja kuvaamaan tietyn tieteellisen alan historiallista kehitystä ja muuttumista. (Salminen 2011, 1-3.)

Kirjallisuuskatsaus voidaan luokitella erityyppisiin kirjallisuuskatsausluokkiin, jota on muun muassa kuvaileva kirjallisuuskatsaus, integratiivinen kirjallisuuskatsaus sekä systemaattinen kirjallisuuskatsaus (Salminen 2011, 12). Kirjallisuuskatsauksessa prosessi voidaan jakaa kolmeen prosessin osaan; aineiston haku ja seulonta, aineiston kerääminen ja analysointi sekä itse kirjallisuuskatsauksen kirjoittaminen (Salminen 2011, 7-8).

Opinnäytetyöhömmme toteuttamamme kirjallisuuskatsaus toteutettiin integratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Integratiivinen kirjallisuuskatsaus sisältää usein viisi vaihetta. Ensimmäinen vaihe on tutkimuskysymyksen asettaminen. Mitä selkeämmin tutkimuskysymys on aseteltu, sitä helpompi on löytää aiheeseen liittyvää aineistoa. Toinen vaihe integratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on aineiston keruu. Aineiston keruuta varten haetaan hakusanat sekä niiden yhdistelmät ja valitaan tietokannat, joista aletaan etsimään tietoa. Tässä kirjallisuuskatsausmallissa on mahdollista toteuttaa myös ei-systemaattista tiedon hakua, jolloin mukaan aineistoon voidaan valita aineistoja, jotka on valittu manuaalisesti tai aineistojen lähdeluetteloita apuna käyttäen. Tämän vaiheen jälkeen toteutetaan tutkimusaineiston laadun arviointi, jossa käytetään apuna arviointi sekä laatukriteereitä. Tämän jälkeen aineisto analysoidaan tavoitteena saada aikaan huolellinen ja tasapainoinen tulkinta aineistoista. Viimeisenä vaiheena toteutetaan tulosten esittäminen, joka onkin tärkein osuus integratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa. (Axelin, Stolt & Suhonen 2016, 110.)

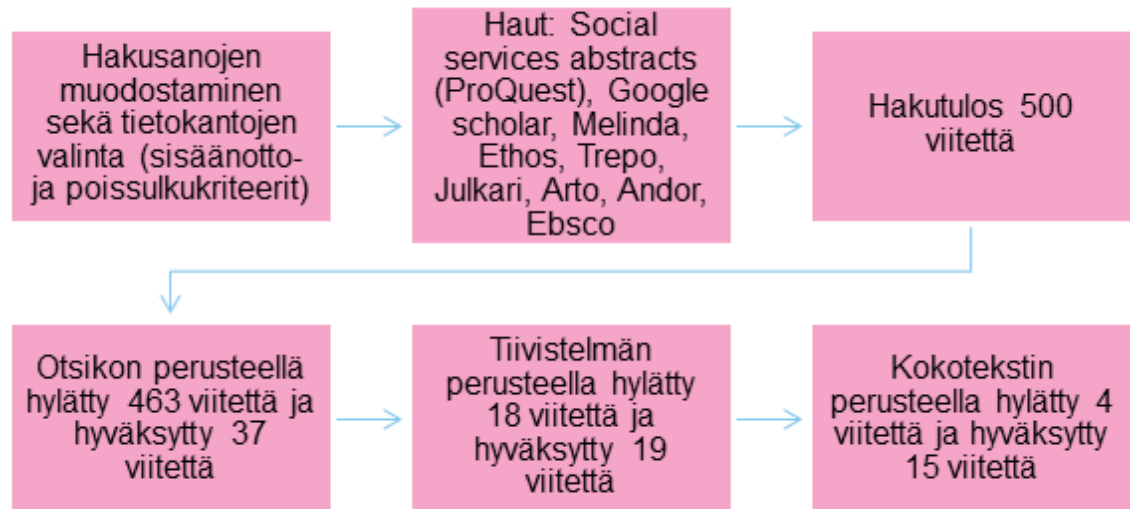
Ensimmäiseksi määrittelimme tutkimuskysymyksen kirjallisuuskatsauksellemme, jonka jälkeen rajasimme sisäänotto- ja poissulkukriteerit (Taulukko 1.) sekä tietokannat, joita käytämme tiedonhaussa. Rajaamiskriteerit määrittyivät tieteellisiin artikkeleihin, lisensointitöihin sekä väitöskirjoihin. Aineistot eivät mielellään saaneet olla 10 vuotta vanhempia, mutta me päätimme rajata hakua vain suhteellisen tuoreisiin tutkimuksiin vuosilta 2017–2022. Poikkeuksena yksi tutkimus, jonka valitsimme mukaan vuodelta 2010, sen vuoksi, että aiheesta ei löytynyt paljon tietoa ja se oli validi tutkimuksemme kannalta. Etsimme sekä suomen- että englanninkielisiä teoksia.

TAULUKKO 1. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> • Tieteelliset tutkimukset • Tieteelliset artikkelit • Lisensiaatintyöt • Väitöskirjat 	<ul style="list-style-type: none"> • Amk ja YAMK tasoiset opinnäytetyöt • Aiheeseen liittymättömät aineistot • Yli viisi vuotta vanhat aineistot • Lyhennelmät/tiivistelmät aiheesta

Tietokannoista, joita päätimme käyttää, olivat koulun kirjaston hakupalvelu Andor sekä Arto ja Ebsco. Huomasimme kuitenkin hyvin nopeasti, miten haastavaksi haku osoittautui, joten lopuksi jouduimme käyttämään kaikkia mahdollisia tietokantoja (Social Services Abstracts (ProQuest), Google scholar, Melinda, Ethos, Trepo, Julkari). Parhaaksi tietokannaksi osoittautui Andor. Tarkemmat hakusanat ja tulokset ovat nähtävissä liitteessä 1.

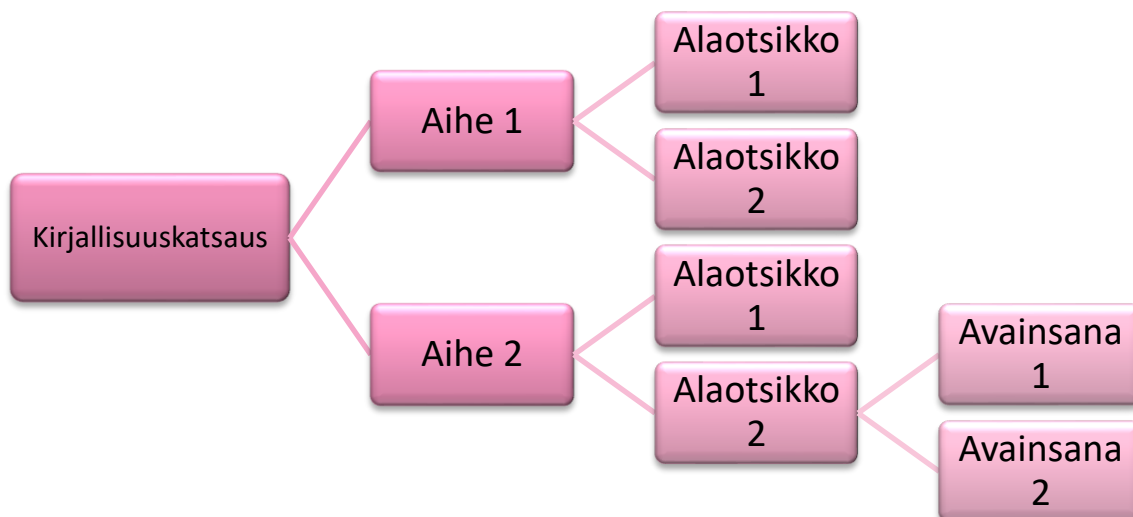
Tiedonhaun prosessi on nähtävillä kuviossa 3. Aloitimme haut hakusanoilla kehitysvamma* AND "sosiaalinen media" ilman mitään rajauksia. Huomasimme, että emme tällä yhdistelmällä löytänyt lainkaan sopivia aineistoja, mistään tietokannoista. Lähdimme hyvin pian etsimään englanninkielisiä aineistoja hakusana yhdistelmällä (people with intellectual disabilities OR developmentally disabled OR persons with intellectual disabilities) AND "social media". Tämä haku alkoi jo tuottaa tuloksia, mutta niin paljon että rajauksia oli tehtävä vertaisarvioituihin lehtiin sekä vuosiin 2020–2022. Silti tuloksia jäi vielä yli 2500 kappaletta. Kirjaston tiedonhaunopastuksessa saimme vielä lisävinkkejä hakusanojen muodostamiseen ja parhaaksi osoittautui fraasihaku ("people with intellectual disabilities" OR "developmentally disabled" OR "persons with intellectual disabilities") AND ("social media" OR "TikTok" OR "Instagram"). Tällä saimme rajattua aineistoa 500 tulokseen, jolloin läpikäyminen oli mahdollista.

KUVIO 3. Tiedonhaun prosessi.

Hakuja tehdessä kokeilimme hyvin monenlaisia hakusanayhdistelmiä ja tulokset olivat hyvin heikkoja. Tietokannoista Arto, Trepo, Julkari, Ethos, Ebsco, Google scholar ja Melinda ei tullut tulokseksi, kuin muutamia tutkimuksia, mutta niistä yksikään ei ollut validi. Suurimmassa osassa tulos oli nolla. Andorista tuli paras tulos päälle 363 viitettä ja Social Services Abstracts (ProQuest) 137 viitettä. Lopulliset tutkimukset, jotka valitsimme kirjallisuuskatsaukseen ovat nähtävissä liitteessä 2.

Lähdimme analysoimaan kirjallisuuskatsauksen aineistoa Mind map- menetelmällä (kuvio 4.). Sen avulla saimme tehtyä näkyväksi tutkimusten avainsanat ja niihin liittyvät teemat, jolloin kerätty tieto oli helpompi kirjoittaa auki. Se toi nähtäväksi myös visuaalisen rakenteen kirjallisuuskatsaukselle. Integroivassa kirjallisuuskatsauksessa Richard Torracon (2015, 356) mukaan on tavoitteena aiheen mahdollisimman monipuolinen kuvaaminen. Mind mapin käyttö avasi aineiston laajasti ja sen avulla aineistosta nousi kolme pääteemaa esiin.

KUVIO 4. Mind map-menetelmä (Roberts 2011, Mannilan 2021).

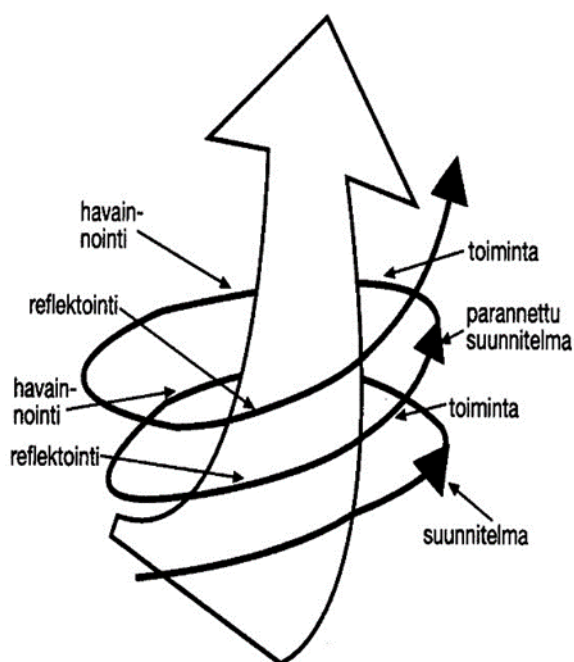
4.2 Toimintatutkimus

Opinnäytetyömme toiseksi toteutustavaksi valikoitui toimintatutkimus. Toimintatutkimus on tutkimusstrategia, jossa pyritään kehittämään jotain toimintaa tai löytämään ongelmaan kehitysehdotuksia tai ratkaisuja. Toimintatutkimuksen pääpaino onkin luoda tietoa, jonka kautta voidaan kehittää käytännön tekemistä. Tärkeä on huomioida, että toimintatutkimuksessa tieto kehitetään toimintatutkimuksen osana esimerkiksi havainnoinnin ja tätä kautta toiminnan kehittämisen kautta. Toimintatutkimus etenee niin sanotusti syklisesti ja syklien mukaan toimintaa kehitetään saadun tiedon kautta aina parempaan suuntaan käytännön toiminnan kannalta. Toimintatutkimus pyritään toteuttamaan rajallisessa ajassa ja tämän sisällä kehitetään ja toteutetaan esiin nousseita uusia tapoja toimia. (Heikkinen 2010, 15-17.)

Toimintatutkimuksen syklisyys rakentuu niin, että toimintaa suunnitellaan ja kokeillaan, jonka jälkeen kokemuksen kautta parannellaan suunnitelmaa ja taas toteutetaan toimintaa parannellun suunnitelman pohjalta. Osana parannellun suunnitelman kehittelyä on toiminnan reflektointi ja tätä kautta uusien näkökulmien etsiminen toimintatutkimukseen. (Heikkinen 2010, 19.) Reflektoinnilla tarkoite-

taan sitä, että ihminen tarkastelee omia kokemuksia ja ajattelutapoja ja näitä pyritään näkemään uudesta näkökulmasta reflektoinnin kautta. Reflektoinnissa olennaista on pyrkiä luomaan omiin ajatuksiin ja toimintatapoihin peilaten uusia näkökulmia ja näiden kautta kehittää toimintaa uudesta näkökulmasta (Heikkinen 2015, 211).

Toimintatutkimuksessa eri vaiheet etenevät sykleittäin (kuva 1.). Syklien eri vaiheissa kehitetään uutta sekä arvioidaan ja reflektoidaan toteutettua toimintaa saadun materiaalin avulla. Toimintatutkimuksessa uudet syklit voivat alkaa vaihtelevasti eri kohdista. Syklityksen kokeiluvaiheissa toteutettua toimintaa parannellaan ja tätä kautta syntyy kokeiluiden ja itse tutkimuksen lopputulemana toimintatutkimukselle tyypillinen spiraali. (Heikkinen 2010, 19.)

KUVA 1. Toimintatutkimuksen perusmalli (Heikkinen & Jyrkämä 1999).

Toimintatutkimuksen spiraalissa vuorottelevat suunnittelu, toiminta, havainnointi, reflektointi ja uudelleen suunnittelu (Heikkinen 2015, 212-213). Toimintatutkimuksessa itse tutkijalla on merkittävä rooli, sillä hän osallistuu itse toimintaan muun muassa intervention kautta. Interventiolla tarkoitetaan väliintuloa, jolla tähdätään muutokseen eli toiminnan kehittämiseen. Tärkeää toimintatutkimuksessa on huomioida se, että tässä tutkimusstrategiassa otetaan vahvasti mukaan yhteisö tai ryhmä, johon toimintatutkimus kohdistuu. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-

Yläne & Paavilainen 2014, 69.) Opinnäytetyömme kohdalla yhteisö on kehitysvammaiset asiakkaat sekä heidän kanssaan toimivat henkilöt.

Toimintatutkimuksessamme keräsimme aineistoa havainnoimalla työpajatoimintaa sekä paikan päällä toimintayksikön tiloissa, että muutama kerta etänä tietokoneen välityksellä. Havainnoinnin lisäksi joka kerran jälkeen yhdessä reflektimme näkemäämme ja kirjasimme ylös kaikki havainnot, joita olimme työpajan aikana tehneet. Pidimme myös jatkuvaa päiväkirjaa kokemuksistamme ja ajatusistamme koko toimintatutkimuksen prosessin ajan.

Havainnoinnin lisäksi lähetimme loppukyselyn päivätoimintayksikön ohjaajalle ja sekä hankkeen työntekijöille. Työpajojen lomassa keskustelun kautta keräsimme asiakkailta vielä lisää tietoa aiheesta ja teimme tarkennuksia aiheeseen. Niiden kautta oli tarkoitus kerätä lisää aineistoa havainnoinnin tueksi, jotta saamme tarpeeksi kattavasti aineistoa toteuttaessamme toimintatutkimusta. Analysoimme saamamme aineiston havainnointeihin pohjautuen. Analysoinnissa keskityimme siihen, miten toimintaa on kertojen välillä pyritty muuttamaan tai kehittämään ja miten tämä mahdollinen muutos tai kehittäminen on vaikuttanut ryhmän toimintaan, positiivisesti tai negatiivisesti.

Työpaja -kerroilla keskityimme havainnoimaan seuraavia asioita:

- Tarkkailimme osallistujien reaktiota videoiden tekemisessä, miten innokkaasti olivat mukana, herättikö se näkyviä ilon tunteita tai jotain muuta tunnetta.
- Työpaja kerroilla käytiin läpi hankkeen sosiaalisen median kuulumiset, kuten uudet pelivideot, jotka hankkeen työntekijät lähettivät pelaamisen hetkellä suorana niin, että jokaisella oli mahdollisuus päästä seuraamaan ja kommentoimaan peliä pelialustalle. Tällaista toimintaa kutsutaan livestreamiksi. Yhteisöllisyyden näkökulmasta tarkastelimme osallistujien reaktioita kuulumisiin, herättikö se keskustelua, oliko asiakkaat osallistuneet heidän livestreameihin tai nähneet/kommentoineet heidän sosiaalisen median tilejään.
- Missä kohtaa asiakas tarvitsi apua sosiaalisen median käytössä ja mikä jäi mahdollisesti epäselväksi.
- Mahdollisia apukysymyksiä:

- miltä tuntuu julkaista ja olla mukana videoilla?
- käyttääkö sosiaalista mediaa millä tavalla, jos ei, niin miksi ei?
- omistaako puhelimen tai muun älylaitteen?
- jos ei olisi mukana tässä työpajassa käyttäisikö sosiaalista mediaa/julkaisisiko siellä itsenäisesti/avustettuna?

Näiden tekemiemme havaintojen perusteella annoimme seuraavalle työpajakerralle kehitysehdotuksia ja seurasimme, kehitysehdotuksien vaikutuksia aina seuraavilla kerroilla. Jokaisen työpajakerran jälkeen yhdessä keskustelimme tekemistämme havainnoistamme, kooten ne yhteen. Tämän jälkeen olimme sähköpostitse yhteydessä sekä hankkeen työntekijöihin että päivätoimintayksikön ohjaajan. Sähköpostissa toimme esille kehitysehdotuksemme ja selvitimme, onko kyseinen muutos mahdollinen seuraavalle kerralle. Pyrimme tekemään kehitysehdotuksista mahdollisimman konkreettisia, jolloin hankkeen työntekijöiden oli helppo suunnitella seuraava työpajakerta. Antamamme kehitysehdotukset ohjasivat paljolti sitä, miten aina seuraavan työpajatoiminnan sisältö rakentui.

Havainnointiaineisto analysointiin käyttämällä induktiivista sisällönanalyysia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kertovat, että induktiivinen sisällönanalyysi eli aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisenä on aineiston pelkistäminen eli redusointi, toisena on aineiston ryhmittely eli klusterointi ja viimeisenä teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Pelkistämävaiheessa aineistosta karsitaan kaikki epäolennainen tutkimuskysymykseen nähden. Pelkistetyt ilmaukset kerätään erikseen ja ne luovat pohjan ryhmittelylle. Ryhmittelyvaiheessa alkuperäisilmauksista etsitään samankaltaisuuksia/eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa kuvaavat käsitteet laitetaan samaan ryhmään ja niistä muodostetaan alaluokat. Alaluokalle annetaan sen sisältöä kuvaava nimi. Luokittelua jatketaan niin, että alaluokkia yhdistämällä muodostetaan yläluokkia. Ryhmittelyn jälkeen on vielä jäljellä käsitteellistäminen, siinä muodostetaan teoreettisia käsitteitä valikoidun tiedon perusteella sekä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Näin käsitteitä yhdistelemällä saadaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä vastaus tutkimustehtävään. Tutkija pyrkii analyysin kaikissa vaiheissa ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Aineiston käsittelyn prosessi eteni meillä yllä kuvatulla tavalla. Ensin etsimme havainnointipäiväkirjoistamme alkuperäisilmauksia, jotka liittyivät tutkimustehtäväämme. Tässä raportissa tutkimustehtävän sijaan käytämme käsitettä tutkimuskysymys. Tämän jälkeen pelkistimme alkuperäisilmaukset, joista sitten muodostui alaluokat. Lopuksi vielä alaluokkien pohjalta saimme yläluokat muodostettua. Luokittelua tehdessä oli tärkeää pitää kirkkaana mielessä asettamamme tutkimuskysymys.

5 KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN SOSIAALISEN MEDIAN JA INTERNETIN KÄYTTÖ

Kirjallisuuskatsauksella haimme vastausta ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme; Millaista on kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median ja internetin käyttö? Kirjallisuuskatsauksen kautta esiin nousi seitsemän pääpiirrettä liittyen kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median ja internetin käyttöön.

Tuloksista (Kuvio 5.) nousee esiin se, että kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median ja internetin käyttö kohtaa runsaasti haasteita. Tutkimuskysymykseemme yksiselitteinen vastaus on se, että näiden käyttö on kehitysvammaisille henkilöille haastavaa. Vaikeaa sosiaalisen median ja internetin käytöstä teki se, että laitteiden ja sovellusten käyttö nähdään haastavana ja vaikeana ja tähän tarvitaan apua. Ilman ulkopuolista apua ja ohjausta laitteiden ja sovellusten käyttö voi olla lähes mahdotonta. Myös rajattu mahdollisuus laitteisiin, joilla käyttää sosiaalista mediaa tai internetin palveluita, vaikeuttaa kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median käyttöä. Nämä haasteet rajaavat sosiaalisen median käyttöä ja tekee kehitysvammaisen henkilön täysin riippuvaiseksi ulkopuolisesta avusta ja tuesta. Huomasimme kuitenkin aineistoja analysoidessa, että riittävän tuen ja avun kautta kehitysvammaisen henkilö voi pienin askelin oppia käyttämään sosiaalista mediaa.

Laitteisiin ja sovelluksiin liittyvien vaikeuksien lisäksi tuloksissa (kuvio 5.) nousi esille sosiaalisessa mediassa olevien kirjoittamattomien sääntöjen ymmärtämisen vaikeus sekä kommunikaatiovaikeudet. Kehitysvammaisen henkilö ei välttämättä täysin ymmärrä lukemaansa tai kuulemaansa tai ei tiedä kirjoittamattomia sääntöjä liittyen käyttämäänsä sosiaalisen median pohjaan, jolloin voinee syntyä haasteita tai ristiriitatilanteita sosiaalisen median käytössä. Jossain määrin myös kehitysvammaisten henkilöiden rajoittunut ja suppea sosiaalinen piiri nähdään haasteena sosiaalisen median käytössä. Jos sosiaalinen piiri on kovin suppea, ei sosiaalinen media välttämättä tarjoa ketään, kenen kanssa olla vuorovaikutuksessa. Mahdollisesti tästä syystä, kehitysvammaisten henkilöiden internetin käyttö rajoittuu usein pelaamiseen ja videoiden katseluun, jossa ei synny vuorovaikutusta internetin alustalla.

KUVIO 5. Sosiaalisen median ja internetin käytön haasteet kehitysvammaisilla henkilöillä.

5.1 Sosiaaliset suhteet

Kirjallisuuskatsauksen esiin nousseista tuloksista on tulkittavissa, että kehitysvammaisten henkilöiden sosiaaliset suhteet ovat rajallisemmat kuin henkilöillä, joilla ei ole diagnosoitua kehitysvammaa. Kehitysvammaisten henkilöiden sosiaaliset suhteet rajoittuvat pääasiallisesti lähipiiriin sekä toimijoihin, joiden kanssa kehitysvammaiset henkilöt toimivat, kuten työtoiminnan tai päivätoiminnan ohjaajat. (Glumbić ym. 2021; Sweet ym. 2020; Martin ym. 2021.)

Pelleboer-Gunnink, van Weeghel ja Embregts (2021) ovat tutkineet stereotyyppioita ja niiden aiheuttamia stigmoja. He toteavat että, stigmatisointi voi vaikuttaa negatiivisesti kehitysvammaisten henkilöiden mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan. Yleisö arvostelee kehitysvammaisia henkilöitä monilla stereotyyppioilla. Nämä kaksijakoiset stereotyyppiat voivat johtaa stigman hienovaraisten muotojen kokemiseen, kuten siihen, ettei heitä oteta vakavasti ja heille ei myönnetä oikeuksia, mikä voi aiheuttaa epätasa-arvoa ja rajallisia osallistumismahdollisuuksia, mikä puolestaan pienentää sosiaalista piiriä. (Pelleboer-Gunnink ym. 2021.)

Tutkimuksista nousee esille, että kehitysvammaisilla henkilöillä ymmärrys ja tieto ”kirjoittamattomista säännöistä” sosiaalisen median ja internetin käytöstä voivat olla puutteelliset, joka vaikuttaa heidän sosiaalisen median käyttöönsä ja tätä kautta kehitysvammaiset henkilöt ovat alttiimpia sille, että heihin kohdistuu sopimatonta käytöstä ja että he toimivat sopimattomalla tavalla sosiaalisessa mediassa. (Glumbic ym. 2021; Buchholz, Ferm & Holmgren 2020; Martins ym. 2021.) Tällaisia mahdollisia riskejä voi olla toisen loukkaaminen, uhkailun kohteeksi joutuminen tai verkossa tapahtuvan kiusaamisen kohteeksi ajautuminen. Kehitysvammaisilla henkilöillä on herkempi mahdollisuus ajautua tällaisiin riskeihin, sillä heidän sosiaaliset taitonsa ovat heikommat verrattain vertailuryhmään. (Gomez.Puerta & Chiner 2021; Martin ym. 2021.)

5.2 Sosiaalisen median saavutettavuus

Tutkimusten perusteella voidaan nostaa esille viisi eri seikkaa, miksi kehitysvammaisten henkilöiden osallisuus digitaalisessa alustassa on mahdollisesti estynyt. Nämä seikat ovat älylaitteiden saavutettavuus tai savuttamattomuus, kehitysvammaisen henkilön sensomotoriset taidot, internetin käytön vaatimukset, kuten tekniset tiedot, joita käyttäjä tarvitsee sen käyttöön. Myös eri säännöt ja käytännöt tulee ymmärtää sosiaalisen median ja vuorovaikutuksen suhteen, jotta digitaalinen osallisuus on mahdollista. (Glencross, Mason, Katsikitis & Greenwood 2021.) Kehitysvammaisten henkilöiden leimautumista koskevien kokemusten tutkimusta tarvitaan jatkuvasti, jotta löydettäisiin sosiaalisia tekijöitä, jotka estävät heidän vapautta toimia arvokkaina yhteiskunnan jäseninä. Tämä voi auttaa leimautumi-

sen vastaisten interventioiden kehittämiseen ja kehittymiseen sekä siten mahdollisesti edistää kehitysvammaisten henkilöiden kuntoutusohjelmia ja osallistumismahdollisuuksia. (Pelleboer-Gunnink ym. 2021.)

Internetin ja sosiaalisen median lähes jatkuva ympäristöjen muutos ja eri sovelusten ilmestyminen luovat myös haasteen kehitysvammaisille henkilöille pysyä tasavertaisesti mukana sosiaalisen median käytössä (Alfredsson Ågren ym. 2020b). Tutkimuksissa nousee esille, että kehitysvammaisilla henkilöillä on halua oppia käyttämään erilaisia digiväyliä ja he kokevat, että tarvitsisivat tähän paljolti läheisiltä apua ja tukea oppimiseen ja näitä taitojen sisäistämiseen. Tämän kanssa on ristiriidassa läheisten ylisuojelevuus, joka rajaa heidän halua opettaa digiväylien käyttöä kehitysvammaisille henkilöille. (Heitplaz 2020.) Toisaalta myös tämä kehitysvammaisten henkilöiden vanhempien ylisuojelevuus saattaa rajoittaa tutkimusten mukaan sitä, että kehitysvammaisilla henkilöillä olisi mahdollisuus opetella soveliasta käyttöä ja tätä kautta lisätä yhteisöllisyyttään sosiaalisessa mediassa. (Glumbic ym. 2021; Gomez.Puerta & Chiner 2021; Barlott, Aplin, Catchpole, Kranz, Le Goullon, Toivanen & Hutchens 2020.) Tämän vastaisesti läheiset osoittautuivat myös kehitysvammaisten henkilöiden tueksi internetin ja sosiaalisen median käytössä. Läheiset olivat apuna oikein kirjoittamisessa ja luomassa erilaisia muistiinpanoja ja muistilappuja tueksi sosiaalisen median ja tietokoneen käyttöön (Alfredsson Ågren ym. 2020b; Gomez.Puerta & Chiner 2021).

5.3 Sosiaalisen median yhteisöllisyys

Saadun aineiston perustella voidaan todeta, että kehitysvammaiset henkilöt ovat vähemmän aktiivisia internetissä kuin ei-kehitysvammaiset henkilöt (Alfredsson Ågren ym. 2020a; White & Forrester-Jones 2020). Tähän voi tutkimusten mukaan vaikuttaa rajoitettu mahdollisuus päästä digilaitteille, esimerkiksi asuntoloissa asuvien kohdalla, ja Johanssonin, Gulliksenin ja Gustavssonin (2020) tutkimuksen mukaan osallistujat eivät koe kuuluvansa osaksi sosiaalisen median yhteiskuntaa (Johansson, Gulliksen & Gustavsson 2020). Pelleboer-Gunnink ym. (2021) toteavatkin tutkimuksessaan, että monet kehitysvammaiset henkilöt ovat edelleen erillään ikätovereistaan varhaislapsuudesta vanhuuteen, koska he käyvät erityiskouluja ja asuvat omissa yksiköissään.

Kehitysvammaisista henkilöistä noin puolet pitävät yhteyttä internetin kautta lähipiiriinsä, kun vertailuryhmässä lähes 95 % pitää yhteyttä sosiaalisen median kautta ystäviin (Alfredsson Ågren ym. 2020a). On erityisen haastavaa mahdollistaa ihmisten osallistuminen, kun he eivät käytä puhetta kommunikointiin. Ei ole realistista odottaa joidenkin ihmisten ilmaisevan "näkemys" abstraktista asiasta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että heidän osallistumisensa olisi mahdotonta, koska he voivat hyvinkin pystyä välittämään, mikä on heille tärkeää ja millaista heidän elämänsä on. Edellytyksenä, että he voivat tehdä niin, on toisen henkilön tuki. Muut voivat antaa heille mahdollisuuden osallistua, mutta he eivät voi tehdä sitä yksin. (Curtice 2010, 252.)

Tämä tukee jo oletusta siitä, että kehitysvammaiset henkilöt eivät toimi tasavertaisina jäseninä sosiaalisessa mediassa. Kehitysvammaisten henkilöiden haasteet digitaalisten palveluiden käyttöön voi liittyä sovellusten ominaisuuksiin ja siihen, että navigointi ja sovellusten käyttäminen on haastavaa. Chat -palvelun käyttäminen tuottaa haasteita ja usein tapahtuvat muutokset sovellusten sisällä vaikeuttavat sovelluksen käytön sisäistämistä. (Martin ym. 2021.) Kehitysvammaisten henkilöiden internetin käyttö keskittyy tutkimusten mukaan itsensä viihdyttämiseen, kuten videoiden katsomiseen ja pelien pelaamiseen. Usein kehitysvammaisten henkilöiden käyttämät palvelut ovat ei -tekstipohjaisia, sillä kehitysvammaisten henkilöiden on itsenäisesti helpompi käyttää kuva- ja äänitoiminnoin toimivia palveluita ja median pohjia. (Alfredsson Ågren ym. 2020a.) Erilaisten kuvien ja kuvakkeiden käyttö koetaan helpoksi tavaksi olla osallisena sosiaalisessa mediassa. Vaikka kehitysvammaisen käyttäjä ei kykenisi tuottamaan itse sisältöä sosiaaliseen mediaan, voi hän kokea yhteisöllisyyttä vain katsomalla muiden käyttäjien tuottamaa sisältöä. (Buchholz ym. 2020.)

Sosiaalisen median on todettu olevan lupaava tapa luoda ystävyysuhteita ja kehittää itsetuntoa kehitysvammaisten henkilöiden piirissä. Esimerkiksi kuvien ottaminen ja niiden lähettäminen läheisille tukee sosiaalisia suhteita ja kanssakäymistä kehitysvammaisten henkilöiden parissa. Erääseen tutkimukseen osallistunut kehitysvammaisen henkilö oli sujuvassa vuorovaikutuksessa, ja koki yhteisöllisyyden tunnetta, kommunikoimalla sovelluksen hymiöiden ja kuvien avulla läheistensä kanssa. (Barlott ym. 2020.)

6 KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN SOSIAALISEN MEDIAN KÄYTÖN KEHITTÄMINEN TUKEMAAN YHTEISÖLLISYYTTÄ

Toimintatutkimuksella haimme vastausta toiseen tutkimuskysymykseemme; Miten kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisen median käyttöä voi kehittää tukemaan heidän yhteisöllisyyttään? Tässä luvussa kuvaamme alkuun toimintatutkimuksen aikana toteutettujen työpajojen kulkua ja jokaisen kerran jälkeen tehtyä kehittämistyötä havainnoinnin pohjalta. Aineistoa kertyi neljän työpajan havainnointikerran myötä. Tämän jälkeen tuomme esille havainnoinnista saadut tulokset. Keräämämme havainnointiaineiston analysoimme sisällönanalyysillä, taulukko on nähtävissä liitteessä 3.

6.1 Toiminnallinen prosessi

Jokaisen työpajaan osallistuvan asiakkaan kohdalla kävimme läpi, mitä mahdollisia tietotekniikkalaitteita he omistavat ja mitä he niillä tekevät. Suurin osa omisti jonkun laitteen ja pääasiallinen käyttötarkoitus oli soittaminen ja viestien lähettäminen. Osa työpajaan osallistuneista asiakkaista käytti myös jotain sosiaalisen median kanavaa, kuten Facebookia tai Instagramia. Pääasiassa sovelluksien käyttäminen kuitenkin rajoittui muiden käyttäjien videoiden katseluun. Toteutimme työpajatoiminnan havainnointia kevään 2022 aikana yhteensä neljä kertaa (kuvio 6.). Ennen virallisia havainnointikertoja, pääsimme tutustumaan ennakkoon etäyhteyksien kautta päivätoimintayksikön toimintaan. Samalla kertaa pääsimme hieman seuraamaan, millaista työpajatoiminta on konkreettisesti ollut.

Työpajojen havainnointikerroilla ryhmässä oli keskimäärin neljästä kuuteen asiakasta. Jokaisella kerralla oli aina hieman eri ryhmäkokoontumiskoostumus; joku asiakas oli useammalla työpajakerralla mukana ja jotkut osallistuivat kertaalleen. Osallistuneiden asiakkaiden kehitysvamman tasot vaihtelivat suuresti. Asiakkaiden anonymiteetin säilyttämiseksi emme saaneet tarkempia diagnooseja tietoomme ja arviot kehitysvammaisuuden tasoista pohjautuu omiin havainnoiteihimme. Myös osallisuuden määrä vaihteli asiakkaan mukaan. Osallisuus saattoi olla vain sivusta seuraamista tai hyvinkin aktiivista mukana oloa ja asioiden ehdottamista.

Työpajat etenivät jokaisella kerralla lähes samanlaisella kaavalla. Alkuun tutustuttiin hankkeen viimeisimpiin kuulumisiin sosiaalisen median kanavissa ja tämän jälkeen tehtiin yhdessä video TikTokiin tai Instagramiin.

Ensimmäinen työpaja

Ensimmäinen työpaja toteutettiin maaliskuussa 2022 etäyhteydellä hankkeen työntekijöiden suunnitelman mukaisesti. Ensin käytiin läpi, mitä hankkeen sosiaalisessa mediassa oli tapahtunut edellisten viikkojen aikana. Heidän tietokoneensa oli liitettynä päivätoimintaryhmätilan televisioon, jolloin kaikki pystyivät seuraamaan, mitä he tekivät. Vaikka asiakkaat eivät itse pystyneet osallistumaan toimintaan, seurasivat he keskittyneesti, mitä ruudulla tapahtui. Viikon tapahtumien katsomisen jälkeen tehtiin video Instagramiin. Asiakkaat esiintyivät videolla ja ehdottivat myös taustamusiikin videolle, yksi asiakkaista kuvasi videon. Yksi asiakkaista ei halunnut olla mukana videolla, mutta taustalla antoi ehdotuksia videoon ja osallistui tällä tapaa.

Haasteina työpajan havainnoinnissa oli etäyhteys, kaikkien asiakkaiden äänet eivät kuuluneet kunnolla ja yhteys oli välillä heikko ja kuva rakeinen. Välillä myös kaikki asiakkaat eivät näkyneet kuvassa. Osalla asiakkaista oli kasvomaskit, mikä vaikeutti eleiden ja ilmeiden havainnointia. Huomasimme, että työpaja oli hyvin ohjaajalähtöinen ja asiakkaiden osallisuus oli hyvin vähäistä. Asiakkaiden reaktiot ja osallistuminen olivat hyvin neutraaleja.

Ensimmäinen kehitysehdotus

Ensimmäisen työpajan jälkeen kävimme läpi yhdessä omat muistiinpanomme sekä havaintomme ja molemmilla päälimmäisiksi huomioiksi oli jäänyt ryhmän ohjaajavetoisuus ja siihen halusimme tarttua. Lähetimme päivätoimintayksikköön sekä hankkeen työntekijöille kehitysehdotuksen sähköpostilla viikkoa ennen seuraavaa työpajaa. Halusimme, että työpajassa asiakkaat ovat keskiössä ja he ovat toiminnan pääosassa. Tavoitteena oli, että päätösvalta on asiakkailla videoiden sisältöjen suhteen ja että he myös hoitavat kuvaamisen. Tähän liittyen toimme kehitysehdotuksessa konkreettisia toimia esille.

Toinen työpaja

Toinen työpaja pidettiin kuukauden päästä ensimmäisestä työpajasta päivätoimintayksikön tiloissa. Edellisen kerran kokemusten jälkeen totesimme, mikäli vain on mahdollista, menemme jatkossa paikan päälle havainnoimaan. Ryhmässä oli paikalla neljä asiakasta, joista yksi oli uusi. Työpajan alussa käytiin läpi, mitä hankkeen sosiaalisessa mediassa on tapahtunut menneiden viikkojen aikana. He olivat tehneet hauskoja juttuja ja asiakkaat olivat hyvällä mielellä mukana, kommentoivat videoita, joita katsottiin ja syntyi lyhyitä dialogeja asiakkaan ja ohjaajien kesken. Kerroimme asiakkaille, että tällä kertaa he saavat itse olla kuskin paikalla. Asiakkaat kuvasivat itse videoita ja saivat päättää, mitä haluavat niihin laitettavan. Ideaksi muodostui ajankohtainen juhlan aiha ja sen teemaisia aiheita kuvattiin videoihin. Tämä idea ei heti tullut asiakkailta, vaan vaati ohjaajilta johdattelua ja ehdotusten tekemistä. Videolle kuvattiin aiheeseen liittyviä asioita ja rekvisiittoja. Osa oli osin askarreltu päivätoimintayksikön asiakkaiden toimesta. Kaikki aiheet vaativat pienen johdattelun, jotta idea saatiin tulemaan asiakkaan suusta.

Selkeästi oli havaittavissa, että asiakkaat tarvitsevat kannustamista osallistumiseen ja aktiivisena olemiseen, mutta innostuivat kovasti, kun toimeen tarttuivat. Ohjaaja oli suurena apuna työnjaossa; kuka kuvaa ja kuka tekee mitäkin. Asiakkaat kuvasivat ja esiintyivät videoilla itse. He tarvitsivat kuitenkin paljon apua ja ohjeistusta tabletin käytössä. Toisen asiakkaan tuki ja kannustus saivat myös vähemmän innokkaan asiakkaan mukaan toimintaan. Editointivaiheessa asiakkaat olivat innolla mukana antamassa ideoita. Musiikin valinta aiheutti innostusta ja naurua, musiikin hauskuuden takia. Jokaisella asiakkaalla oli alkuun omat ehdotukset musiikista, mutta valitun musiikin kuultuaan, kaikki olivat yksimielisesti sitä mieltä, että se valitaan.

Yhdessä editointi oli silmin nähden asiakkaista hauskaa, suurin osa osallistui innokkaasti efektien valintaan. Myös videoiden järjestys lopullisella julkaisulla tuli asiakkailta. Asiakkaat olivat tyytyväisiä, kun saivat osallistua enemmän toimintaan ja se näkyi myös työpajan yleisessä energiassa. Ensimmäisessä työpajassa oli selkeästi neutraalitunnelma, asiakkaat eivät ilmaisseet juurikaan tunteita. Nyt oli mukana innostusta ja naurua, sekä asiakkaat toivat aktiivisesti mielipiteitään esille.

Toinen kehitysehdotus

Ensimmäinen kehitysehdotus oli toimiva ja asiakkaiden osallisuus toimintaan lisääntyi ja samalla se lisäsi myös heidän aktiivisuuttaan. Halusimme, että tällä tavalla jatketaan myös seuraavalla kerralla. Asiakkaat saavat olla päättämässä mitä tehdään. Huomasimme kuitenkin toisella kerralla, että valintojen tekeminen oli monelle asiakkaista vaikeaa. Kolmannelle kerralle teimme valmiiksi kuvataulut, joissa asiakkailla oli valmiina vaihtoehtoja valinnan tekemisen tueksi. Asiakkaat tekivät valinnat mihin mediaan julkaisu tehdään (Instagram/TikTok), kenen tilille se tehdään (hankkeen/päivätoimintayksikön) sekä mistä aiheesta video tehdään.

Kolmas työpaja

Kolmas työpaja pidettiin huhtikuussa päivätoimintayksikössä. Paikalla oli viisi asiakasta, kaikki entuudestaan tuttuja. Heti alkuun yksi asiakas tuo esille, että haluaisi opetusta TikTokin käyttöön. Lähdettiin suoraan käymään kuvataulujen avulla läpi päivän ohjelmaa. Kuvista valitseminen käytiin järjestyksessä läpi, jokainen valitsi vaihtoehtoista mieleisen. Edelleen vaihtoehtojenkin kanssa osalle valinnan tekeminen tuotti haasteita, mutta selkeytti kuitenkin, kun asiakkaalla oli nähtävillä vaihtoehdot.

Videon aihe valittiin neljästä kuvasta ja aiheeksi valikoitui yksimielisesti aikaan sopiva teema. Ajatukset siitä, mitä videoilla aiheeseen liittyen tehtiin, tuli sekä ohjaajalta että asiakkaalta. Yhdeltä asiakkaalta tuli aiheeseen liittyen musiikkiehdotus. Videoihin ja kuvaamiseen osallistuivat kaikki asiakkaat. Asiakas, joka kuvasi edellisellä kerralla, kuvasi nytkin ja havainnoinnin perusteella kuvaaminen sujui paljon paremmin kuin ensimmäisellä kerralla. Teksti videoon tuli eräältä asiakkaalta ja muut hyväksyivät sen. Tarrat ja efektit videoon valitsi hankkeen edustaja, koska tietoteknisten haasteiden vuoksi meinasi aika loppua kesken. Asiakkaat olivat positiivisesti mukana, kommentoivat innokkaasti tekemisiä. Eräs asiakas kysyi lopuksi hankkeen viikkokuulumisten katsomista, jotka olivat alusta jääneet välistä.

Kolmas kehitysehdotus

Mietimme viimeiselle pajalle vielä jotain pientä kehitettävää, ja meille tuli ajatus erään työpajan asiakkaan kommentista: "että haluaisi oppia käyttämään TikTokia". Joten viimeisellä kerralla perusjulkaisun tekemisen ohella opastetaan tarkemmin asiakkaita ihan käytännössä, miten julkaisun saa tehtyä esimerkiksi TikTokkiin. Käydään läpi, kuinka kuvaat ja miten sitten teet sen julkaisuksi TikToksissa, mistä saa tekstiä/tarroja/tehosteita ja niin edelleen, mutta kuitenkin aika yksinkertaisella kaavalla, jotta asiakkaille ei tule kerralla liikaa informaatiota. Mikäli mahdollista, niin joku asiakkaista olisi ihan itse tekemässä julkaisua hankkeen tai päivätoimintayksikön laitteella.

Viimeinen työpaja

Viimeinen työpaja pidettiin viikko edellisen työpajan jälkeen päivätoimintayksikön tiloissa. Paikalla oli viisi asiakasta, joista yksi nukkui. Yksi näistä asiakkaista oli uusi. Työpaja eteni jo tutuksi tulleella kaavalla. Ensin käytiin kuulumiset hankkeen sosiaalisesta mediasta läpi. Sen jälkeen asiakkaat valitsivat yhdessä tehtävän julkaisun aiheeksi lähestyvän äitienpäivän. Asiakkaat osallistuivat kuvaamiseen ja videolla tanssimiseen, he olivat silmin nähden innoissaan kuvatuista videoista.

Kehittämisehdotuksen mukaan yksi asiakas oli mukana itse tekemässä julkaisua TikTokkiin, muut seurasivat isolta näytöltä, mitä siinä tapahtui. Asiakkaalla, joka teki julkaisua, oli aktiivinen rooli videon editoinnissa ja muokkaamisessa. Hän kertoi selkeästi mielipiteensä ja teki innokkaasti yhdessä hankkeen työntekijän kanssa julkaisua. Koko ajan kerrottiin muille asiakkaille, mitä tehdään ja he seurasivat näytöltä, mitä tapahtui.

Asiakas, joka teki julkaisua, sai paljon tietoa ja pääsi itse tekemistä harjoittelemaan, mutta valitettavasti muu ryhmä joutui vain seuraajan rooliin. Asiakasryhmän ollessa taidoiltaan hyvin vaihtelevaa, niin havainnointiemme mukaan moni heistä tarvitsisi paljon tukea, jotta pystyisivät sosiaalista mediaa käyttämään ja hyötymään sen yhteisöllisestä vaikutuksesta.

Viimeiset kehitysehdotukset

Havainnointiin pohjaten kehitysehdotuksena tulevaisuutta ajatellen tämän asiakasryhmän tämänkaltaisille työpajoille olisi asiakkaan edun mukaista ja eniten

osallistavaa, jos asiakas pystyisi yksilöllisesti saamaan ohjausta ja tukea sosiaalisen median käytössä. Yksilöllisen tuen ja avun kautta henkilö saisi oppia niihin asioihin, joihin tarvitsisi ja alkuun apu ja tuki voitaisiin tarjota ”kädestä pitäen”, joka ei ole välttämättä mahdollista ryhmäohjauksessa.

Toteutimme viimeisen työpajan jälkeen osallistuneille tahoilla, hankeen työntekijöille sekä päivätoimintayksikön ryhmän ohjaajalle, loppukyselyn, jota kautta nousi myös kehitysehdotuksia. Yhteistyökumppaneilta nousi selkeästi esiin ajatus, että sosiaalinen media on hyvä alusta siihen, että asiakkaat pystyvät seuraamaan itseään kiinnostavia asioita ja henkilöitä, vaikka välimatkaa olisi pitkästikin.

”Kehitysvammaisilla sekä muilla tukea tarvitsevilla voi olla haasteita, etenkin menneinä koronavuosina, päästä tapaamaan läheisiään tai osallistumaan esimerkiksi konsertteihin. Sosiaalisen median kautta saattaa nähdä esimerkiksi pätkiä konserteista ja vaihtaa kuulumisia läheisten kanssa. Sosiaalinen media on hyvin iso osa ihmisten elämää nykypäivänä ja on yhdenvertaisuuskysymys, että kaikki pääsevät osallistumaan sosiaaliseen mediaan haluamallaan tavalla.”

-Yhteistyökumppani

KUVIO 6. Toimintatutkimuksen prosessi.

6.2 Laiteohjaus

Seuraavaksi käymme läpi sisällön analyysissä esiin nousseet teemat. Havainnoinnissamme nousi selkeästi esiin asiakkaiden tarvitsema tuki erilaisten laitteiden käytössä. Osalla asiakkaista onnistui itsenäisesti puhelimen tai tabletin käyttö, mutta esimerkiksi kirjoittamiseen he tarvitsivat ohjaajan apua tai eri sovellusten käyttö oli hankalaa.

”Tää on mun puhelin mä soittelen tällä äitille ja kavereille.”

-Asiakas 5

Työpajoissa käytettiin tablettia videoiden kuvaamiseen ja valokuvien ottamiseen. Havainnoinnin kautta huomasimme, että pelkän valokuvan ottaminen tai videon

kuvaaminen yhtä nappia painamalla oli usealle haastavaa. Työpajojen edetessä ja tabletin käytön harjoittelun myötä viimeisellä kerralla kuvan ottaminen onnistui jo paremmin. Mielenkiintoista oli huomata, että työpajakertojen välisenä aikana opittu asia oli osittain unohtunut. Esimerkiksi valokuvan ottaminen piti käydä asiakkaan kanssa lävitse uudelleen, eikä tabletin saaminen ja sanallinen ohjeistus riittänyt saamaan asiakasta toimimaan ja ottamaan valokuvaa. Huomioitavaa oli kuitenkin se, että seuraavilla kerroilla, kun valokuvaakin oltiin ottamassa, ajatus siitä, mitä pitää tehdä, tuli asiakkaille nopeammin kuin ensimmäisillä kerroilla.

”Mistä mun pitää painaa, tästäkö?” -Asiakas 4

Asiakkaiden mielenkiinto älylaitteita kohtaan vaikuttaa myös suuresti yhteisöllisyyden kokemiseen sosiaalisessa mediassa. Huomasimme työpajojen aikana, että asiakkaan vireystilalla ja omalla halulla oli suuri vaikutus laiteohjaukseen osallistumiseen. Huomioitava on myös se, että kaikki eivät koe tarvetta olla osana sosiaalista mediaa, jolloin yhteisöllisyyden kokeminen sosiaalisessa mediassa ei toteudu. Työpajoihin osallistuneista asiakkaista kolmannes ei halunnut osallistua lainkaan toimintaan. Osa asiakkaista vammansa vuoksi ei pystynyt itse käyttämään käsiään, jolloin ilman ohjaajan läsnäoloa ei ollut mahdollista käyttää laitteita. Selkeästi, jos laitteiden käyttö asiakkaalla estyi vamman vuoksi ilman ulkopuolista tukea, niin mahdollisuus yhteisöllisyyteen sosiaalisessa mediassa ei voi toteutua. Ryhmämuotoinen toiminta toi oman haasteensa työpajoihin. Jokaisella asiakkaalla ei ollut mahdollisuutta saada yksilöllisesti apua. Kehitysehdotuksemme loivat pohjaa työpajan kulkuun ja antoivat asiakkaille mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin.

6.3 Sovellusten käytön ohjaus

Asiakkaat itse nostivat työpajassa esiin halun oppia käyttämään sovelluksia. Ohjauksen tarve on suuri, koska asiakasryhmälle oppiminen on hitaampaa, tarvitaan paljon toistoja ja ohjeiden pilkkomista pieniin osiin. Jo yhden julkaisun tekeminen esimerkiksi TikTokiin vaatii todella monen kohdan läpikäynnin ja julkaisun muokkaamisen mahdollisuudet ovat valtavat.

”Olisiko mahdollista ihan opettaa miten sitä TikTokia käytetään.”

-Asiakas1

Työpajojen alussa kysyimme asiakkaiden sosiaalisen median käytöstä. Suurimmalla osalla oli pääsy laitteille, mutta vain muutamalla oli henkilökohtainen tili, johonkin sosiaalisen median alustaan. Havainnoimme, että monelle asiakkaalle sosiaalisen median eri sovellukset ovat vaikeita käyttää, niiden monivaiheisuuden vuoksi. Pelkästään sovelluksessa liikkuminen on haastavaa ja vaatii opettelua, myös tilin luominen on vaikeaa. Yhdellä työpajakerralla etsittiin musiikkia videon taustalle, johon yksi asiakas osallistui omalla puhelimellaan etsimällä musiikkia YouTube -sovelluksesta. Tämä onnistui asiakkaalta YouTuben selkeyden ja helppokäyttöisyyden vuoksi. Kuten laiteohjauksen kohdalla, myös sovelluksien vaikeakäyttöisyys voi estää yhteisöllisyyden kokemisen. Työpajoissa tehtiin joka kerta video TikTokiin tai Instagramiin ja oli huomattavaa että, vaikka asiakkaat osallistuivat useammalla työpaja kerralla videon tekemiseen, havainnoinnin kautta huomasimme, että joka kerta videon tekemiseen liittyvät asiat piti kerrata alusta alkaen, jotta osallistuminen mahdollistui.

Asiakkaiden aktiivisuus lisääntyi työpajojen aikana, he myös aktiivisemmin toivat omia ideoitaan esille.

”Mä haluan laittaa siihen kukkien kuvan!”

-Asiakas 4 lisäämässä tarroja TikTok videoon

Vaihtuvuus työpajoihin osallistujissa kuitenkin toi haastetta arviointiin. Asiakkaiden ymmärryksen lisääntyessä työpajojen aikana, he alkoivat paremmin tuottaa myös sisältöä. Päivätoimintayksikkö loi myös työpajojen aikana oman TikTok-tilin. Huomasimme, että asiakkaiden ymmärrys sosiaalisesta mediasta lisääntyi työpajojen aikana, mutta vaatii vielä paljon harjoitusta. Itsenäinen osallistuminen ei juurikaan lisääntynyt, kuitenkin työpajojen aikana asiakkaiden osallisuus yhdessä toteutettavaan toimintaan selkeästi lisääntyi.

6.4 Ohjaajan/omaisen/ystävän tuki

Ulkopuolisen tuen merkitys toiminnassa on todella merkityksellinen. Vaikka asiakas pystyisi laitteita ja sovelluksia käyttämään itsenäisesti, haasteen voi tuoda ymmärryksen taso esimerkiksi siitä, mitä ja miten sosiaalisessa mediassa käytetään ja toimitaan. Mikäli asiakkaalla on kommunikaatiossa haasteita, asiakkaalle voi olla vaikeaa tuoda tarpeensa esille. Ohjaajan tai omaisen on oltava hyvin herkällä asiakkaan hienovaraisille vihjeille ja tuntee asiakas hyvin, jotta voi vastata tarpeeseen. Työpajoissakin meiltä jäi muutama tilanne huomaamatta ja vasta ohjaajan toimesta asiakkaan asia nousi esiin. Tässä korostui se, että tuttu ohjaaja pystyi lukemaan tilanteita paremmin kuin vieras vain muutaman kerran asiakkaita nähneet henkilöt. Voidaan siis katsoa, että tutun ohjaajan/omaisen/ystävän tuki on merkityksellisempää yhteisöllisyyden tukemisen suhteen sosiaalisessa mediassa kuin vieraamman henkilön apu, jolloin tuki voisi jäädä asiakkaan näkökulmasta ja tahdosta puutteelliseksi. Muutaman asiakkaan kohdalla havainnoimme, että fyysiset rajoitteet ovat este puhelimen tai tabletin itsenäiseen käsittelyyn, jolloin myös sosiaalisen median käyttö ja yhteisöllisyyden kokeminen on mahdotonta ilman ulkopuolista apua.

Työpajassa havaitsimme, että toisen asiakkaan tuki oli merkityksellinen toimintaan osallistumiseen. Toinen asiakas kehui ja pyysi kaveria mukaan videon tekemiseen, joka sai asiakkaan innostumaan toiminnasta ja osaksi toimintaa.

”tule mun kaa tanssimaan.” -Asiakas 3

”tehdään yhdessä tää, tee samanlailla kun mä.” -Asiakas 2

Sisällön tuottamiseen asiakkaat tarvitsivat vielä paljon apua ja tukea. Suurin osa työpajojen valinnoista tapahtui annettujen vaihtoehtojen kautta. Esitettäessä pelkkä kysymys aiheen valinnasta, ei spontaaneja ehdotuksia asiakkailta tullut. Aiheen ollessa vielä suhteellisen vieras asiakkaille voi aiheeseen liittyvät kysymykset olla heille liian abstrakteja. Kysymys tulisi esittää tarpeeksi yksinkertaisesti, mutta kuitenkin avata aihetta sen verran, että asiakas hahmottaa mihin se

liitty. Työpajassa osa asiakkaista selkeästi ymmärsi enemmän aiheesta ja sisäisti, mikä oli toiminnan tarkoituksena. Ilman apua ei asiakas välttämättä pääse osalliseksi sosiaalista mediaa ja sen mukanaan tuomaa yhteisöllisyyttä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Johtopäätöksenä tästä opinnäytetyöstä voidaan todeta, että ulkopuolisen tuen merkitys kehitysvammaisen henkilön sosiaalisen median yhteisöllisyyden mahdollistajana on merkityksellinen. Saadut tutkimustulokset vahvistavat aiemmin tehtyjä tutkimuksia, jotka kirjallisuuskatsauksessa tuotiin esille. Tutkimustietoa aiheesta on vielä kohtalaisen vähän, kuten Martin ym. (2021) tuovat esille. Tästä huolimatta saamamme tulokset ovat linjassa jo aiemmin tehtyjen tutkimuksien kanssa. Alla olevassa kuviossa 7 on esitetty keskeiset tulokset tästä tutkimuksesta.

KUVIO 7. Kokoava taulukko opinnäytetyön tuloksista.

Voimme todeta, että kirjallisuuskatsauksen ja toimintatutkimuksen tulokset linkittyvät vahvasti toisiinsa, kuten kuviossa 7 on nähtävillä. Samat haasteet yhteisöllisyyden kokemisen mahdollistamiseen sosiaalisessa mediassa näkyivät molemmissa tuloksissa. Tarkasteltaessa kehitysvammaisen henkilön yhteisöllisyyden kokemista sosiaalisessa mediassa mistä näkökulmasta tahansa, nousee vahvasti esiin henkilön tarvitsema ulkopuolinen tuki. Tuki voi olla kokonaisvaltaista tai kohdistua vain yksittäisen laitteen tai sovelluksen käyttöön tai sisällön tuottoon. Heitplaz (2020) toi esiin, että kehitysvammaisen henkilön saama tuki voi

olla myös rajoittavaa. Henkilöllä voi olla rajattu pääsy laitteille ja sosiaalisen median sovelluksiin, jolloin hänen itsemääräämisoikeuttaan on rajattu, joko tarpeesta tai tarpeettomasti.

Sosiaaliseen mediaan ja sen käyttöön liittyy paljon kirjoittamattomia sääntöjä, joiden ymmärtäminen voi olla kehitysvammaiselle henkilölle haasteellista. Ulkopuolisen tuen merkitys korostuu sosiaalisen median sisällön monimutkaisuuden kautta. Sosiaalisessa mediassa henkilön ei tarvitse esiintyä itsenään ja kehitysvammaisen henkilö voi olla helppo kohde väärinkäytöksille (Glumbic ym. 2021). Työpajoissamme nousi esiin yhden asiakkaan kohdalla juuri tästä syystä sosiaalisen median sovelluksen käytön rajoitus vanhempien toimesta. Jossain määrin asiakas myös itse ymmärsi syyn rajaamiselle.

Kirjallisuuskatsauksessa nousi esiin kehitysvammaisten henkilöiden rajoittunut sosiaalinen piiri, mikä osaltaan voi hankaloittaa yhteisöllisyyden tunteen kokemista sosiaalisessa mediassa (Alfredsson Ågren ym. 2020a; Tossebro 2006, 204). Työpajassa nousi esille, että niillä asiakkailla, keneltä sosiaalisen median tili löytyy, on seuraajien määrä vähäinen, mikä osaltaan voi vaikuttaa yhteisöllisyyden kokemiseen.

Yhteenvetona voidaan todeta, että pystyäkseen kokemaan yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa, kehitysvammaisen henkilö tarvitsee runsaasti ulkopuolista apua ja tukea jo pelkästään peruslaitteiden käytössä. Yhteisöllisyyden edellytyksenä on jonkin älylaitteen käyttömahdollisuus ja hallinta, joten ennen kuin voidaan puhua yhteisöllisyyden kokemisesta sosiaalisessa mediassa, täytyy kehitysvammaisella henkilöllä olla mahdollisuus älylaitteen käyttöön ja osaaminen tai tuki laitteen käyttöön. Työpajoissa huomasimme myös, että kommunikaation haasteet, tuovat oman vaikeuden sosiaalisen median käyttöön. Silloin korostui ohjaajan tuki toimia asiakkaan viestin tuojana.

Tutkimuksessamme havaitsimme, että sosiaalinen media ei ole vielä yhdenvertainen, kuten myös Alfredsson Ågren ym. (2020b) totesivat omassa tutkimuksessaan. Sovellukset eivät ole kaikkien saatavilla esimerkiksi vaadittavien kirjautumiskäytänteiden vuoksi. Havainnoinnin kautta voimme todeta, että sovellukset ovat kehitysvammaisille henkilöille todella monimutkaisia käyttää, eikä niissä ole

minkäänlaista selkotilaa. Kuitenkin osassa tutkimuksia tuli ilmi, että hymiöiden käyttö ja videoiden pelkkä katselu toi kehitysvammaiselle yhteisöllisyyden tunnetta (Buchholz ym. 2020; Barlott ym. 2020).

Voidaan todeta, että sosiaalinen media ei ole tasa-arvoinen kehitysvammaisille henkilöille, vaikka vuonna 1948 on jo hyväksytty YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen sopimus, joka puoltaa sitä, että jokaisella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun, joka voidaan katsoa koskevaksi myös sosiaalista mediaa ja älylaitteita. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen sopimuksen ensimmäinen artikla tuo esille sen, että kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasa-arvoisina oikeuksiltaan sekä arvoltaan ja kaikkia kohtaan tulee toimia veljeyden hengessä. Toinen artikla taas ohjaa siihen, että jokainen on oikeutettu kaikkiin YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen sopimuksen oikeuksiin ja vapauksiin riippumatta mm. rodusta, sukupuolesta, syntyperästä tai muusta tekijästä. (Ihmisoikeusliitto 2022.) Nämä artiklatkin tukevat saatuja johtopäätöksiä siitä, että kehitysvammaisten henkilöiden asema ei täytyä yleismaailmallisesti asetettuja ehtoja.

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen sopimuksen rinnalle tuoli Suomessa voimaan vuonna 2016 YK:n vammaissopimus. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kansainvälisiä vammaisten henkilöiden ihmisoikeuksia koskevia sopimuksia on noudatettava lakina Suomessa. Tämän kautta on tarkoitus nostaa esille vammaisten henkilöiden arvostus, yhdenvertaisuus muiden kanssa sekä osallisuus kaikkeen toimintaan, mitä muutkin ihmiset yhteiskunnassa tekevät. YK:n vammaissopimus korostaa sitä, että myös vammaisten ihmisoikeudet tulisi ottaa tosisiaan sosiaalisessa ympäristössä. Sopimus nostaa esille esteettömän ympäristön sekä saavutettavat palvelut, kuten eri tiedonsaantiin ja laitteisiin sekä tuotteisiin pääsyn tasavertaisesti muiden yhteiskunnan jäsenten kanssa. (Invalidiliitto 2022.) Todettava kuitenkin on, että vuonna 2022 Suomessa eivät sosiaalisen median käytön ja saatavuuden suhteen toteudu yhdenvertaisuus kehitysvammaisten ihmisten kohdalla ainakaan YK:n vammaissopimuksessa kirjoitetulla tavalla.

Vielä on paljon kehitettävää sen suhteen, että sosiaalinen media saataisiin yhdenvertaisesti saataville kehitysvammaisille henkilöille verrattain muuhun yhteiskuntaan. Kehitysvammaisten henkilöiden asema on noussut tasa-arvoisemmaksi

vuosien aikana Suomessa, mutta uudempien palveluiden, kuten sosiaalisen median parissa, tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus tulee paljolti perässä muusta kehityksestä johtopäätöstemme mukaan. Yhteiskunnallisella tasolla pitänee tehdä vielä runsaasti töitä, jotta kehitysvammaiset henkilöt saadaan sosiaalisen median maailmassa samalle viivalle muun yhteiskunnan kanssa. Yhteiskunnallisten asenteiden ja normien tulee kokea muutosta, jotta voidaan päästä tavoitteeseen, jossa kehitysvammaisen henkilö olisi yhtäläinen yhteisön jäsen sosiaalisessa mediassa ja kokisi tätä kautta tasavertaisesti yhteisöllisyyttä sosiaalisessa mediassa.

Kuten aiemmin on tuotu esille Maslowin tarvehierarkian kautta, jokaisella ihmisellä, myös kehitysvammaisella henkilöllä, on tarve olla sosiaalinen. Muuttuvassa maailmassa enenevissä määrin sosiaalisia tarpeita voidaan täyttää sosiaalisen median kautta, ei-välittömästi, joka voinee vähentää ajan saatossa välittömiä kasvokkaisia kontakteja. Tähän rinnastettava tilanne astui valloilleen, kun Covid19 -pandemia ajoi yhteiskuntaa sulkutilaan Suomessa. Pandemian pakottamana siirryttiin enenevissä määrin ei-kasvokkaiseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten tarpeiden täyttäminen tuli toteuttaa suurilta osin hetkellisesti älylaitteiden kautta, etänä. Saatuihin tuloksiin viitaten voidaankin pohtia, täytyikö Suomessa valloillaan olleen "sulkutilan" aikana kehitysvammaisten henkilöiden kohdalla sosiaalisten tarpeiden täytyminen.

8 POHDINTA

Toimintatutkimuksen toteutuksen jälkeen on hyvä tarkastella tutkimusta luotettavuuden näkökulmasta. Tarkasteltaessa toimintatutkimuksen luotettavuutta, voidaan sitä tarkastella vakuuttavuuden, tulosten käyttökelpoisuuden ja uutuusarvon sekä onnistumiskriteerien kautta. Vakuuttavuudella tarkoitetaan sitä, että toimintatutkimuksen vaiheissa tuodaan esille esimerkiksi havainnointipäiväkirjan tai suunnitelmaluonnosten pohjia ja saatua palautetta, jolloin lukijalla on mahdollisuus ottaa kantaa toimintatutkimuksen aikana tehtyihin valintoihin. (Heikkilä 2014, 185-186; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Myös oman opinnäytetyömme kohdalla arvioimme saamiemme tulosten luotettavuutta. Toimme opinnäytetyössämme esiin havaintoihimme liittyviä muistiinpanoja ja mukana olleiden työntekijöiden antamaa palautetta. Kokosimme tekemistämme havainnoinneista sisällönanalyysi -taulukon, johon on kirjattu suoria lainauksia tekemistämme muistiinpanoista. Olemme pyrkineet tekemään opinnäytetyössämme tehdyt havainnot ja saadut palautteet näkyviksi, jotta lukija pystyy niiden pohjalta tekemään omia tulkintoja ja päätelmiä.

Pohdittaessa tulosten käyttökelpoisuutta ja uutuusarvoa, tarkastellaan sitä, miten saadut tulokset olisivat laajennettavissa tai siirrettävissä. Onnistumiskriteerit taas arvioivat sitä, onko toimintatutkimuksen kautta tehdylle kehittämistyölle ollut tarvetta ja onko tarve selvitetty alkukartoituksessa. Tässä kohtaa voidaan tarkastella sitä, millaista hyötyä kehittämistyöstä on ollut ja kenelle sekä voidaanko saatua tietoa mahdollisesti yleistää. Luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetin ja validiteetin kautta. Nämä käsitteet luovat kokonaisluotettavuuden. (Heikkilä 2014, 185-186; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Tarkasteltaessa saamiamme tuloksia toimintatutkimuksen kautta, voinee todeta, että saamamme tulokset olisivat siirrettävissä esimerkiksi toisen päivätoimintayksikön toiminnan käyttöön. Jos tarkastellaan tekemämme opinnäytetyön onnistumiskriteeriä, voidaan todeta toimintatutkimuksemme aiheen olleen aiheellinen, sillä sosiaalinen media on ajankohtainen ilmiö. Kun tarkastellaan saamaamme tutkimustietoa ja aiempaa tietoa sekä verrataan niitä toisiinsa, voidaan todeta

saamamme tutkimusaineiston olevan yleistettävissä. Vertailtaessa kirjallisuuskatsauksen tuloksia sekä toimintatutkimuksen tuloksia ovat ne keskenään linjassa.

8.1 Pätevyys

Toimintatutkimus on laadullinen tutkimus ja laadullisen tutkimuksen kohdalla pätevyydellä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa keskitytään oleellisiin asioihin. Kun tätä tarkastellaan, tarkastellaan sitä, miten hyvin tutkimuskysymykset antavat vastauksia toimintatutkimuksen tarkoitukseen. Tällä voidaan siis arvioida sitä, onko toimintatutkimuksen toteuttajat tarkastelleet prosessin aikana oikeita seikkoja. Tähän vaikuttaa tutkimuksen aiheen rajaus. Pätevyydellä tarkoitetaan toimintatutkimuksen kohdalla sitä, että on luotu tai kehitelty uusi käytäntö tai toimintamalli, joka on todettu toimivaksi. (Ruohonen 2009, 9-24; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Opinnäytetyömme kohdalla, toimintatutkimuksemme kautta, saimme vastauksia asettamiimme tutkimuskysymyksiin, ja tätä kautta olemme pyrkineet tarkastelemaan oleellisia asioita toimintatutkimuksemme kannalta. Toteuttamamme toimintatutkimuksen kohdalla kehitettiin olemassa olevaa toimintamallia toimivammaksi. Olemassa olevan toimintamallin oli luonut työpajoja järjestävä hanke jo aiempien työpajakertojen pohjalta ennen toimintatutkimuksemme alkamista. Lopukyselyn perusteella tekemämme kehitysehdotukset ja tätä kautta toimintamallin muutokset koettiin toimiviksi, joten tätä kautta pätevyys on toteutunut opinnäytetyössämme.

Jokaisen toimintatutkimuksen kohdalla tulee arvioida asioiden oleellisuus ja tärkeys yksilökohtaisesti. Jotta toimintatutkimuksen pätevyyttä voidaan pitää pätevänä, täytyy tarkastella toimintatutkimuksen päämääriä arvopohjaisesti. Kun rajataan ja valitaan näkökulmat ja käsitteet tarkasti, voidaan parantaa työn validiteettia. Nämä tuodaan esille toimintatutkimuksen raportoinnin alussa ja lopussa tarkastellaan ja pohditaan näitä. Jotta toimintatutkimuksen pätevyys säilyy, tulee raportoinnissa viitata lähteisiin, jotta aineisto ei jää kokemuksellisen tiedon vaaraan. (Ruohonen 2009, 9-24; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Opinnäytetyössämme pyrimme rajaamaan käsitteet ja määritteet tarkkaan, jotta validiteetti pysyi pätevänä. Olemme käsitelleet keskeisiä käsitteitä laajalti heti työme alussa ja avanneet muun muassa käsitteiden historiaa ja kehitystä tähän päivään, käsitteitä on tarkasteltu siis monesta eri näkökulmasta. Läpi opinnäytetyömme olemme viitanneet lähteisiin ja käyttäneet tuoreita lähteitä niiden oikeellisuuden maksimoimiseksi.

Toimintatutkimuksemme kohderyhmänä oli kehitysvammaiset henkilöt ja sosiaalinen media. Lähestyimme aihetta pyrkien huomiomaan arvopohjaa siltä kannalta, että kehitysvammaiset henkilöt ovat yhdenvertaisia kaikkien kanssa ja heillä tulisi olla samat oikeudet ja mahdollisuudet kuin ei-kehitysvammaisilla henkilöillä.

8.2 Luotettavuus

Luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. Tämän kautta voidaan toimintatutkimuksesta kirjoitetun raportin pohjalta tarkastella sitä, miten tehty prosessi on edennyt ja miten ja miksi toimintatutkimuksesta saatuihin lopputuloksiin on päädytty. Jotta toimintatutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella, tulee tutkimuksen prosessin kaikki vaiheet olla dokumentoituna. Tämän tarkastelua helpottaa tutkimuksen taustojen ja lähtökohtien avaaminen. (Ruohonen 2009, 9-24; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Toimintatutkimuksen kohdalla luotettavuutta tukee tutkimuksen vaiheiden kuvaaminen kuvin ja vaiheita läpi käydessä tulee käydä ilmi, miksi ja miten toimintatutkimuksen kautta saatujen kehitysehdotusten karsinta on tapahtunut ja miten valitut kehitysehdotukset on valittu. Tätä voidaan laadullisessa tutkimuksessa parantaa muun muassa vertaamalla omia tuloksia vastaavien tutkimusten tuloksiin ja määritellä käytössä olevat käsitteet selvästi ja ytimekkäästi. (Ruohonen 2009, 9-24; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.)

Toteuttamamme toimintatutkimus on sellaisenaan toistettavissa esimerkiksi toisessa päivätoimintayksikössä, joka vahvistaa tekemämme työn luotettavuutta. Kuvaamme tarkasti opinnäytetyössämme sitä, miten mihinkin lopputulemaan on

päästy ja pyrimme lähteiden ja saadun aineiston kautta perustelemaan kirjoitet-
tuja tuloksia. Olemme tuoneet toimintatutkimuksessa niin kuvin kuin tekstin muo-
dossa esille vaiheiden etenemisen ja sen, miten mikäkin vaihe on toteutettu. Li-
säksi kirjallisuuskatsauksen kautta olemme verranneet vastaavia tutkimusaineis-
toja ja niistä esiin nousseita tuloksia, jotka ovat pääasiassa linjassa saamiemme
tulosten kanssa.

Kerätyn tutkimusaineiston hävittäminen asianmukaisesti tulee huomioida tarkoin
sen jäädessä tarpeettomaksi. Säilytimme tekemämme muistiinpanot tietoturvali-
sesti ja kirjasimme muistiinpanot niin, että kirjauksista ei ole tunnistettavissa yk-
sittäisiä henkilöitä. Tekemiämme muistiinpanoja, pohjautuen tekemiimme ha-
vainnointeihin, ei käsitelty kukaan muu meidän lisäksemme. Hävitimme aineiston
välittömästi, kun opinnäytetyö oli hyväksytty. Lisäksi osallistujien anonyymina py-
syminen huomioitiin koko tutkimuksen ajan.

Käytetyn aineiston luotettavuutta vahvistaa mahdollisimman tuoreiden lähteiden
käyttö. Lähteet työssämme on merkitty ja niihin viitattu asianmukaisella tavalla.
Toimintatutkimuksen kautta saadut havainnointiaineistot on raportoitu tarkkaan
ja rehellisesti muistaen eettisyyden. Kun tarkastelee kokonaisuutena opinnäyte-
työmme ja toimintatutkimuksemme luotettavuutta ja pätevyyttä, voidaan todeta
näitä tarkastelemalla toimintatutkimuksemme luotettavuuden olevan pätevä.

8.3 Eettisyys

Opinnäytetyömme tekijöinä meillä on moraalisia ja eettisiä velvoitteita ja meidän
tulee näiden puitteissa huomioida muun muassa työpajoihin osallistuvat kehitys-
vammaiset, heidän kanssaan työskentelevät osapuolet, sosiaaliala yleisesti sekä
yhteiskunnan odotukset meitä kohtaan. Kun tarkastellaan eettisiä seikkoja ylipää-
tään tutkimuksellisessa mielessä, tulee huomioida, että tutkimusaineisto pidetään
avoimena, tutkimuksen tuloksissa säilyy osallistujien yksityisyys ja tutkimukseen
osallistuvia kohdellaan heidän oikeutensa huomioiden ja heitä kunnioittaen.
(Arene ry, 2019.)

Opinnäytetyössä tulee huomioida eettisiä kysymyksiä, joita nousee mahdollisesti esille toimintatutkimuksen eri vaiheissa (Karjalainen, Launis, Pelkonen & Pietarinen 2002). Eettisyys tulee huomioida koko tutkimuksen prosessin läpi ja tämä kattaa mm. sen, mitä valintoja tehdään ja mihin päätöksiin päädytään tutkimuksen edetessä. Jotta tutkimus on eettisten seikkojen suhteen hyvällä tasolla, vaatii se tekijöiltä tieteellistä taitoa, tietoa ja toimivia toimintatapoja. (Kuula 2006.) Tehdessämme opinnäytetyötämme varten tutkimusta ja kootessamme siitä aineistoa, tuli meidän huomioida myös ammattietiikka ja sitä kautta sosiaalialan yleiset periaatteet, säännöt, normit sekä arvot. Tämän lisäksi meidän tuli kunnioittaa ja toimia työelämäntahon eettisten periaatteiden mukaisesti ja ymmärtää muun muassa kohderyhmämme, kehitysvammaisten henkilöiden oikeudet.

Opinnäytetyössä on huomioitu ihmisarvon kunnioittaminen ja se, että jokainen saa itse päättää, haluaako osallistua tutkimukseen vai ei; tätä kautta kunnioitetaan itsemääräämisoikeutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 25). Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan jokaisen omaa oikeutta määrätä elämästään ja päättää itseään koskevista asioista. Itsemääräämisoikeuden kautta pyritään takaamaan oikeudenmukaisuus, yhdenvertaisuus, henkilökohtainen vapaus sekä koskemattomuus ja tämä on jokaiselle kansalaiselle kuuluva perusoikeus. Itsemääräämisoikeudesta kehitysvammaisten henkilöiden kanssa työskentelemisen suhteen linjaa muun muassa sosiaalihuoltolaki (36§) sekä laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (8§). (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2022.)

Opinnäytetyön tutkimuksellista osuutta varten noudatimme yhteistyötahomme asettamia säädöksiä liittyen lupa-asioihin ja opinnäytetyöhön osallistumiseen. Opinnäytetyösuunnitelma hyväksyttiin ohjaavalla opettajallamme, sekä yhteistyötaholla ennen toimintatutkimuksellisen osuuden aloittamista. Täytimme vaa-dittavat salassapitovelvollisuus -lomakkeet yhteistyötahon kanssa.

Pyysimme jokaiselta asiakkaalta kirjallisesti suostumuksen siihen, että ovat osallisina opinnäytetyössämme. Tarpeen vaatiessa lupa pyydettiin kehitysvammaisen henkilön edunvalvojalta. Kehitysvammaisella henkilöllä oli milloin tahansa oikeus perua halukkuutensa olla osallisena opinnäytetyöhömme ja osallistujilla oli

myös mahdollisuus läpi toimintatutkimuksen saada lisätietoa liittyen opinnäytetyöhön ja siihen osallistumiseen. Suostumuslomakkeen yhteyteen liitettiin saatekirje, jossa kerrottiin opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta sekä siitä, miten kehitysvammaiset henkilöt ovat osallisena opinnäytetyössämme. Kerroimme sekä saatekirjeessä että suostumuslomakkeessa, että saatuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti.

Mikäli luvan myöntävät asiakkaat itse, pohdimme eettisesti, ovatko he tarpeeksi kykeneviä tekemään tämän päätöksen ja ymmärtävät, mihin ovat suostuneet. Lisäksi oli pohdittava, jos kaikki ryhmän jäsenet, jossa toteutamme työpajatoimintaa, eivät halua osallistua opinnäytetyöhömmme, miten toimimme sellaisessa tilanteessa.

8.4 Jatkotutkimusehdotukset

Kehitysvammaisten sosiaalisen median käyttöä tulisi tutkia lisää. Sosiaalinen media kehittyä valtavaa vauhtia ja sen tuomat mahdollisuudet ovat mielenkiintoisia. Kuitenkin tällaisenaan sosiaalisen median tuomat mahdollisuudet yhteisöllisyyteen eivät toteudu ilman tukea. Jatkossa tulisi tutkia, miten sosiaalista mediaa voisi muuttaa ja kehittää, jotta se tukisi kehitysvammaisen henkilön yhteisöllisyyttä paremmin.

Martins, Freitas, Cristina, Pereira ja Santos (2021) tuovat tutkimuksessaan esiin mielenkiitoisen ajatuksen kehitysvammaisten omasta sosiaalisen median sovelluksesta. Olisi hyvä jatkotutkimusehdotus kehittää tällaista sovellusta ja jatkossa tutkia, miten sosiaalisessa mediassa yhteisöllisyys lisääntyy, kun sovelluksessa olisi vain kehitysvammaisia henkilöitä. Pelkästään tästä saisi jo monta eri tutkimuksen kohdetta alkaen sovelluksen kehittämisestä sen käyttöön saattamisesta ja viimein sen toimivuudesta. Tämä tutkimus yhdistäisi useita eri tieteenaloja ja heidän erityisosaamistaan.

Samankaltaisen työpajatoiminnan havainnointi pidemmältä aikaväliltä voisi tuoda lisää tietoutta ja aineistoa siitä, miten pidempään annettu tuki sosiaalisen median käytössä lisäisi kehitysvammaisten henkilöiden kokemaa yhteisöllisyyttä. Pi-

dempi seurantajakso, esimerkiksi vuosi, olisi varmasti antanut enemmän aineistoa ja tutun toiminnan kautta mahdollinen tuen tarve olisi vähentynyt. Jatkotutkimusehdotuksena voisi myös pohtia työpajatoiminnan havainnointia, jossa tarjotaan täysin yksilöllistä tukea ja apua kehitysvammaiselle henkilölle sosiaalisen median sovellusten käyttöön.

Yhdistyneet Kansakunnat ovat luoneet yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja tämän pohjalta ”Internet Accessibility Initiative” -kansainvälinen yhdistys on luonut sääntöjä liittyen kehitysvammaisten digitaalisen tiedon saatavuuteen. Heidän ehdotuksensa mukaan sosiaalisen median kanavien tulisi olla helpolukuisia ja jos tämä ei ole mahdollista, tulisi sivustolla olla linkki, josta pääsisi ääni- ja videotyökalujen pariin, joka mahdollistaisi sisällön ymmärtämisen myös esimerkiksi kehitysvammaisille henkilöille. (Martins ym. 2021.)

Yhteiskunnassa digitalisaatio lisääntyy ja kehittyy jatkuvasti. Tässä muutoksessa tulisi huomioida myös kehitysvammaiset henkilöt, samalla tavalla kuin vanhuksetkin on huomioitu. Voisiko kehitysvammaisillekin järjestää atk-kursseja kansalaisopistossa ja tätä kautta vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan olla osa sosiaalisen median yhteisöjä. Kurssit voisi myös suunnitella niin että kehitysvammaisen henkilön on mahdollista osallistua toimintaan esimerkiksi tukihenkilön tai henkilökohtaisen avustajan kanssa. Silloin ei toteutettaisi sitä eriyttämisen periaatetta, josta Tossebro (2006, 204) puhui.

Viime vuodet valloillaan ollut Covid19 -pandemia ajoi varmasti monella tapaa kehitysvammaisten henkilöiden työ- ja päivätoimintaa alas hetkellisesti. Kun yhteiskunnassa siirryttiin etäopiskeluun ja -työhön, jäivät suurelta osin varmasti myös kehitysvammaiset henkilöt koteihinsa vailla ulkopuolelta tulevaa virikettä. Tässä kohtaa olisi voinut mahdollisesti miettiä osaltaan etänä toteutettavaa viriketoimintaa, jos älylaitteet ja niissä käytettävät sovellukset olisivat olleet helppokäyttöisiä ja tätä kautta olisivat olleet kehitysvammaisten henkilöiden saatavilla ja opeteltavina yhtäkkisessä tilanteessa, jossa kaikki mahdolliset lähikontaktit minimoitiin. Tähän peilaten voidaankin jatkotutkimusehdotuksia pohtia sitä, miten mahdollisessa vastaavassa tilanteessa tulevaisuudessa voidaan turvata paremmin kehitysvammaisten henkilöiden työ- ja päivätoiminnan jatkumo, vaikka siirryttäisiinkin

etätyöskentelyyn. Tällaisissa tilanteissa korostuu ja nousee esille se, miten kehitysvammaiset henkilöt ovat edelleen yhteiskunnassa eriasemassa kuin muut yhteiskunnan jäsenet.

Vielä 2020-luvullakin kehitysvammaisten asema on verrattavissa 1900-luvun tilanteeseen, jolloin heidän asemansa yhteiskunnassa oli heikko (Ylikoski 1994, 21). Toki tästä on tultu eteenpäin, esimerkiksi laitoshuollon purku 2020-luvulla (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2020). Voidaankin pohtia, miten kehitysvammaiset kokisivat yhteisöllisyyden sosiaalisessa mediassa, jos kehitysvammaiset nähtäisiin yhdenvertaisina muuhun yhteiskuntaan nähden. Silloin myös laitteet ja sovellukset mahdollisesti soveltuisivat kaikille. Jatkotutkimuksia tästä aiheesta löytynee tulevaisuudessakin paljon, koska sosiaalinen media kehittyy sekä toivottavasti kehitysvammaisten henkilöiden asema yhteiskunnassa paranee entisestään.

LÄHTEET

Alfredsson Ågren, K., Kjellberg, A. & Hemmingsson, H. 2020a. Digital participation? Internet use among adolescents with and without intellectual disabilities: A comparative study. *New media & society* 22 (12), 2128–2145. Viitattu 16.1.2022. <https://journals-sagepub-com.libproxy.tuni.fi/doi/10.1177/1461444819888398>

Alfredsson Ågren, K., Kjellberg, A. & Hemmingsson, H. 2020b. Access to and use of the Internet among adolescents and young adults with intellectual disabilities in everyday settings. *Journal of intellectual & developmental disability* 45 (1), 89–98. Viitattu 18.1.2022. <https://www.tandfonline-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.3109/13668250.2018.1518898>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 26.1.2022. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>

Arvio, M. & Aaltonen, S. 2001. Kehitysvammainen potilaana. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Axelin, A., Stolt, M. & Suhonen, R. 2016. Kirjallisuuskatsaus hoitotieteissä. Turun yliopisto.

Barlott, T., Aplin, T., Catchpole, E., Kranz, R., Le Goullon, D., Toivanen, A. & Hutchens, S. 2020. Connectedness and ICT: Opening the door to possibilities for people with intellectual disabilities. *Journal of intellectual disabilities* 24 (4), 503–521. Viitattu 18.1.2022. <https://journals-sagepub-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/10.1177/1744629519831566>

Bauman, Z. 1996. Postmodernin lumo. Tampere: Vastapaino

Benkler, Y. 2006. *The Wealth of Networks; How Social Production Transforms Markets and Freedom*. New Haven: Yale University Press.

Buchholz, M., Ferm, U. & Holmgren, K. 2020. Support persons' views on remote communication and social media for people with communicative and cognitive disabilities. *Disability and rehabilitation* 42 (10), 1439–1447. Viitattu 16.1.2022. <https://www.tandfonline-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/09638288.2018.1529827>

Curtice, L. 2010. Lessons for inclusive citizenship? Difference, disability and rights in the lives of people with learning disabilities who have high support needs. PhD thesis. University of Glasgow. Department of Sociology. <https://theses.gla.ac.uk/1902/>

Dunderfelt, T. 2003. Seitsemän avainta hyviin henkilökemioihin. Helsinki: Dialogi Oy.

Glencross, S., Mason, J., Katsikitis, M. & Greenwood, K. 2021. Internet Use by People with Intellectual Disability: Exploring Digital Inequality—A Systematic Review. *Cyberpsychology, behavior and social networking* 24 (8), 53–520. Viitattu

18.1.2022. <https://www.liebertpub-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.1089/cyber.2020.0499>

Glumbić, N., Brojčin, B., Đorđević, M., Žunić-Pavlović, V. 2021. Characteristics of mobile phone use in adolescents identified with mild intellectual disability who attend special schools in Serbia and their non-disabled peers in mainstream schools. *British journal of learning disabilities* 49 (2), 217–229. Viitattu 19.1.2022. <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1111/bld.12358>

Gómez-Puerta, M. & Chiner, E. 2021. Internet use and online behaviour of adults with intellectual disability: support workers' perceptions, training and online risk mediation. *Disability & society*. ahead-of-print, 1–22. Viitattu 16.1.2022. <https://www.tandfonline-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/09687599.2021.1874300>

Hautamäki, A. Lehtonen, T. Sihvola, J. Tuomi, I. Vaaranen, H. & Veijola, S. 2005. *Yhteisöllisyyden paluu*. Gaudeamus Kirja. Helsinki.

Heikkilä, T. 2014. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki.

Heikkinen, H. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus. Teoksessa Hannu Heikkinen & Rauno Huttunen & Pentti Moilanen (toim.) *Siinä tutkija missä tekijä: toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Heikkinen, H. L. T. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Roivio, E. & Syrjälä, L. (toim.) *Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. 3. painos. Helsinki: Kansanvalistus-seura.

Heikkinen, H. L. T. 2015. Toimintatutkimus: kun käytäntö ja toiminta kohtaavat. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heinonen, U. 2008. *Sähköinen yhteisöllisyys. Kulttuurituotannon ja maisematutkimuksen laitoksen julkaisuja XIV*, Pori.

Heitplatz, V. N. 2020. Fostering digital participation for people with intellectual disabilities and their caregivers: Towards a guideline for designing education programs. *Social inclusion* 8 (2), 201–212. Viitattu 17.1.2022. <https://www.proquest.com/docview/2511165554?accountid=14242&parentSessionId=Lo5HNrdHmDIR%2BwtS25Zj248c3WUFut-vaPPPs7eyY%2FWo%3D&pq-origsite=primo>

Herkman, J. 2019. *Populismien aika*. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Tampere.

Helkama, K. 2015. *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita.

Hillery, G. A. 1955. Definitions of community: Areas of agreement. *Rural Sociology*, 20(2)

Hintikka K. 2011. Sosiaalinen media – yhteisö vai verkosto. Teoksessa Kangaspunta, S (toim.) Yksilöllinen yhteisöllisyys.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Horowitz, M. & Nieminen, H. 2019. Viestintä kuuluu kaikille. Kansalaisten viestinnälliset oikeudet ja mahdollisuudet Suomessa. Helsinki: Gaudeamus Oy
Jaakkola, H. 2016. Lastensuojelu ja some. Opas sosiaalisen median käytölle lastensuojelussa. Lastensuojelun keskusliitto, Helsinki.

Ihmisoikeusliitto. 2022. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Viitattu 19.9.2022. <https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>.

Instagram. 2022. Käyttäjätilin ja käyttäjänimen luominen. Viitattu 24.10.2022. https://help.instagram.com/182492381886913/?helpref=hc_fnav&locale=fi_FI

Invalidiliitto 2022. YK:n vammaissopimus. Viitattu 21.10.2022. <https://www.invalidiliitto.fi/vammaisuus/vammaisten-oikeudet/ykn-vammaissopimus>.

Jenkins, H. 2007. Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture. New York: New York University Press.

Johansson, S., Gulliksen, J. & Gustavsson, C. 2020. Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden. *Universal access in the information society* 20 (1), 105–120. Viitattu 19.1.2022. file:///C:/Users/KYTTJ~1/AppData/Local/Temp/Johansson2021_Article_DisabilityDigitalDivideTheUseO.pdf

Jones, Q. 1997. Virtual communities, virtual settlements & cyberarchaeology: A theoretical outline. <https://jcmc.indiana.edu/vol3/issue3/jones.html>. Viitattu 21.10.2022.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 16.1.2022 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Kangaspunta, S. 2011. Yksilöllinen yhteisöllisyys. Tampere University press. Viitattu 3.9.2022. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/103157>

Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. 2002. Tutkijan eettiset valinnat. Tammer-Paino. Tampere.

Kehitysvammaliitto. 2022. Kehitysvammaisuus. Viitattu 26.1.2022. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>

Keltinkangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Keränen, E., Nissinen, P., Saarnio, T. & Salminen, M. 2001. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Helsinki: Tammi.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1997/519. Viitattu 22.8.2022. <https://www.edilex.fi/lainsaadanto/19770519>.

Laki vammaisuuden perustella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. Viitattu 12.6.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu 18.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000812>.

Leadbeater, C. 2008. We-Think: Mass Innovation, Not Mass Production. London: Profile Books.

Lehtonen, H. 1990. Yhteisö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Leinonen, P., Järvelä, S. & Häkkinen, P. 2006. Yhteisöllinen oppiminen ja tietosuustyökalut hajautetun tiimityön kontekstissa. Teoksessa Toiviainen, H. & Hänninen, H. (toim.) Rajanylitykset työssä. Yhteistoiminnan ja oppimisen uudet mahdollisuudet. Juva: PS kustannus.

Lämsä, A – M. & Päivike, T. 2010. Organisaatio käyttäytymisen perusteet. Helsinki: Edita Prima Oy.

Malm, M., Matero, M., Repo, M. & Talvela, E-L. 2006. Esteistä mahdollisuuksiin -Vammaistyön perusteet. Helsinki: WSOY.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2019. Lapsi sosiaalisessa mediassa. Viitattu 19.1.2021. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/lapset-ja-media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa/>

Mannila, M. 2021. Kirjallisuuskatsaus opinnäytetyön muotona. Viitattu 18.10.2022. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102114568>

Martin, A. J., Strnadová, I., Loblinzk, J., Danker, J. & Cumming, T. 2021. The role of mobile technology in promoting social inclusion among adults with intellectual disabilities. Journal of applied research in intellectual disabilities 34 (3), 840–851. Viitattu 15.1.2022. <https://onlinelibrary-wiley-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.1111/jar.12869>

Martins, A. P., Freitas, C., Cristina, M., Pereira, S. & Santos, C. 2021. 'amik@' Social media platform for people with intellectual disability. Procedia computer science vol 181 716–721. Viitattu 17.1.2022. <https://www.sciencedirect-com.lib-proxy.tuni.fi/science/article/pii/S1877050921002660>

Matikainen, J. & Huovila, J. 2017. Sosiaalinen media terveyden edistämässä, Duodecim, Vuosikerta. 133, Nro 10.

Matikainen, J. 2008. Sosiaalinen media – millaista sosiaalisuutta? Tiedotustutkimus 31 (4). Viitattu 19.9.2022. <https://journal.fi/mediaviestinta/article/view/63013>.

- Matikainen, J. 2009. Perinteisen ja sosiaalisen median rajalla. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto, Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009.
- Matthies, A-L. 2008. Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Roivainen, Irene; Nylund, Marianne; Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkinen, M. 2009. Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Väitöskirja. Tampere University Press.
- Norris, P. 2001. Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nykäsenoja, J. 2015. Kolmas sektori mielenterveystyön hallinnassa- yhdessä julkisen ja yksityisen sektorin kanssa. Helsingin yliopisto. Väitöskirja.
- Payne, M. 1995. Social work and community care. London: Macmillan.
- Pelleboer-Gunnink, H. A., van Weeghel, J. & Embregts, P. 2021. Public stigmatisation of people with intellectual disabilities: a mixed-method population survey into stereotypes and their relationship with familiarity and discrimination. Disability and rehabilitation 43 (4), 489–497. Viitattu 13.2.2022. <https://www.tandfonline.com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/09638288.2019.1630678>
- Pullinen, J. 2019. Mitä meille tapahuu? Näin internet ja sosiaalinen media muuttivat elämämme.
- Pönkä, H. 2014. Sosiaalisen median käsikirja. Docendo Oy, 2014.
- Raitakari, S. 2008. Insitutionaaliset yhteisöt vaihtoehtona. Teoksessa Roivainen, Irene; Nylund, Marianne; Korkiamäki, Riikka; Raitakari, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus
- Rheingold, H. 2000. The Virtual Community: Homesteading in the Electronic Frontier. 2nd Edition. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Ridell, S. 2011. Elämää Facebookin ihmemaassa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ruohonen, S. 2009. Teoksessa Luova työ tutkimuksen kohteena. Avauksia design-alojen metodologiaan. Kouvola: Kymenlaakson ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A. Oppimateriaali. Nro 23

Röpelinen, A-M. 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Roivainen, Irene; Nylund, Marianne; Korhiamäki, Riikka & Raitamäki, Suvi (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 127–139.

Saastamoinen, M. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Filander, K. & Vanhalakka, M. (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy.

Salmi, T. 2014. Kolmannen sektorin toiminta-alue laajenee. Suomen lääkärilehti 35/2014.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus. Vaasan Yliopiston julkaisu. Viitattu 26.1.2022. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7961>

Seppälä, H. 2010. Hoivan ja asumisen välimaastossa. Pohdintoja kehitysvammaisuuden kaksista kasvoista. Teoksessa Teittinen, A (toim.) Pois laitoksista. Vammaiset ja hoivan politiikka. Helsinki: Palmenia.

Seppänen, J. & Väliverronen, E. 2012. Mediatyhteiskunta. Tampere: Vastapaino

Soininen, M. 1995. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turku: Turun yliopisto 1995.

Sosiaalihuoltolaki. 30.12.2014/1301. Viitattu 1.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Sweet, K., LeBlanc, J., Stough, L. & Sweany, N. 2020. Community building and knowledge sharing by individuals with disabilities using social media. Journal of computer assisted learning 36 (1), 1–11. Viitattu 16.1.2022. <https://onlinelibrary-wiley-com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1111/jcal.12377>

Tabscott, D. & Williams, A. 2007. Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything. New York: Penguin.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2022. Itsemääräämisoikeuden tukeminen. Viitattu 27.2.2022. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaraamisoikeuden-tukeminen>.

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 2020. Kehitysvammaisten pitkäaikainen laitoshoido vähenee – lyhytaikaiset hoitajaksot kestävät tyypillisesti alle 7 päivää. Viitattu 15.9.2022. <https://thl.fi/fi/-/kehitysvammaisten-pitkaaikainen-laitoshoido-vahenee-lyhytaikaiset-hoitajaksot-kestavat-tyypillisesti-alle-7-paivaa>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Viitattu 1.9.2022. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tuen-tarpeet-ja-tukimuodot>

TikTok 2022. Tavoitteemme. Viitattu 12.6.2022. <https://www.tiktok.com/about?lang=fi-FI>.

Torraco, R. J. 2005. Writing Integrative Literature Reviews: Guidelines and Examples. Human Resource Development Review 4: 3.

Tossebro, J. 2006 DEINSTITUTINALISAATIO–Kehitysvammaisiin henkilöihin kohdistuvan politiikan ja palvelujen muuttamisesta. Teoksessa Teittinen, Antti (toim.) Vammaisuuden tutkimus. Helsinki: Yliopistopaino 173–210.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 27.6.2022. <https://www.elibslibrary.com/book/9789520400118>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 20.8.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Uusiautti, S. & Määttä, K. 2014. I am no longer alone - How do university students perceive the possibilities of social media? International journal of adolescence and youth 19 (3), 293–305. Viitattu 19.10.2022. <https://www-tandfonline-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/02673843.2014.919600>

Vehmanen M. & Vesa I. 2012. Kehitysvammaisten Tukiliiton julkaisusarja 3/2012: Minun elämäni. Viitattu 21.8.2022. [minun elamani iso.pdf](http://minun.elamani.iso.pdf) (storage.googleapis.com)

Vehmas, S. 2006. Kehitysvammaisuus, etiikka ja sosiaalinen vammaistutkimus. Teoksessa Teittinen, Antti (toim.) Vammaisuudentutkimus. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Vuorinen, R. ja Tuunala, E. 1997. Psykologian perusteet, Aivot ja psyyke. Otava.

White, P. & Forrester-Jones, R. 2020. Valuing e-inclusion: Social media and the social networks of adolescents with intellectual disability. Journal of intellectual disabilities 24 (3), 381–397. Viitattu 16.1.2022. <https://journals-sagepub-com.lib-proxy.tuni.fi/doi/10.1177/1744629518821240>

Wittel, H. 2010. From Media and Identity to Mediated Identity. Teoksessa Margaret Wetherell & Chandra Talpade Mohanty: Handbook of Identities. London: Sage. (258-276)

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 12.10.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.

Ylikoski, P. Selviytymistarinoita. 1994. Porvoo: WSOY.

LIITTEET

Liite 1. Tietokantahaut

1(3)

Hakusanat	Tietokanta	Vuosi	Tulos		
			Yhteensä	Hyväksytty	Hylätty
kehitysvamma* AND "sosiaali- nen media"	Julkari	ei rajausta	22	0	22
kehitysvamma* AND "sosiaali- nen media"	Trepo	ei rajausta	7	0	7
("learning disa- bility" OR "intel- lectually disa- bled") AND "so- cial media"	Andor	2017-2022	108	0	108
kehitysvamma* AND "sosiaali- nen media"	Andor	ei rajausta	3	0	3
Kehitysvamma* AND "sosiaali- nen media" AND "aktiivinen toi- mija"	Andor	ei rajausta	0	0	0
(people with in- tellectual disabil- ities OR devel- opmentally disa- bled OR persons with intellectual disabilities) AND "social media"	Andor	2020-2022	2462 (liian suuri ai- neisto läpi- käytäväksi)	0	2462
kehitysvamma* AND "sosiaali- nen media"	Arto	ei rajausta	5	0	5
Kehitysvamma* AND media	Arto	2011-2021	19	0	19
Kehityshäiriö AND "sosiaali- nen media"	Arto	ei rajausta	0	0	0
"erityinen tuki" AND "sosiaali- nen media"	Arto	ei rajausta	0	0	0

(jatkuu)

2(3)

Hakusanat	Tietokanta	Vuosi	Tulos		
			Yhteensä	Hyväksytty	Hylätty
(people with intellectual disabilities OR developmentally disabled OR persons with intellectual disabilities) AND "social media"	Ethos	ei rajausta	0	0	0
(learning disability OR intellectually disabled) AND "social media"	Ebsco	2017-2021	4	0	4
(people with intellectual disabilities OR developmentally disabled OR persons with intellectual disabilities) AND "social media"	Social Services Abstracts (ProQuest)	2017-2021	2825 (liian suuri aineisto läpikäytäväksi)	0	2825
("people with intellectual disabilities" OR "developmentally disabled" OR "persons with intellectual disabilities") AND "social media"	Social Services Abstracts (ProQuest)	ei rajausta	1	0	1
kehitysvamma* AND "sosiaalinen media"	Google scholar	ei rajausta	351	0	351 (kaikki amk-tasoisia)
Kehitysvamma* AND yhteisöllisyys	Andor	ei rajausta	6	0	6

3(3)

Hakusanat	Tietokanta	Vuosi	Tulos		
			Yhteensä	Hyväksytty	Hylätty
(people with intellectual disabilities OR developmentally disabled OR persons with intellectual disabilities) AND "social media"	Melinda	ei rajausta	0	0	0
(learning disability OR intellectually disabled) AND "social media"	Social Services Abstracts (ProQuest)	2017-2021	137	0	137
("people with intellectual disabilities" OR "developmentally disabled" OR "persons with intellectual disabilities") AND ("social media" OR "TikTok" OR "Snapchat")	Andor	2020-2022	321	13	308
Kehitysvamma* AND yhteisöllisyys	Arto	2017-2021	5	0	5
Kehitysvamma* AND yhteisöllisyys	Melinda	2017-2021	2	0	2
Kehitysvamma* AND yhteisöllisyys	Finna	2017-2021	2	0	2
("people with intellectual disabilities" OR "developmentally disabled" OR "persons with intellectual disabilities") AND communality	Andor	2017-2021	38	2	36

Liite 2. Valitut tutkimukset kirjallisuuskatsaukseen

1(15)

Artikkeli/ Tutkimus	Tutkimusongelma	Tutkimustapa	Keskeiset tulokset
Glumbić, N., Brojčin, B., Đorđević, M. & Žunić-Pav- lović, V. 2021 Characteris- tics of mobile phone use in adolescents identified with mild intellec- tual disability who attend special schools in Serbia and their non-dis- abled peers in mainstream schools. British journal of learning disabilities 49 (2), 217–229.	Tämän kvantitatiivi- sen tutkimuksen ta- voitteena oli tunnis- taa mahdollisia eroja matkapuheli- men käytön alueilla ja tavoissa lievästi kehitysvammaisten ja ei-kehitysvam- maisten nuorten ja heidän ikätoveri- densa kanssa.	Otos koostui 420 ei-ke- hitysvammaisesta osal- listujasta ja 67 lievästi kehitysvammaisesta osallistujasta, jotka oli- vat iältään 15–19-vuoti- aita. Tutkimus tehtiin Serbiassa. Matkapuhe- limen käytön osa-alu- eita arvioitiin tätä tutki- musta varten laaditulla kyselylomakkeella ja matkapuhelimen ongel- makäyttöasteikolla ar- voitiin haasteita matka- puhelimen käytössä.	Kaikilla arvioituilla alueilla havaittiin, että ei-kehitysvam- maiset opiskelijat käyttivät matkapuhe- linta useammin, paitsi Skype-video- puheluissa, joita lie- västi kehitysvam- maiset käyttivät huo- mattavasti useam- min. Saadut tulokset osoittavat, että tytöt käyttivät matkapuhe- linta poikia useam- min koulutehtävissä, päivittäisessä yhtey- denpidossa perheen ja ystävien kanssa, hauskanpitoon, teks- tiviestien lähettämi- seen ja vastaanotta- miseen, valokuvaa- miseen ja videoiden tekemiseen.

(jatkuu)

<p>Alfredsson Ågren, K., Kjellberg, A. & Hemmingsson, H.</p> <p>2020</p> <p>Access to and use of the Internet among adolescents and young adults with intellectual disabilities in everyday settings.</p> <p><i>Journal of intellectual & developmental disability</i> 45 (1), 89–98.</p>	<p>Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää ja kuvata internetin käyttöä lievästi tai kohtalaisesti kehitysvammaisten nuorten ja nuorten aikuisten keskuudessa heidän jokapäiväisessä ympäristössään.</p>	<p>Tietoja kerättiin havainnoimalla ja haastattelemalla 15 kehitysvammaista 13–25-vuotiasta osallistujaa internetin käytöstä koulussa tai työssä sekä kotona tai vapaaajalla. Tutkimuksessa käytettiin laadullista sisältöanalyysiä. Tärkeimmät tulokset ja havainnot jaettiin seuraaviin kategorioihin: pääsy internetiin erilaisissa ympäristöissä, internetin käytön haasteet ja strategiat digitaalisen ympäristön käsittelemiseksi ja internet-toimintaan osallistumiseksi.</p>	<p>Tämä tutkimus paljasti, että osallistujilla oli pääsy internet-yhteyksiin ja suureen määrään internet-yhteensopivia laitteita, mikä oli ristiriidassa usean muun tutkimuksen kanssa. Osallistujat käyttivät internetiä esimerkiksi käyttämällä kuvia ja valmiiksi kirjoitettuja muistilappuja.</p>
---	--	--	---

<p>Alfredsson Ågren, K., Kjellberg, A. & Hemmingsson, H.</p> <p>2020a</p> <p>Digital participation? Internet use among adolescents with and without intellectual disabilities: A comparative study.</p> <p><i>New media & society</i> 22 (12), 2128–2145.</p>	<p>Tämä kvantitatiivinen tutkimus tutkii kehitysvammaisten nuorten digitaalista osallistumista vertaamalla internetin käyttöä kehitysvammaisten ja ei-kehitysvammaisten nuorten keskuudessa.</p>	<p>Tutkimuksessa käytettiin poikkileikkauksen vertailevaa suunnitelua ja Ruotsin medianeuvoston valtakunnallinen kysely mukautettiin kognitiivisesti 13–20-vuotiaille kehitysvammaisille nuorille. Tiedot analysoitiin käyttämällä SPSS-versiota 25 (IBM, 2017) kuvailevilla ja vertailevilla tilastoilla käyttäen prosentteja ja risitiintaulukoita.</p>	<p>Tulokset osoittavat, että vertailuryhmää merkittävästi pienemmällä osalla 114:stä osallistuneesta kehitysvammaisesta nuoresta oli pääsy internetiä tukeviin laitteisiin. Suurin ero havaittiin tiedonhaussa. Analyysit osoittavat, että kehitysvammaiset nuoret käyttävät samantyyppistä internetin käyttömallia kuin vertailuryhmä, mutta digitaalinen viive on vallitseva, ja kognitiivisesti saavutettavissa oleva verkko voisi olla hyödyksi.</p>
---	--	---	--

<p>Glencross, S., Mason, J., Katsikitis, M. & Greenwood, K.</p> <p>2021</p> <p>Internet Use by People with Intellectual Disability: Exploring Digital Inequality—A Systematic Review.</p> <p>Cyberpsychology, behavior and social networking 24 (8), 53–520.</p>	<p>Monet kehitysvammaiset ihmiset kokevat digitaalista eriarvoisuutta internet-yhteyden puutteen vuoksi; tätä kutsutaan digitaaliseksi kuiluksi. Digitaalinen eriarvoisuus näkyy myös silloin, kun kehitysvammaisilla on internet-yhteys, mutta he käyttävät sitä vain muutamaiin sovelluksiin (esim. videoiden katseluun ja pelien pelaamiseen).</p>	<p>Tässä katsauksessa yksilöidään kehitysvammaisten ihmisten internetin käytön tyyppit ja mitä riskejä, etuja ja offline-resursseja he kokivat. Tutkimus toteutettiin systemaattisen ja kriittisen arvioinnin PRISMA-ohjeiden mukaisesti. Tietokannoista haettiin hakustrategiatermijä "vammaisuus" ja "internetin käyttö": Scopus; Wileyn verkkokirjasto; Psykiatria verkossa; Web of Science; CINAHL; ja PubMed. Löydettiin 24 tutkimusta, joissa kuvattiin 53 internetin käytön tyyppiä, 48 internetin käytön riskiä ja 28 internetin käytön etua. Tiedot yksilöitiin temaattisesti ja luokiteltiin vertailun helpottamiseksi.</p>	<p>Yleisimmin raportoidut internetin käyttötyypit kuuluivat sosiaalisen median/sosiaalisen verkostoitumisen kategoriin (23 %), yleisimmät internetin riskit olivat emotionaalisen ahdistuksen kategoriassa (24 %) ja useimmin raportoidut hyödyt kategoriassa, ystävyssuhteista ja sosiaalisista suhteista (33 %). Tulokset osoittavat, että kehitysvammaisten internetin käytön hyödyt ovat saaneet paljon vähemmän huomiota kuin riskit.</p>
--	---	---	--

<p>Martins, A. P., Freitas, C., Cristina, M., Pereira, S. & Santos, C.</p> <p>2021</p> <p>'amik@' Social media platform for people with intellectual disability.</p> <p>Procedia computer science vol 181, 716–721.</p>	<p>Amik@ on innovatiivinen projekti, joka yhdistää kehitysvammaisia ja eivammaisia henkilöitä arvostetussa ja turvallisessa ympäristössä digitaalisen alustan kautta, joka noudattaa vahvasti digitaalisen osallisuuden periaatteita. Tiedotus, viestintä ja teknologiaratkaisulla pyritään edistämään kehitysvammaisten henkilöiden ihmissuhteita ja sosiaalista osallistumista, joissa elämä ja kasvokkain tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen tarjoamat oppimiskokemukset hyödyttävät osallistujia.</p>	<p>Kirjallisuuskatsauksen perusteella määriteltiin innovatiiviset teknologia ratkaisut sekä niiden toiminnalliset vaatimukset. Kirjallisuuskatsaus tehtiin kehitysvammaisten henkilöiden tarpeet huomioiden, yleiset asenteet kehitysvammaisia henkilöitä kohtaan, kehitysvammaisten henkilöiden digitaalisen median käyttötavat ja niiden suuntaviivat, joita tulee noudattaa kehitettäessä ratkaisuja näiden ryhmien saavutettavuuden parantamiseksi digitaalisessa maailmassa.</p>	<p>Havaitun näytön perusteella määriteltiin ratkaisun tekniset ja toiminnalliset vaatimukset. Meneillään oleva ja tuleva työ sisältää sovelluksen koodauksen, pilotoinnin ja massiivisen pääsyn kohderyhmälle.</p>
---	--	---	--

<p>Martin, A. J., Strnadová, I., Loblinzk, J., Danker, J. & Cumming, T.</p> <p>2021</p> <p>The role of mobile technology in promoting social inclusion among adults with intellectual disabilities.</p> <p><i>Journal of applied research in intellectual disabilities</i> 34 (3), 840–851.</p>	<p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin, kuinka tietyt mobiililaitteiden/sovellusten käytön osa-alueet liittyvät kehitysvammaisten sosiaaliseen osallisuuteen. Tutkimuksessa selvitettiin myös, mitä taust ominaisuuksia liittyi tiettyihin mobiililaitteiden/sovellusten käyttötapoihin ja sosiaaliseen osallisuuteen.</p>	<p>Tutkimukseen osallistivat australialaiset kehitysvammaiset aikuiset (N = 114). Tutkimuksen tekijät omak-suivat inklusiivisen tutkimussuunnitelun, jossa tutkimussuunnittelua, tiedonkeruuta ja tiedon kehittämistä tuottivat yhteistyössä akateemiset tutkijat ja kehitysvammaiset tutkijat. Kirjoittajat omak-suivat osallistuvan ja neuvoa-antavan lähestymistavan tähän tutkimukseen. Ensinnäkin yksi päätutkijoista oli kehitysvammaisen apututkija. Tutkimuksen hyväksyi ja tuki tutkijoiden yliopiston eettisen arviointilautakunnan toimesta ja siihen saatiin osallistujan suostumus. Osallistujia rekrytoitiin eri puolilta Australiaa. Osallistujat suorittivat kyselyn: (a) itse, (b) tutkimusryhmän jäsenen avustuksella, joka luki kyselyn heille ääneen ja kirjoitti vastauksensa ja/tai (c) luotettujen ihmisten avustuksella omaan kotiin tai organisaatioon.</p>	<p>Tulokset paljastivat, että kehitysvammaisten aikuisten mobiiliteknologian käyttö liittyi positiivisesti heidän sosiaaliseen osallisuuteensa perheen, ystävien ja työn/vapaaehtoistyön parissa. Osallistujien mobiiliteknologian käyttöön ja siihen, missä määrin mobiiliteknologia auttoi heidän sosiaalista osallisuuttaan, liittyi myös joitakin keskeisiä taust ominaisuuksia.</p>
---	---	--	--

<p>Heitplatz, V. N.</p> <p>2020</p> <p>Fostering digital participation for people with intellectual disabilities and their caregivers: Towards a guideline for designing education programs.</p> <p>Social inclusion 8 (2), 201–212.</p>	<p>Saksassa kirjastot tai julkiset koulutuskeskukset tarjoavat koulutusohjelmia eri kohderyhmille edistääkseen digitaalista osaaamista ja ennakointia. Silti nuo ohjelmat eivät useinkaan täytä kehitysvammaisten ihmisten vaatimuksia tai heidän omaishoitajien tai sosiaalilaitoksien vaatimuksia. Tämä artikkeli käsittelee kysymystä siitä, kuinka koulutusohjelmat tulisi suunnitella vastaamaan kehitysvammaisten ihmisten tarpeita, heidän muodollisia hoitajiaan ja sosiaalisia instituutioita.</p>	<p>Siksi vaatimukset johdettiin toissijaisen analyysin kautta 24 puolistrukturoidusta haastattelusta muodollisten omaishoitajien kanssa sekä sosiaalisissa organisaatioissa. Fokusryhmät sisälsivät 50 kehitysvammaista ja lisäksi haastattelututkimus viiden asiantuntijan kanssa muodostavat tutkimuksen ja käytännön.</p>	<p>Tuloksena on kymmenen pääkohtaa sisältävä ohjeistus koulutusohjelmien sisällöstä ja suunnittelusta, joka esitellään tässä artikkelissa vammaisille, omaishoitajille ja sosiaalisille toimielimille.</p>
--	---	--	--

<p>Barlott, T., Aplin, T., Catchpole, E., Kranz, R., Le Goullon, D., Toivanen, A. & Hutchens, S.</p> <p>2020</p> <p>Connectedness and ICT: Opening the door to possibilities for people with intellectual disabilities.</p> <p><i>Journal of intellectual disabilities</i> 24 (4), 503–521.</p>	<p>Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia kehitysvammaisten ihmisten kokemuksia tieto- ja viestintätekniiikan (ICT) käytöstä ja tapoja, joilla nämä tekniikat edistävät sosiaalista yhteneväisyyttä.</p>	<p>Tämä laadullinen kuvaileva tutkimus tutki yhteistyössä mielenterveysjärjestön kanssa 10 kehitysvammaisen henkilön kokemuksia tieto ja viestintätekniiikan käytöstä. Osallistujat kuvailivat, kuinka ICT avasi oven mahdollisuuksille heidän elämässään – ICT tarjosi väylän yhteydenpitoon muiden ihmisten kanssa, keinon ajaa henkilökohtaisia kiinnostuksen kohteita ja työkalun arjen organisoimiseen. Oven avaaminen mahdollisuuksille ymmärrettiin edelleen siirtymisenä kohti henkilöllisyyden omaavien ihmisten digitaalista osallisuutta, käsitteenä sosiaalisten mahdollisuuksien ja henkilökohtaisten taitojen sovitus.</p>	<p>Tässä tutkimuksessa tunnistettu sosiaalisten tukien merkittävän roolin digitaalisen osallisuuden mahdollisuuksien luomisessa (ja rajoittamisessa) ja sen, että digitaalisella osallisuudella on potentiaalia mahdollistaa sosiaalinen verkostoituminen ja toimijatoiminnan kehittäminen. Sosiaalisten mahdollisuuksien ja henkilökohtaisten taitojen monimutkaisen vuorovaikutuksen huomiointi ja tukien välittäjävaikutus lisää kehitysvammaisten henkilöiden osallisuutta.</p>
---	--	--	---

<p>Curtice, L.</p> <p>2010</p> <p>Lessons for inclusive citizenship? Difference, disability and rights in the lives of people with learning disabilities who have high support needs.</p> <p>PhD thesis. University of Glasgow. Department of Sociology.</p>	<p>Tämä opinnäyte-työ tutkii kansalaisuuden ja osallisuuden merkityksiä ja kokemuksia ihmisten elämässä, jotka haastavat palveluita eniten.</p>	<p>Tapaustutkimukset suoritettiin 14 vammaiselle henkilölle, joilla on oppimisvaikeuksia, joiden arvioitiin tarvitsevan vähintään henkilökohtaista tukea päiväkeskukseensa tai tuettua asumista tai joiden katsottiin asuvan laitoshoidon piirissä. Haastattelujen ja havaintojen avulla pyrittiin tunnistamaan esteitä ja osallisuutta heidän jokapäiväisessä elämässään. Näkökulmat vaikuttaviin asioihin palvelussa saatiin puhelinhaastattelujen kautta.</p>	<p>Yrittämättä tutkia ihmisten sosiaalisia maailmoja syvällisesti arvontalentumisesta on olemassa riski, että ulottuvuuksia eroaa. On olemassa ihmisten homogenisoitumisen vaara. Kuitenkin sillä on myös todellisia seurauksia ihmisille, joilla on syvä vamma. Jos syvästi kehitysvammaisten ihmisten oletetaan olevan kyvyttömiä parisuhteeseen, tunteeseen tai hyvään elämänlaatuun, silloin on suurempi todennäköisyys väärinkäyttöksiin ja vähän syytä parantaa palveluja heille.</p>
--	---	--	---

<p>Pelleboer-Gunnink, H. A., van Weeghel, J. & Embregts, P.</p> <p>2021</p> <p>Public stigmatisation of people with intellectual disabilities: a mixed-method population survey into stereotypes and their relationship with familiarity and discrimination.</p> <p><i>Disability and rehabilitation</i> 43 (4), 489–497.</p>	<p>Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin suuren yleisön stereotyyppioita, jotka näkyvästi liitetään kehitysvammaisten ihmisten ansioksi, sekä näiden stereotyyppioiden suhdetta syrjiviin aikomuksiin ja tuttuuteen.</p>	<p>Tutkimuksessa käytettiin sekamenetelmällä tehtyä poikkileikkaustutkimusta, johon osallistui yhteensä 892 hollantilaista. Stereotyyppiat analysoitiin ominaisuusluokitusasteikon tekijäanalyysillä ja avoimet kysymykset kvalitatiivisella analyysillä.</p>	<p>Ilmestyi neljä stereotyyppiatekijää: "ystävällinen", "avun tarpeessa", "epä-älykäs" ja "haittaa". Stereotyyppiat "haittaa"-tekijässä näyttivät merkityksettömiltä, koska ne esiintyivät harvoin avoimessa kysymyksessä. "Ystävälliset", "avun tarpeessa olevat", "epä-älykkäät" havaittiin ilmeisiksi stereotyyppioiksi kehitysvammaisista ihmisistä heidän toistuvien raporttiansa vuoksi. Stereotyyppiat eivät liittyneet korkeaan selkeään syrjintään. Kuitenkin stereotyyppioiden sekä positiivisen että negatiivisen valenssin vuoksi voidaan odottaa syrjinnän hienovaraisia muotoja, kuten rajoitettuja valinnan- ja itsemääräämismahdollisuuksia.</p>
---	--	---	--

<p>White, P. & Forrester-Jones, R.</p> <p>2020</p> <p>Valuing e-inclusion: Social media and the social networks of adolescents with intellectual disability.</p> <p><i>Journal of intellectual disabilities</i> 24 (3), 381–397.</p>	<p>Sosiaalinen media on kasvava ilmiö, mutta kehitysvammaiset eivät välttämättä pääse käyttämään tätä viestintätekniikkaa vertailukelpoisesti. Nuoret, joilla on kehitysvamma, voivat hyötyä sähköisestä osallisuudesta, varsinkin kun kehitysvammaisilla henkilöillä on riski saada pienempiä sosiaalisia verkostoja. Kvalitatiivinen tutkimus.</p>	<p>Mukana tutkimuksessa oli 18 kehitysvammaista ja 18 verokkiryhmäläistä, he olivat iältään 14- 17 vuotiaita. Social Network Guide (SNG) se kartoittaa yksilön verkostojen rakenteelliset (koko, jäsenyys ja tiheys), vuorovaikutteiset (vastavuoroisuus, tiheys, kesto ja läheisyys) ja tukevat (esim. kumppanuus ja päätöksenteko) näkökohdat. Kehitysvammaiset osallistujat suorittivat SNG:n henkilökohtaisesti, ja heillä oli mahdollisuus saada tukea opettaja-avustajasta. Lisätukea kysymysten ymmärtämiseen oli kysymysten ääneen lukeminen tutkijan toimesta ja tukiviittomien/symbolien samanaikainen käyttö joillekin osallistujille. Vertailuryhmässä, johon osallistui tyypillisesti kehittyviä nuoria, mukautettua SNG:tä käytettiin ryhmäympäristössä kolmessa eri yhteydessä. Osallistujille annettiin ohjeita ja opiskelijat saattoivat esittää kysymyksiä nostamalla kätensä. Vertailuryhmän osallistujat lukivat ja täyttivät kyselylomakkeet itsenäisesti, vaikka tukea olikin saatavilla tarvittaessa.</p>	<p>Nuorilla, joilla on kehitysvamma, oli pienempiä sosiaalisia verkostoja ja vähemmän kehittyneitä epävirallisia suhteita. Ystävyyden laatu oli kuitenkin verrattavissa tai parempi kuin tyypillisesti kehittyvillä ikätovereilla. Nuoret, joilla on kehitysvamma, olivat vuorovaikutuksessa pienemmän osan kanssa sosiaalisen median kautta. Sosiaalisen median käyttö ennusti ilmoitettujen ystävyssuhteiden määrää eikä merkittävästi ennustanut kriittisiä kommentteja.</p>
--	--	--	---

<p>Buchholz, M., Ferm, U. & Holmgren, K.</p> <p>2020</p> <p>Support persons' views on remote communication and social media for people with communicative and cognitive disabilities.</p> <p><i>Disability and rehabilitation</i> 42 (10), 1439–1447.</p>	<p>Tämän kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tukihenkilöiden näkemyksiä etäviestinnästä sekä itsemääräämis- ja osallistumistekijöistä henkilöillä, joilla on kognitiivisia- sekä kommunikaation haasteita.</p>	<p>Tutkimuksessa toteutettiin viisi ryhmähaastattelua, joissa oli yhteensä 21 tukihenkilöä. Ne tallennettiin, litteroitiin ja tiedot analysoitiin kvalitatiivisesti käyttämällä kohderyhmäanalyysimetodologiaa.</p>	<p>Osallistujat kokivat, kuinka etäviestintä voi mahdollistaa sen, että käyttäjät voivat saada enemmän hallintaa elämässään ja kuinka etäviestintä voi mahdollistaa itsemääräämis- ja osallistumismahdollisuudet. Pääsyyllä etäviestintään on kaksinkertainen vaikutus turvallisuuteen. On olemassa kokemuksia siitä, että käyttäjien viestintäoikeudet eivät täyty, ja teknologian, tiedon ja asiantuntijoiden saatavuutta tarvitaan parempaan. Tarvitaan myös lisää osaamista ja koordinaatiota henkilöstön kesken ja tukea käyttäjille. Haasteita syntyy tukihenkilöiden omistautumisessa käyttäjien kommunikointioikeuteen.</p>
---	--	---	---

<p>Sweet, K., LeBlanc, J., Stough, L. & Sweany, N.</p> <p>2020</p> <p>Community building and knowledge sharing by individuals with disabilities using social media.</p> <p><i>Journal of computer assisted learning</i> 36 (1), 1–11.</p>	<p>Systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Sosiaalisen median käyttö tiedon jakamiseen, oppimisen tehostamiseen ja verkkoyhteisöön muodostamiseen on kasvanut nopeasti viimeisen 10 vuoden aikana. Sosiaalisen median yleistyessä sekä virallisessa että arkioppimisessa on välttämätöntä ymmärtää, miten vammaiset käyttävät sitä.</p>	<p>Kirjallisuuden systemaattisella tutkimuksella valittiin 215 vammaisten käyttämää sosiaalista mediaa koskevaa artikkelia ja 29 syvälliseen teemattiseen analyysiin. Analysoidut tutkimukset keskittyivät pääasiassa sosiaalisen median alustoja käyttävien yksilöiden demografisiin tietoihin (esim. ikä, sukupuoli tai vammaisuus) ja siihen, kuka on yhteydessä keneen. Yhteisö oli näiden tutkimusten pääteema. kokonaisuudessaan tunnistettiin kuusi pääteemaa: yhteisö, verkkokiusaaminen, itsetunto, itsemääräämisoikeus, teknologian saatavuus ja saavutettavuus. Vahvistaakseen nämä kuusi luokkaa laajennettiin hakua, jolloin saatiin 30 lisäartikkelia, yhteensä 59 artikkelia, jotka on tarkasteltu perusteellisesti.</p>	<p>Vammaisten henkilöiden vuorovaikutuksen tavoitteena verkkoyhteisöissä oli usein tiedon hankkiminen tai uuden tiedon oppiminen. Yhteisön, toimialueen ja käytännön näkökohtia systemaattisesti tarkastelemalla ja hiomalla voidaan luoda virtuaalisia tiloja sosiaalisen median työkaluilla tukemaan vammaisten tarpeita ja vähentämään kielteisiä vaikutuksia. Teknologian, erityisesti sosiaalisen median työkalujen, tasapuolisen saatavuuden varmistaminen antaa vammaisille mahdollisuuden hyötyä sosiaalisen median tarjoamista eduista, kuten yhteistyöstä, tiedon rakentamisesta, tiedon jakamisesta ja vaikuttamisesta.</p>
---	---	---	--

<p>Johansson, S., Gulliksen, J. & Gustavsson, C.</p> <p>2020</p> <p>Disability digital divide: the use of the internet, smartphones, computers and tablets among people with disabilities in Sweden.</p> <p>Universal access in the information society 20 (1), 105–120.</p>	<p>Tämän kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata internetin käyttöä ja havaittuja vaikeuksia vammaisten keskuudessa sekä tarkastella digitaalisia kuituja vammaisryhmien välillä ja sisällä sekä verrattuna koko väestöön.</p>	<p>Tämä on poikkileikkaustutkimus, joka kohdistuu samoihin aiheisiin kuin muut valtakunnalliset tutkimukset, mutta se on mukautettu kognitiivisesti vammaisia ihmisiä varten. Osallistujat rekrytoitiin toukokuusta lokakuuhun 2017 mukautuvalla lumipallonäytteenotolla. Kysely sisälsi kysymyksiä laitteiden saatavuudesta ja käytöstä sekä internetin käytöstä ja sen käytön havaitsemista vaikeuksista. Kyselyyn vastasi yhteensä 771 henkilöä, jotka edustivat 35 eri diagnoosia/vammaa.</p>	<p>Vammaiset henkilöt, joilla on kieleen ja ymmärrykseen liittyviä haasteita ilmoittivat muita vammaisryhmiä useammin internetin käytön vaikeuksista. Suurempi osa osallistujista kuin koko ruotsalainen väestö ilmoitti, etteivät he tuntee olevansa mukana digitaalisesti kehittyvässä maailmassa. Tulokset osoittavat, että digitaalisessa inklusiivisessa on eroja diagnoosien/vamman alaryhmien välillä. Näin ollen vammaisten digitaalista kahtiajakoa tutkitaan mieluiten vammaisten alaryhmittäin, sen sijaan että niitä tutkitaisiin yhtenä homogeenisena ryhmänä.</p>
--	---	---	---

<p>Gómez-Puerta, M. & Chiner, E.</p> <p>2021</p> <p>Internet use and online behaviour of adults with intellectual disability: support workers' perceptions, training and online risk mediation.</p> <p><i>Disability & society.</i> ahead-of-print, 1–22.</p>	<p>Tämän kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena oli selvittää työntekijöiden käsitystä kehitysvammaisten aikuisten internetin käytön eduista ja riskeistä sekä heidän verkkotoiminnastaan ja -käyttäytymisestään. Sen tarkoituksena oli myös tutkia työntekijöiden koulutustarpeita ja soveltelustrategioita, jotka on toteutettu verkkoriskien ehkäisemiseksi ja käsittelemiseksi.</p>	<p>Tutkimuksessa tehtiin poikkileikkaustutkimus, johon osallistui 135 espanjalaista tukityöntekijää. Tutkimusta varten suunniteltiin ad hoc -kyselylomake, joka keräsi tietoa kehitysvammaisten internetin käytöstä ja tukityöntekijöiden käsityksistä tässä suhteessa. Lomakkeen arvioi 10 akateemisten alojen asiantuntijaa ja kehitysvammaisten tukipalvelujen tarjoajaa (esim. päiväkeskukset, vapaa-ajan palvelut, asuinkekkukset). Kun asiantuntijapaneelin arviot oli otettu huomioon, sisällön validiteettiindeksi (CVI = .87) saatiin Lawshen kaavalla.</p>	<p>Tulokset osoittavat, että tukityöntekijät pitävät internetiä vaarallisena ympäristönä ja korostavat verkkoriskejä kehitysvammaisten etujen sijaan. Tukityöntekijät ilmoittivat ei-toivotusta online-käyttäytymisestä (esim. verkkokiusaamisesta), joita palvelun käyttäjät ovat kokeneet. Vaikka tukityöntekijät ilmoittivat käyttävänsä aktiivisia soveltelustrategioita verkkorisikien ehkäisemiseksi, heiltä puuttui koulutusta internetin turvallisuudesta. Palveluntarjoajien tulisi suunnitella ja toteuttaa koulutusohjelmia tarjotakseen tukityöntekijöilleen strategioita internetin turvallisen käytön edistämiseksi.</p>
---	---	--	--

Liite 3. Sisällön analyysin taulukko

1(2)

Alkuperäisilmaisu	Pelkistykset	Alaluokat	Yläluokat
"Kehittämissuositusten mukaan yksi asiakas oli mukana itse tekemässä julkaisua tiktokiin, muut seurasivat isolta näyttöltä mitä siinä tapahtui. Aktiivinen rooli asiakkaalla videon editoinnissa ja muokkaamisessa, antoi selkeästi mielipiteensä ja innokkaasti teki yhdessä hankkeen ohjaajan kanssa julkaisua"	Ohjaajan avulla asiakas pystyi tekemään aktiivisia valintoja julkaisua tehdessä Laitteiden käytössä asiakas tarvitsee apua	Laitteiden käytössä asiakas tarvitsee tukea	Laitteohjaus
"Yksi asiakas tuotesivulle, että haluaisi opetusta/ koulutusta Tiktokin käyttöön (tuo tämän asian omatoimisesti alkuun esille)"	Asiakas haluaisi opetusta tiktokin käyttöön	Opetusta sovellusten käyttöön	Sovellusten käytön ohjaus
"Eräs kysyi asiasta alkuun välistä, hankkeen viikko koulutusten katsomista. Viikkokuulumisissa käydään läpi mitä heidän some kanavissaan on tapahtunut ja mitä ryhmät ovat tehneet."	Asiakas tahtoi tietää mitä sosiaalisen median kanavissa oli tapahtunut	Tietoa mitä sosiaalisessa mediassa tapahtuu	Sovellusten käytön ohjaus

(jatkuu)

Alkuperäisilmaisu	Pelkistykset	Alaluokat	Yläluokat
<p>”Selkeästi oli havaittavissa, että asiakkaat tarvitsevat kannustamista osallistumiseen ja aktiivisena olemiseen, mutta innostuivat kovasti, kun toimeen tarttuivat. Ohjaaja suurena apuna työnjaossa (kuka kuvaa, kuka tekee mitäkin)”</p>	<p>Asiakkaat tarvitsevat paljon tukea hyötyäkseen sosiaalisen median yhteisöllisyydestä</p> <p>Asiakas pystyi osallistumaan julkaisun tekoon yhdessä ohjaajan kanssa</p> <p>Asiakkaat tarvitsevat kannustamista osallistumiseen</p>	<p>Asiakkaat tarvitsevat ohjaajan apua ja kannustusta voidakseen käyttää sosiaalista mediaa</p>	<p>Ohjaajan/omaisen/ystävän tuki</p>
<p>”Toisen asiakkaan tuki ja kannustus sai myös vähemmän innokkaan asiakkaan mukaan”</p>	<p>Toisen asiakkaan tuki ja kannustus sai osallistumaan</p>	<p>Ystävä motivoi osallistumaan</p>	

Liite 4. Saatekirje asiakkaille

Saatekirje

helmikuu 2022

Hyvä vastaanottaja,

opiskelemme Tampereen ammattikorkeakoulussa ylempää sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa; sosiaalialan erityisasiantuntijuus -kokonaisuutta. Suunniteltu valmistumisaikamme on loppu vuonna 2022. Teemme opinnäytetyömme liittyen kehitysvammaisten sosiaalisen median käyttöön. Tutkimuksen tarkoituksena on havainnoinnin sekä kirjallisuuskatsauksen kautta tarkastella, miten kehitysvammaiset käyttävät sosiaalista mediaa ja miten he kokevat yhteisöllisyyttä sosiaalisen median kanavilla ja miten tätä voisi kehittää.

Toteutamme opinnäytetyömme havainnointi -osuuden päivätoimintayksikössä. Osallistumme työpajoihin kevään 2022 aikana viisi kertaa ja näinä kertoina havainnoimme sekä havainnoinnin ohella keskustelemme päivätoimintayksikön ryhmän jäsenten kanssa. Työpaja kerrat, joihin osallistumme, videoidaan, jotta voimme jälkikäteen palata työpajakertoihin.

Saamamme materiaali säilytetään tietoturvallisuus huomioiden ja mistään julki tulevista materiaaleista ei käy ilmi tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden henkilöllisyys ja kaikki saatu materiaali käsitellään anonyymisti. Osallistuminen opinnäytetyön tutkimukselliseen osuuteen on vapaaehtoista ja ennen opinnäytetyöhön liittyvien kertojen aloittamista päivätoiminnan työntekijät ovat selvittäneet kuvauslupa -asiat.

Opinnäytetyön ohjaajan toimii Päivi Heimonen.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Kinnunen & Annu Aaltonen

Tampereen ammattikorkeakoulu

Liite 5. Suostumuslomake asiakkaille

SUOSTUMUSLOMAKE

Kehitysvammainen aktiivisena toimijana sosiaalisessa mediassa

Suostumus tutkimukseen osallistumiseksi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun tieteelliseen tutkimukseen ja olen saanut kirjallista tietoa tutkimuksesta ja mahdollisuuden esittää siitä tutkijalle (-joille) kysymyksiä.

Ymmärrän, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä siitä sekä peruuttaa suostumus ja keskeyttää tutkimus väliaikaisesti syytä ilmoittamatta. Ymmärrän myös, että tiedot käsitellään luottamuksellisesti.

Annan suostumukseni tutkimukseen. (tarvittaessa edunvalvojan allekirjoitus)

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus

Nimenselvennys

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite